רבי עקיבא
ותלמידיו

רבי עקיבא
ותלמידיו

ספר

רבי עקיבא
ותלמידיו

בו נקבצו ספורים המפוזרים בש"ס בבלי וירושלמי
ובשאר מפרשים מחכמי ישראל צדיקים יסודי העולם
ובראשם
רבי עקיבא ותלמידיו

עם פירוש
יד בנימין

כל זה הכינותי בעזר צורי וקוני, אני
בנימין בן הרב הצדיק מוה"ר יצחק ז"ל
למשפחת גרינבערג מווארשא
כעת בניו יורק

חוטר מגזע הצדיקים הקדושים המפורסמים דרוזין וסאדיגארי זצ"ל: נכד הגביר האדיר המפורסם בצדקת פזרונו מוה"ר שלמה צירלס ז"ל מעיר מעזעריטש הגדולה ונכד הגאון בעל „מרכבת המשנה" ו„שלחן עצי שטים" זי"ע

ניו יורק תרצ"ב לפ"ק

בית דפוס אריאם פרעס, 42 וועסט רחוב 18, ניו יורק

RABBI AKIBA

And His Pupils

A collection of narratives compiled from the Talmud and other sources of ancient Hebrew literature.

With a commentary

YAD BENYOMIN

BY

RABBI BENJAMIN GREENBERG

NEW YORK, 1932

הקדמה

פותחין בברוך —

יתברך הבורא וישתבח היוצר שהגיעני וזכני ללמוד בקביעות בתורה, כמאמר חז"ל: „תחלת דינו של אדם קביעת עתים לתורה", ולא מנעתי א"ע ח"ו מהקביעות, אעפ"י שטרוד אני מאד בפרנסה, אפ"ה למדתי שעורין שלי. ובזה התעורר לבי בקרבי ללקוט דברים קדושים מש"ם בבלי וירושלמי, המלהיבים ללבות בני אדם לעבודתו, ויהי רצון מלפני אבי שבשמים, שאזכה להיות מעובדי ד' בלי פניה ומחשבה זרה ח"ו עד רגע האחרונה ויזכני לראות בנחמת ציון, אָמן.

המחבר.

תולדות רבי עקיבא

מה היתה תחלתו של רבי עקיבא? אמרו: בן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום. פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אָמר מי חקק (א) אבן זו? אָמרו לו: המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו: עקיבא, אי־אתה קורא „אבנים שחקו מים" (ב), מיד היה רבי עקיבא דן קל־וחמר בעצמו: מה רך (ג) פסל את הקשה — דברי תורה שקשים כברזל על אחת כמה וכמה שיחקקו את לבי שהוא בשר־דם. הלך הוא ובנו (ד) וישבו אצל מלמד תינוקות. אמר לו: למדני תורה. אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח. כתב לו אלף־בית ולמדה (ה); אלף תיו — ולמדה; תורת כהנים ולמדה. הלך וישב בינו לבין עצמו ואמר: אלף זו למה נכתבה? בי"ת זו למה נכתבה? היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כלה. הלך וישב לפני רבי אליעזר ורבי יהושע, אָמר להם: רבותי, פתרו לי טעם משנה. כיון שאמרו לו הלכה אחת הלך וישב לו בינו לבין עצמו, אָמר: דבר זה למה נאמר? חזר ושאלם והעמידם בדברים (ו). כל אותן השנים עשה רבי עקיבא אצל רבי אליעזר ולא היה יודע בו (ז).

יד בנימין

(א) חקק — קרב ושחק; (ב) אבנים שחקו מים: משנה וגמרא לא שנה אבל פסוק היה למוד. (ג) רך — כלומר, המים הרכים חצבו ונקבו את האבן הקשה. (ד) הלך הוא ובנו: ר"ל בנו שהיה לו קודם שנשא בת כלבא שבוע המבואר בכתובות דף ס"ג. (ה) א"ב ולמדה: אע"פ שמוכח דמקרא היה הלומד, אפשר הכוונה בכאן שלמדו א"ב על דרך דאיתא שבת פי"ב דף ק"ד ע"א אתו דרדקי לבהמ"ד וכו'. (ו) והעמידם בדברים: שאלם שאלות קשות. (ז) ולא היה יודע בו: לא נתן עליו

הלך וישב לסוף שמונה עשר (ה) שורות ולא היה יודע מה הם אומרים. תשש כחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי, מנין לך? אָמר להם: הלכה למשה מסיני. — נתישבה דעתו. חזר ובא לפני הקדוש-ברוך-הוא אָמר לפניו: רבונו-של-עולם, יש לך אָדם כזה ואתה נותן תורה על ידו! אָמר לו: שתוק. כך עלה במחשבה לפני. אָמר לפניו: רבונו-של-עולם, הראיתני תורתו, הראני שכרו. אָמר לו: חזור לאחוריך. חזר לאחוריו וראה ששוקלין בשרו במקולין (ו). אָמר לפניו: רבונו-של-עולם, זו תורה וזו שכרה! אָמר לו: שתוק, כך עלה במחשבה לפני.

(מנחות כ"ט).

רבי עקיבא אוצר בלום

בכל יום ויום היה רבי עקיבא מביא חבילה (א) של עצים: חציה — מוכר ומתפרנס וחציה — מתקשט בה. עמדו עליו שכניו ואָמרו לו: עקיבא, אבדתנו בעשן (ב); מכור אותם לנו וטול שמן בדמיהם ושנה לאור הנר. אָמר להם: הרבה ספוקים אני מסתפק בהם: אחד שאני שונה בהם ואחד שאני מתחמם כנגדם, ואחד שאני יכול לישון עליהם.

אָמרו: לא נפטר רבי עקיבא מן העולם עד שהיו לו שלחנות של כסף ושל זהב ועד שעלה למטתו בסלמות של זהב. היתָה

יד בנימין

תלים — הרי הרים, כלו' הרבה מאד. (ה) לסוף שמונה-עשר — תלמידי-חכמים שעוסקים בתורה בישיבה של מעלה. (ו) במקולין — מקום הקצבים. שנהרג רבי עקיבא במיתה משונה ר"ל.

(א) חבילה — אגודה. (ב) אבדתנו בעשן — שהיה שונה לאור

כשהשיב לו רבי עקיבא תשובתו הראשונה אָמר רבי יהושע לרבי אליעזר: צא נא עתה והלחם בו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אמשל לך משל למה הדבר דומה — לסתת (ח) שהיה מסתת בהרים. פעם אחת נטל קרדמו בידו והלך וישב על ההר. והיה מכה ממנו צרורות דקים. ראו בני־אָדם ואמרו לו: מה אתה עושה? אָמר להם: הרי אני עוקר את ההר ומטילו בתוך הירדן. אָמרו לו: אי אתה יכול לעקר את כל ההר. היה מסתת והולך עד שהגיע אצל סלע גדול. נכנס תחתיו סתרו ועקרו והטילו אל הירדן ואמר לו אין זה מקומך אלא מקום זה. כך עשה (ט) להם רבי עקיבא לר' אליעזר ורבי יהושע.

(אדר"נ ו'; ירוש' פסחים).

משה רבנו ורבי עקיבא בן יוסף

אָמר רב יהודה אָמר רב: בשעה שעלה משה למרום מצאו להקדוש־ברוך־הוא שיושב וקושר כתרים (א) לאותיות. אָמר לפניו: רבונו־של־עולם, מי מעכב (ב) על ידך? אָמר לו: אָדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו. שעתיד לדרש על כל קוץ וקוץ (ג) תלי־תלים (ד) של הלכות. אָמר לפניו: רבונו־של־עולם, הראהו לי. אָמר לו: חזור לאחוריך.

יד בנימין

לב. (ח) לסתת: לחוצב ומפסל אבנים. (ט) כך עשה: שלמד מהם מעט מעט עד שגבר עליהם.

(א) קושר כתרים — כעין אלו שבספר־תורה. (ב) מי מעכב — מלמסור את התורה לו בלא תגין ולמה אתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים. (ג) קוץ וקוץ — תג ותג שבראשי האותיות. (ד) תלי־

שאלו. בא הרביעי ואָמר לו: השלים (ג). עמד וחלץ תפליו וקרע בגדיו ואמר להם: עד כאן היינו חייבים בתורה; מכאן ואילך אָנו חייבים בכבודו של מת. נתקבצו קהל גדול לקבר את בנו של רבי עקיבא, ישב על ספסל גדול ואָמר: אחינו ישראל שמעו אפילו בני חתן (ד) — מנחם אני בשביל כבוד שעשיתם. לא שאני חכם — יש כאן חכמים ממני: לא שאני עשיר — יש עשירים ממני; אנשי דרום מכירים את רבי עקיבא, אנשי גליל מאַין מכירים? האנשים מכירים את רבי עקיבא — הנשים והטף מאַין מכירים? אם בשביל עקיבא באתם — כמה עקיבא יש בשוק! אלא יודע אני שלא נצטערתם ובאתם אלא לשם מצוה ולכבוד תורה וכך אמרתם: „תורת אלהיו בלבו" כל־שכן ששכרכם כפול. מנחם אני — לכו לביתכם לשלום.

(מועד קטן כ"א).

רבי עקיבא רועה של כלבא־שבוע

רבי עקיבא רועה של כלבא־שבוע (א) היה. ראתה בתו של כלבא־שבוע, שהוא צנוע ומעלה, אָמרה לו: אם אתקדש לך תלך לבית המדרש? אָמר לה: הן. נתקדשה לו בצנעה. שמע כלבא־שבוע והוציאה מביתו והדירה הנאה מכל נכסיו. הלכה ונשאת לרבי עקיבא. בחורף היו ישנים במתבן (ב), היה מלקט תבן מתוך שערותיה. אָמר לה: אלמלי היה בידי הייתי נותן לך

יד בנימין

אחת. (ב) נטען — שעדיין חליו קשה עליו. (ג) השלים — ר"ל שיצא נשמתו. (ד) אפילו בני חתן — וקברתיו.

(א) כלבא שבוע — שם אחד מעשירי ירושלים, שכל הנכנס לביתו רעב ככלב היה יוצא שבע. (ב) במתבן — באוצר תבן. (ג) ירושלים

אשתו יוצאה בקרדמון (ג) ובעיר של-זהב. אָמרו לו תלמידיו: רבי, בישתנו ממה שעשית לה. אָמר להם: הרבה צער (ד) נצטערה עמי בתורה.

רבי עקיבא — אוצר בלום (ה). למה רבי עקיבא דומה? לפועל שנטל קפתו ויצא לשדה. מצא חטים — מניח בה. מצא שעורים — מניח בה, כסמין — מניח בה, פולין — מניח בה. כיון שנכנס לביתו מברר: חטים בפני עצמן. כך עשה (ו) רבי עקיבא ועשה כל התורה מטבעות מטבעות.

(שהש"ר א').

רבי עקיבא חלץ תפליו וקרע בגדיו

כשהיה רבי שמעון בנו של רבי עקיבא חולה לא בטל בית מדרשו אלא פקדו ביד שלוחו (א). בא הראשון ואמר לו: נטען (ב), אָמר להם: שאלו. עד שבא השני ואמר לו: הכביד — החזירם לתלמוד תורה. בא השלישי ואמר לו: גוסס. אמר להם:

יד בנימין

קיסמין של עציו. (ג) בקרדמון ובעיר — מיני תכשיטים יקרים. בישתנו — נשותינו אין להן תכשיטים כאלה. (ד) הרבה צער וכו' — שהרשה לי לילך לבית רב, כמבואר בכתובות ונדרים. ע"ש. (ה) אוצר בלום — בלול ומעורב ממינים רבים. (ו) כך עשה — כשלמד מרבותיו שמע דבר מקרא ואחריו הלכה ואחריו מדרש ואחריו הגדה, נתן לבו לחזור עליהן ולגורסן עד שהיו סדורין בפיו, כשנעשה חכם גדול עשה כל התורה מטבעות מטבעות, סודר מדרש ספרא וספרי לבדן, ושנאן לעצמן, והלכות לעצמן, ואגדות לעצמן.

(א) שלוחו — שהיה שולח אחד אצלו להשגיח עליו אם יחלה יותר או אם ימות ולהגיד לו כדי שלא יבטל הוא מת"ת אפילו שעה

רבי עקיבא נכנס לפרדס ויצא בשלום

תנו רבנן ארבעה נכנסו לפרדס (א) אלו הם: בן־עזאי ובן־זומא אחר ורבי עקיבא. אָמר להם רבי עקיבא: כשתכנסו אצל אבני שיש טהור אַל תאמרו (ב): מים, מים! משום שנאמר: „דובר שקרים לא יכון לנגד עיני". בן־עזאי הציץ ומת ועליו הכתוב אומר: „יקר בעיני ד' המותה לחסידיו". בן־זומא הציץ (ג) ונפגע (ד). עליו הכתוב אומר: „דבש מצאת אכל דיך פן תשבענו והקאתו". אחר קצץ בנטיעות (ה). רבי עקיבא יצא בשלום.

(ח"ג י"ד).

רבי עקיבא בא אצל רבותינו שבדרום הנ"ל

תניא רבי יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו, שנאמר: „בבקר זרע זרעך ולערב אַל תנח ידך", כי אינך יודע איזה יכשר, הזה או זה, ואם שניהם כאחד טובים. רבי עקיבא אומר למד

יד בנימין

(א) לפרדס — לא שהם עולים למרום, אלא בחדרי לבם רואים וצופים כאדם הרואה בעיניו דבר ברור ושומעין ואומרין ומדברים כעין הסוכה ברוח הקדש. (ב) אל תאמרו — כלו' שיהיו זהירים שלא לבוא לידי טעות. (ג) הציץ — לצד השכינה נסתכל יותר מדאי בנסתרות. (ד) ונפגע — נטרפה דעתו. (ה) קצץ בנטיעות — כפר בתורה. כשהיה נכנס לבית המדרש והיה רואה נערים יושבין לפני החכם היה אומר הלא טוב להם שילמדו להיות אומני בנין או אומני נגרות. כשהיו שומעין כך היו פורשין את עצמן מהתורה.

ירושלים של זהב (ג). בא אליהו ונדמה להם כבן־אָדם וקרא על הפסח ואָמר להם: תנו לי קצת תבן, שאשתי ילדה ואין לי במה להשכיבה. אָמר רבי עקיבא לאשתו: ראי אָדם זה, שאפילו תבן אין לו. אָמרה לו: לך ולמד בבית המדרש. הלך וישב שתים־עשרה שנה בבית המדרש לפני רבי אליעזר ורבי יהושע. לסוף שתים־עשרה שנה עמד וחזר לביתו והביא עמו שנים־עשר אלף תלמידים. שמע מאחורי ביתו רשע אחד אומר לאשתו: יפה עשה לך אביך, אחת שאינו דומה לך, ועוד. הרי הניחך אלמנה חיה כל השנים הללו. אָמרה לו: אלו היה שומע לי היה יושב בבית־המדרש שתים־עשרה שנה אחרות. אָמר רבי עקיבא: הואיל ונתנה לי רשות אחזור לאחורי. חזר והלך וישב שתים־עשרה שנה אחרות. ובא עם עשרים וארבעה אלף תלמידים. יצאו הכל לקראתו. שמעה אשתו ויצאה אף היא לקראתו. אמרו לה השכנות: שאלי לך בגדים ולבשי והתכסי. אָמרה להן: „יודע צדיק (ד) נפש בהמתו“. כשהגיעה אצלו נפלה על פניה והיתה מנשקת רגליו. דחפוה תלמידיו. אָמר להם: הניחוה, שלי ושלכם — שלה. שמע אביה שאָדם גדול בא לעיר, אָמר: אלך אצלו. אפשר יתיר נדרי (ה). בא אצלו, אָמר לו רבי עקיבא: אלמלי ידעת שיהא בעלה אָדם גדול היית מדירה? אָמר לו: אפילו פרק אחד, אפילו הלכה אחת. אָמר לו: אני הוא. נפל על פניו ונשק לרבי עקיבא על רגליו ונתן לו חצי ממונו.

(כתובות ס"ב, נדרים נ׳).

יד בנימין

של זהב — מין תכשיט שצורת ירושלים חקוקה עליו. (ד) יודע צדיק וכו׳ — יכירני גם בלא בגדים נאים. — יודע הוא זה דמה שנצטערתי בשבילו. (ה) יתיר נדרי — יתיר לי את הנדר שנדרתי על בתי.

מלאה אבנים טובות ודינרי זהב וזרקה לתוך הים ופלטה הים על פתח ביתה של אותה מטרונה ונטלתה. לימים נתרפא רבי עקיבא ובא לו אצל המטרונה ומעותיו בידו. אָמרה לו: יהא הכל שלך. שחזרתי אצל הערב והוא פרע כל החוב והילך (ו) מה שנתן לו יותר. ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר רבי עקיבא.

(נדרים נ"י רש"י).

רבי עקיבא רבץ

מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה ולא נכנסו חכמים לבקרו ונכנס רבי עקיבא לבקרו. ובשביל שכבד ורבץ לפניו חיה. אָמר לו: רבי, החייתני! יצא רבי עקיבא ודרש: כל מי שאינו מבקר את החולה כאלו שופך דמים (ב).

(נדרים מ').

רבי עקיבא אמר חביבים יסורים

כשחלה ר"ע נכנסו ארבעה זקנים לבקרו: ר' טרפון ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא. נענה ר' טרפון ואָמר: רבי! טוב אתה לישראל מטפה של גשמים, שטפה של גשמים בעולם הזה, ורבי בעולם-הזה ובעולם-הבא. נענה רבי יהושע ואָמר: טוב אתה לישראל יותר מגלגל חמה, שגלגל חמה בעולם-הזה (א), ורבי בעולם-הזה ובעולם-הבא. נענה ר' אלעזר בן עזריה

יד בנימין

קרטלית — ארגז. (ו) והילך — הא לך נתנה לו מתנות גדולות.

(א) שכבד ורבץ — נקה את האבק. (ב) שופך דמים — מפני שבני אדם שנכנסין לבקרו עושין לו לחולה כל צרכיו.

(א) שגלגל חמה בעולם הזה — ולא לעתיד שהמאורות מתחדשות

תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו. היו לו תלמידים בילדותו, יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנאמר: „בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ידך". אָמרו שנים-עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס. וכלם מתו בחייו ובפרק אחד בין פסח לעצרת מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. והיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ולמד תורה לרבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן-שמוע, והם העמידו תורה באותה שעה, אָמר להם: ראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עינם צרה בתורה זה לזה — אתם לא תהיו כן. מיד עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה.

(יבמות ס"ב).

רבי עקיבא לוה ממון

פעם הצרכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש, ושגרו את רבי עקיבא אצל מטרונה (א) אחת ולוה ממנה ממון גדול וקבע לה זמן-פרעון (2). אָמרה לו: מי יהא לי ערב בדבר שתפרע (ג) לי בזמנו? אָמר לה: מי שתרצי. אָמרה לו הקדוש-ברוך-הוא והים, שהיה ביתה על שפת הים. אָמר לה רבי עקיבא: יהא כך. כשהגיע הזמן חלה רבי עקיבא ולא הביא הממון. יצאה אותה מטרונה על שפת הים ואָמרה: רבונו-של-עולם, גלוי וידוע לפניך שרבי עקיבא חולה ואין בידו לפרע חובי, ראה שאתה והים ערבים בדבר. מיד הכנים הקדוש-ברוך-הוא רוח שטות בלבה של בת-קיסר ונכנסה לבית גנזיו (ד) ונטלה קרטלית (ה)

יד בנימין

(א) מטרונה — גבירה רומית. (ב) פרעון — תשלומין. (ג) שתפרע — שתשלם. (ד) לבית-גנזיו — לאוצר של המלך. (ה)

רבי עקיבא אָמר עַל בַּר כּוֹכבא שהוא מלך המשיח

שמונה אלף קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוה והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך דמן ונפל לים הגדול והיה שם בן־כוזיבא (א) — בר־כוכבא והיו לו מאתים אלף מקטע־אצבע — גבורים שהיה מנסה את כחם על ידי שקטע בהונותיהם, שלחו לו חכמים: עד מתי אתה עושה לישראל בעלי מומים? אמר להם: והיאך יבדקו? אָמרו לו: כל מי שאינו רוכב על סוסו ועוקר ארז (ב) מלבנון אל יכתב באסטרטיא בחיל־צבא שלך והיו לו מאתים אלף מכאן ומכאן ובשעה שהיו יוצאים למלחמה היו אומרים לא יסעד (ג) ולא יכסוף „הלא־אתה אלהים זנחתנו ולא תצא אלהים בצבאותינו" ומה היה עושה בן־כוזיבא? היה מקבל אבני בלסטרא (ד) באחת מארכבותיו וזורקן כלפי מעלה (ה) והורג בהן כמה נפשות. ועל זה אָמר רבי עקיבא כשראה אותו: זהו מלך המשיח. אָמר לו ר' יוחנן בן תורתא: עקיבא, יעלו עשבים בלחייך ועדיין אינו בא.

(איכה רבה ב').

יד בנימין

(א) בן כוזיבא — מלך בביתר — שנקרא כך על שם סופו מלשון כזב וכנוהו לשבח בר־כוכבא על שם „דרך כוכב מיעקב" ומלך שתי שנים ומחצה ושוב לא היה לנו מלך. (ב) ועוקר ארז — כלומר, מי שאינו עוקר ארז בשעת רכיבה. (ג) לא יסעד — אל יעזור. (ד) כלפי מעלה — אמרו לא תסייע אותנו ולא תסייע לאויבינו להשחית ולהחליש אותנו. (ה) אבני בלסטרא — אבני קלע.

וְאָמר: טוב אתה לישראל יותר מאב ואם (ב), שאב ואם בעולם-הזה, ורבי בעולם-הזה ובעולם-הבא. נענה רבי עקיבא ואמר: חביבים יסורים. אָמר להם ר״א לתלמידיו: סמכוני ואשמע דברי עקיבא תלמידי שאמר חביבים יסורים. אָמר לו: עקיבא, זו מנין לך? אָמר מקרא אני דורש: „בן שתים-עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלים ויעש הרע בעיני ה׳״ ואומר: „גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה מלך יהודה״ — וכי עלתה על לב שחזקיה מלך יהודה למד תורה לכל העולם כלו ולמנשה בנו לא למד תורה? אלא מכל טורח שטרח בו ומכל עמל שעמל בו לא העלהו למוטב אלא היסורין, שנאמר „וידבר ה׳ אל מנשה ואל עמו ולא הקשיבו ויבא ה׳ עליהם את שרי הצבא אשר למלך אשור וילכדו את מנשה בחוחים ויאסרוהו בנחשתים ויוליכוהו בבלה״ וכתיב „וכהצר לו חלה את פני ה׳ אלהיו ויעתר לו״ — הא למדת שחביבים יסורים.

(סנהדרין ק״א).

יד בנימין

לפי דאמרינן בשיתין פולסא דנורא מחו לחמה כל יומא שיוצא ומאיר לעולם בעוה״ז, ויסורין של רבי מכפרין עונותיהם של ישראל ומועילים להם לעוה״ב. (ב) יותר מאב ואם — שהן מייסרין בדברים לבניהם כדי לקרבם בעוה״ז אבל מתוך יסורין של רבי יאמרו כולם אם בארזים נפלה שלהבת וכו׳ נמצא חוזרים בתשובה ובאים לעוה״ב אבל רבי עקיבא אָמר חביבין יסורים שמכפרין על עצמו כי אָדם אין צדיק בארץ וכו׳ והביא ראיה ממנשה אע״פ שלמד תורה הרבה לא הועילו אלא יסורין.

אָמַר הואיל וישבו חכמים ולא מחו בו — מִכלל שדעתם נוחה בכך — אלך ואלשין עליהם לפני המלך. בא ואָמַר לקיסר: מרדו בך היהודים. אָמַר לו הקיסר: מי יאמר? אָמַר לו: שלח להם קרבן ותראה אם יקריבוהו.

מיחו ביה ש״מ קא ניחא להו. אזיל איכול בהו קורצא בי מלכא: אזל א״ל לקיסר מרדו בך יהודאי א״ל מי יימר א״ל שדר להו קורבנא (ב) חזית אי מקרבין ליה.

הלך ושלח בידו עגל משלש. בדרך הטיל (ג) בו בר־קמצא מום בניב־שפתים (ד) ויש אומרים — בדוקין שבעין (ה) מקום שלנו (ו) הרי הוא מום ולהם (ז) אינו מום. אָמרו חכמים להקריבו משום (ח) שלום מלכות: אמר להם ר׳ זכריה בן אבקילוס: יאמרו בעלי־מומים קרבים למזבח. אָמרו להרוג את בר־קמצא שלא ילך ויספר למלך. אָמר

אזל שדר בידיה עגלא תלתא, בהדי דקאתי שדי ביה מומא בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא, הוא סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אָמר להו רבי זכריה בן אבקילס יאמרו בעלי מומין קריבין לגבי מזבח סבור למיקטליה דלא ליזיל ולימא אמר להו ר׳ זכריה

יד בנימין

קרבן להקריב על גבי המזבח דקיימא לן איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל (חולין דף י״ג).

(ג) הטיל — הפיל, נתן. (ד) בניב־שפתים — בשפה העליונה.
(ה) בדוקין שבעין — בקרום העליון של העין (ו) שלנו — ליהודים.
(ז) ולהם — לנכרים. (ח) משום — בשביל. (ט) מטיל מום בקדשים

רבי עקיבא בחרבן בית-שני

אָמר ר' יוחנן מהו שנאמר: „אשרי אָדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפּל ברעה". על קמצא ובר-קמצא חרבה ירושלים, על תרנגול ותרנגולת חרב הר-המלך. על יתד של מרכּבה חרבה ביתר.

מעשה באדם אחד שהיה אוהבו קמצא ושונאו — בר-קמצא. עשה סעודה, אָמר לשמשו: לך והבא לי קמצא. הלך והביא את בר-קמצא. בא בעל הסעודה ומצא את בר-קמצא יושב בין המסובים. אָמר לו: הרי שונא אתה לי ומה לך כאן? עמוד וצא! אָמר לו: „הואיל ובאתי — הניחני ואתן לך דמי כל מה שאוכל ואשתה בסעודתך". אָמר לו: לא. „אתן לך דמי חצי סעודה". לא! „אתן לך דמי כל הסעודה" — לא. תפסו בידו והוציאו מן הבית.

אָמר ר' יוחנן מאי דכתיב „אשרי אָדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפּל ברעה" אקמצא ובר-קמצא (א) חרוב ירושלים אתרנגולא ואתרנגולתא חרוב טור מלכא, אשקא דריספק חרוב ביתר.

„על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים", ההוא גברא דרחמיה קמצא ובעל דבביה בר קמצא עבד סעודתא א"ל לשמעיה, זיל אייתי לי קמצא, אזל אייתי ליה בר-קמצא, אתא אשכחיה דהוה יתיב, א"ל מכדי ההוא גברא בעל-דבבא דההוא גברא הוא מאי בעית הכא? קום פוק. א"ל הואיל ואתאי שבקן ויהיבנא לך דמי מה דאכילנא ושתינא, א"ל לא. והיבנא לך דמי פלגא סעודתיך א"ל לא. נקטוה בידיה ואוקמיה ואפקיה אמר הואיל והוו יתבי רבנן ולא

יד בנימין

(א) קמצא ובר-קמצא — שמות של שני יהודים. (ב) קורבנא —

שנים. היו שם שלשה
עשירים: נקדמון בן-גוריון
ובן כלבא-שבוע ובן-ציצית-
הכסת. „נקדמון בן-גוריון"
שנקדה (יג) לו חמה בעבורו;
„בן כלבא-שבוע", שכל הנכנס
לביתו כשהוא רעב ככלב —
יוצא כשהוא שבע; בן-ציצית-
הכסת, שהיתה ציצתו (יד)
נגררת על גבי כסתות (טו).
אחד אמר: אני אפרנס כל
העיר בחטים ושעורים ואחד
אמר — ביין ובמלח ובשמן,
ואחד אָמר — בעצים. שבחו
חכמים את בעל-העצים, שרב
חסדא — כל המפתחות היה
מוסר לשמשו חוץ משל
העצים, שהיה רב חסדא
אומר: אוצר אחד של חטים

הוו בה הנהו תלתא עתירי
נקדימון בן גוריון. ובן כלבא-
שבוע. ובן ציצית הכסת.
נקדימון בן גוריון שנקדה לו
חמה בעבורו בן כלבא שבוע
שכל הנכנס לביתו כשהוא
רעב ככלב יוצא כשהוא שבע
בן ציצית הכסת שהיתה
ציצתו נגררת על גבי כסתות.
חד אָמר להו אנא זיינא להו
בחטי ושערי. וחד אמר להו
בדחמרא ומלחא ומשחא. וחד
אמר להו בדציבי ושבחו רבנן
לדציבי. דרב חסדא כל
אקלידי הוה מסר לשמעיה בר
מדציבי דאמר רב חסדא
אכלבא דחיטי בעי שתין
אכלבי דציבי הוה להו למיזן
עשרים וחד שתא הוו בהו

יד בנימין

אחת השאילהו שר אחד בארות מים בשביל עולי רגלים וקבע לו זמן פרעון בתנאי שאם יגיע הזמן ונקדימון לא יפרע ישיב לו בזהב, ביום האחרון ירדו גשמים עם שקיעת החמה ונעשה נס שנשבה הרוח ונתפזרו העבים וזרחה החמה ובשביל זה הנס נפטר מן הקנס, לא נקדימון שמו אלא בוני שמו ולמה נקרא שמו נקדימון שנקדה חמה בעבורו. (יד) ציצתו — ציצית של טליתו. (טו) כסתות — שלא היה מהלך אלא

להם ר' זכריה: יאמרו מטיל מום בקדשים (ט) יהרג.

עלה עליהם נירון-קיסר. כשהגיע לירושלים זרק חץ למזרח—וחזר ונפל בירושלים. למערב—חזר ונפל בירושלים. אָמר נירון-קיסר לתינוק: פסוק לי פסוק (י). אָמר לו: „ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל". אָמר נירון-קיסר: הקדוש - ברוך - הוא מבקש להחריב ביתו ואומר לקנח ידו בי (יא). ברח והלך ונתגייר וממנו יצא ר' מאיר.

עלה עליהם אספסינוס (יב), בא וצר על ירושלים שלש

יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג.

אָמר ר' יוחנן: ענותנותו של ר' זכריה בן אבקילום החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגלתנו מארצנו.

שדר עלוייהו נירון קיסר כי קאתי שדא גירא למזרח אתא נפל בירושלים למערב אתא נפל בירושלים לארבע רוחות העולם אתא נפל בירושלים אמר ליניקא פסוק לי פסוקיך א"ל „ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל" אמר קודשא - ברוך - הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפוסי ידיה בההוא גברא ערק ואזיל ואיגייר ונפק מיניה רבי מאיר.

שדריה עילוייהו לאספסיינוס קיסר אסא צר עלה תלת שני

יד בנימין

יהרג — שיהיו סבורים שבשביל שהטיל מום בקדשים ועבר על מום לא יהיה בו נהרג. (י) פסוק לי פסוק — אמור לי איזה מקרא למדת היום בבית-הספר. (יא) לקנח ידו בי — לתת את העונש עלי. (יב) אספסינוס — אביו של טיטוס הרשע. (יג) שנקדה — שפעם

יש קמח שעורים. אמרה לו: לך הבא. עד שהלך נמכר אף זו. חלצה נעליה ואמרה: אצא ואראה אפשר אמצא דבר לאכול. נדבקו גללים ברגלה ומתה. קרא עליה ר' יוחנן בן זכאי: „הרכה בך והענגה אשר לא נסתה כף־רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרך", ויש אומרים: גרוגרת של ר' צדוק מצאה ואכלה ונתעלפה ומתה. ובשעת מיתה הוציאה כל כספה וזהבה וזרקתם לשוק. אמרה: אלו למה לי? וזהו שנאמר „כספם בחוצות ישליכו".

גושקרא ליכא קמחא דשערי איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן הות שליפא מסאנא אמרה אפוק ואחזי אי משכחנא מידי למיכל איתיב לה פרתא בכרעא ומתה קרי עלה רבי יוחנן בן זכאי „הרכה בך והענגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרך" איכא דאמרי גרוגרת דרבי צדוק אכלה ואיתניסא ומתה כי הוה קא ניחא נפשה אפיקתה לכל דהבא וכספא שדיתיה בשוקא אמרה האי למאי מיבעי לי היינו דכתיב „כספם בחוצות ישליכו".

ר' צדוק ישב ארבעים שנה בתענית שלא תחרב ירושלים. נעשה בשרו רזה וכל מה שאכל היה נראה מתוך גרונו מבחוץ. וכשגמר תעניתו ובא להברות עצמו הביאו לו גרוגרות והיה מוצץ מימיהן וזורקן.

רבי צדוק יתיב ארבעין שנין בתעניתא דלא ליחרוב ירושלים, כי הוה אכיל מידי הוה מתחזי מאבראי וכי הוה בארי מייתי ליה גרוגרות מייץ מייהו ושדי להו.

אבא־סיקרא בן־בטיח ראש בריוני ירושלים בן־אחותו של של ר' יוחנן בן־זכאי היה שלח

אבא סיקרא ריש בריוני דירושלים בר אחתיה דרבן יוחנן בן זכאי הוה שלח ליה

טעוֹן (טז) ששים אוצרות של עצים כנגדו. פתחו את אוצרותיהם ונמצא בידם כדי פרנסת אחת ועשרים שנה. היו שם בריונים (יז), אָמרו להם חכמים: נצא ונעשה שלום עם הרומיים. לא הניחום הבריונים ואָמרו להם: נצא ונעשה מלחמה עמהם. אָמרו להם חכמים: לא יעלה בידנו כלום. עמדו הבריונים ושרפו אותם האוצרות של חטים ושעורים — וגבר הרעב בעיר.

הנהו בריוני אמרו להו רבנן ניסוק ונעביד שלמא בהדייהו לא שבקינהו אמרי להו ניפוק ונעביד קרבא בהדייהו אמרו להו רבנן לא מסתייעא מלתא קמו קלנהו להנהו אמברי דחטי ושערי והוה כפנא:

מרתא בת ביתוס, העשירה שבירושלים היתה, שגרה שליחה לשוק ואמרה לו: לך והביא לי סלת. עד שהלך נמכרה הסלת. בא ואמר לה: אין פת נקיה אבל יש פת קיבר-גרועה. אָמרה לו: לך הבא. עד שהלך נמכר אף זו. בא ואמר: אין פת קיבר אבל

מרתא בת ביתוס עתירתא דירושלים הויא שדרתיה לשלוחה אמרה ליה זיל אייתי לי סמידא אדאזל איזדבן אתא אמר לה סמידא ליכא חיורתא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן, אתא ואמר לה חיורתא ליכא גושקרא איכא אמרה ליה זיל אייתי לי אדאזל איזדבן אתא ואמר לה

י ד ב נ י מ י ן

על גבי מילת. (טז) טעון — צריך לאפיתו. (יז) בריונים — אנשים רקים ופוחזים למלחמה.

דקרו. בקשו לדחפו — אָמר להם: יאמרו רבם דחפו. פתחו לו את השער ויצא. פתחו את הארון ועמד לפניו. אָמר לו: שלום עליך המלך! שלום עליך המלך. אָמר לו אספסינוס: חייב אתה שתי מיתות: אחת שאתה קורא לי מלך, ואני איני מלך, ועוד אם מלך אני עד עכשו מפני מה לא באת אצלי?

אָמר לו ר' יוחנן: שאמרת „לא מלך אני" באמת מלך אתה שאלמלא היית מלך לא נמסרה ירושלים בידך שנאמר „והלבנון באדיר יפול", ושאמרת אם מלך אני מפני מה לא באת אצלי עד עכשו? בריונים שבנו לא הניחוני. אָמר לו אספסינוס: אלו חבית של דבש ונחש כרוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל הנחש? שתק ר' יוחנן. קרא עליו רבי יוסף ויש אומרים רבי עקיבא „משיב חכמים אָחור ודעתם

א"ל דקאמרת לאו מלכא אנא איברא מלכא את דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלם בידך דכתיב „והלבנון באדיר יפול" ואין אדיר אלא מלך ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קא אתית לגבאי עד האידנא בריוני דאית בן לא שבקינן. א"ל אילו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון אישתיק קרי עליה ר' יוסף ואיתימא רבי עקיבא „משיב חכמים אחור ודעתם יסכל" איבעי ליה למימר ליה

לו ר' יוחנן בן זכאי: בוא אצלי בצנעא. בא. אמר לו ר' יוחנן: עד מתי אתם עושים כך וממיתים את הכל ברעב? אמר לו מה אעשה? אם אומר להם דבר יהרגוני. אמר לו ר' יוחנן: ראה לי תקנה שאצא מכאן אפשר שתהא הצלה מועטת. אָמר לו אבא-סיקרא: עשינו בינינו שלא יוצא אָדם מכאן אֶלא אם כן הוא מת. אמר ר' יוחנן: הוציאוני בדמות מת. אמר בן-בטיח: עשה עצמך חולה ויבואו הכל לבקרך והנח דבר של סרחון על מטתך ויהיו אומרים מת ר' יוחנן! ויכנסו תלמידיך וישאו את ארונך ובני אדם אחרים לא ישאוהו כדי שלא ירגישו בגופך שהוקל—שהרי הכל יודעים שהחי קל מן המת. עשה ר' יוחנן כך. באו תלמידיו ונשאו את ארונו. ר' אליעזר מראשו ור' יהושע מרגליו עד שהגיעו אצל שערי ירושלים. בקשו הבריונים לדקור בגופו של המת. אָמר להם אבא-סיקרא: יאמרו רבם

תא בצינעא לגבאי אתא א"ל עד אימת עבדיתו הכי וקטליתו ליה לעלמא בכפנא א"ל מאי איעביד? דאי אמינא להו מידי קטלי לי. א"ל חזי לי תקנתא לדידי דאיפוק אפשר דהוי הצלה פורתא. א"ל נקיט נפשך בקצירי וליתו כ"ע ולישיילו בך ואייתי מידי סריא ואגני גבך ולימרו דנח נפשיה. וליעיילו בך תלמידך ולא ליעול בך אינש אחרינא דלא לרגשון בך דקליל את דאינהו ידעי דחייא קליל ממיתא. עביד הכי נכנס בו ר' אליעזר מצד אחד ור' יהושע מצד אחד כי מטו לפיתחא בעו למדקריה אמר להו יאמרו רבן דקרו, בעו למידחפיה אמר להו יאמרו רבן דחפו פתחו ליה בבא נפק. כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא אמר ליה מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי?

מה׳ ומישראל״. תניא אמר רבי ישמעאל: פעם אחת מצאתי אחד מבני בניהם אָמרתי לו: אבותיך בקשו להרבות כבודם ורצו למעט כבוד המקום: עכשו כבוד מקום במקומו ומיעט כבודם (ד). אָמר ר׳ עקיבא: סח (ה) לי ר׳ ישמעאל בן לוגה: פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני בניהם לשדה ללקט עשבים. ראיתיו שבכה ושחק. אָמרתי לו: מפני מה בכית? אָמר לי: כבוד אבותי נזכרתי. — ומפני מה שחקת? אָמר לי, שעתיד הקב״ה להחזירו לנו. — ומה ראית שנזכרת? אָמר לי: „מעלה-עשן״ (ו) כנגדי הראהו לי. אָמר לי: שבועה היא בידינו שאין מראין אותו לכל אָדם.

שנו רבותינו: בית-גרמו (ז) היו בקיאים במעשה לחם-הפנים ולא רצו ללמד (ח). שלחו חכמים והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעים לאפות כמותם ולא היו יודעים לרדות (ט) כמותם, שהללו (י) מסיקים מבחוץ ואופים מבחוץ והללו מסיקים מבפנים ואופים מבפנים. הללו פתם מתעפשת (יא) והללו אין פתם מתעפשת. כששמעו חכמים בדבר אָמרו: כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא (יב) בעולמו לכבודו בראו — וחזרו בית-גרמו למקומם. שלחו להם חכמים — ולא באו. כפלו

יד בנימין

לצדדים. (ד) מיעט כבודן — בחורבן ביתו. (ה) סח — סיפר. (ו) מעלה עשן — מין עשב שכשנותנים אותו בקטורת העשן עולה ומתמר כמקל. (ז) בית-גרמו — שם משפחת כהנים. (ח) ללמד — לאחרים. (ט) לרדות — מן התנור אחר שנאפה. (י) שהללו — שבאו מן אלכסנדריא לא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהיה עשוי כמין תיבה פרוצה או כמין ספינה רוקדת והיו יראים לדבק מבפנים לתנור ואופין אותו מבחוץ. (יא) מתעפשת — מתקלקלת

יסכל", היה צריך לומר לו: נוטלין מלקחים-צבת ומסלקין את הנחש והורגין אותו ואת החבית מניחין.

שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון. וקטלינן ליה וחביתא שבקינן ליה.
(גטין, נ"ו).

אָמַר רבי עקיבא סח לי ר' ישמעאל בן לוגה

בית-אבטינס היו בקיאים במעשה-הקטרת ולא רצו ללמד. שלחו חכמים והביאו אומנים מאלכסנדריא של מצרים והיו יודעים לפטם (א) כמותם ולא היו יודעים להעלות עשן כמותם: של הללו מתמר ועולה (ב) כמקל ושל הללו מפציע (ג) לכאן ולכאן. וכששמעו חכמים בדבר אָמרו: כל מה שברא הקב"ה למענהו ברא שנאמר „כל פעל ה' למענהו" — וחזרו בית-אבטינס למקומם. שלחו להם חכמים — ולא באו. כפלו להם שכרם — ובאו. בכל יום היו נוטלים שנים-עשר מנה והיום — עשרים וארבעה, דברי ר' מאיר. ר' יהודה אומר: בכל יום עשרים וארבעה והיום — ארבעים ושמונה. אָמרו להם חכמים: מה ראיתם שלא ללמד? אָמרו להם: יודעים היו בית-אבא שבית-המקדש עתיד לחרב. ושמא ילמד אָדם שאינו הגון וילך ויעבוד עבודה-זרה בכך. ועל דבר זה מזכירים אותם לשבח — שמעולם לא יצאה כלה מבשמת מבתיהם: כשנושאים נשים ממקום אחר — מתנים עמה שלא תתבשם שלא יאמרו ממעשה הקטרת מתבשמין: לקיים מה שנאמר „והייתם נקיים

יד בנימין

(א) לפטם — לכתוש את הסממנין ולערבן כמתכונתם. (ב) מתמר ועולה — עולה ישר וזקוף כתמר. (ג) מפציע — מתפצל ומתפזר

לחבירו ואין מלכות נוגעת בחברתה (ו) אפילו כמלא נימא.

(יומא ל"ח).

רבי עקיבא והמין

„ברא אלהים" — מעשה שבא מין-אחד מכת הכופרים, ואָמר לרבי עקיבא: העולם הזה מי בראו? אָמר לו: הקדוש-ברוך-הוא. — אָמר לו: הראני דבר ברור. אָמר לו: למחר תבוא אלי. למחר בא אצלו. א"ל רבי עקיבא: מה אתה לובש? אָמר לו: בגד. א"ל: מי עשאו? א"ל: האורג. א"ל: איני מאמין לך, הראני דבר ברור — ראיה ברורה. — א"ל: ומה אראך ואין אתה יודע שהאורג עשאו? אָמר לו: ואתה אינך יודע שהקב"ה ברא את עולמו? נפטר אותו המין. אָמרו לו תלמידיו: מהו הדבר ברור? אָמר להם: בני, כשם-כמו שהבית מודיע על הבנאי — בונה אומן, והבגד מודיע על האורג, והדלת על הנגר — חרש-עץ, כך העולם מודיע על הקדוש-ברוך-הוא שהוא בראו.

(מ"ר ת"מ).

יד בנימין

פרנסתו, כי על כרחם בשמד יקראוך לבא ולישב במקומך. (ה) ומשלך יתנו לך—לא משלהם יתנו לך מתנה אלא ממזונות הקצובים לך משמים. (ו) נוגעת בחברתה — משהגיע זמן המלכות ליפול ותעמוד אחרת לא יאחר הזמן במלא נימא, אלא מי שזמנה ליפול בלילה נופלת בלילה ושזמנה ביום נופלת ביום.

להם שכרם — ובאו. בכל יום היו נוטלים שנים־עשר מנה (יג) והיום עשרים וארבעה — דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: בכל יום — עשרים וארבעה והיום — ארבעים ושמונה. אָמרו להם חכמים: מה ראיתם שלא ללמד? אָמרו להם: יודעים היו בית־אבא שבית־המקדש עתיד לחרב ושמא ילמד אָדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודה זרה בכך. ועל דבר זה מזכירים אותם לשבח — שמעולם לא נמצאת פת נקיה ביד בניהם שלא יאמרו (יד): ממעשה לחם־הפנים נזונים — לקיים מה שנאמר: „והייתם נקיים מה׳ ומישראל".

רבי עקיבא מעתה אסור לספר בגנותם.

אָמר ר׳ יוחנן בן נורי: פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגלת סממנים (א) בידו. אָמרתי לו: מאַין אַתה? אָמר לי: מבית־אבטינס אני. — ומה בידך? אָמר לי: מגלת־סממנים. — הראהו לי. אָמר לי: כל זמן שבית־אבא היו קיימים לא היו מוסרים אותה לכל אָדם, עכשו הרי הוא לך והזהר בה. וכשבאתי וסחתי הדברים לפני רבי עקיבא, אָמר לי: מעתה (ב) אָסור לספר בגנותם של אלו. מכאן (ג) אָמר בן עזאי בשמך יקראוך (ד) ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך (ה) ואין אָדם נוגע במוכן

יד בנימין

ונפגמת. (יב) כל מה שברא הקב"ה — כל מיני אומניות. (יג) מנה — מאה זוז. (יד) שלא יאמרו — בני אָדם.

(א) מגלת סממנים — שכתובים בה שמות מיני סמים שניתנו בסמני הקטורת. (ב) מעתה — לאחר שמסרו את המגלה. (ג) מכאן — ממעשה בית־גרמו ובית־אבטינס שבקשו חכמים לדחותן ממקומן ולא יכלו. (ד) בשמך יקראוך — כלומר לא ידאג אדם לומר פלוני יקפח

„מה רבו מעשיך ה׳". ת"ר כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה. א"ר זירא מאי קרא „האזינו כל יושבי חלד" (ו).

(חולין קכ"ז).

רבי עקיבא משחק

אָמר רבה בר בר חנה: כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו. אָמר להם: חמה עזה (א) יש בעולם. התחילו הם בוכים ורבי עקיבא משחק. אָמרו לו: מפני מה אתה שוחק? אָמר להם: וכי מפני מה אתם בוכים? אָמרו לו: אפשר ספר־תורה (ב) שרוי בצער — ולא נבכה? אָמר להם: לכך אני משחק, שכל זמן שאני רואה רבי שאין יינו מחמיץ (ג) אין פשתנו לוקה ואין שמנו מבאיש ואין דובשנו מדביש (ד) אָמרתי שמא חס ושלום קבל רבי עולמו (ה), ועכשו שאני רואה רבי בצער (ו) — אני שמח. אָמר לו: עקיבא, כלום חסרתי מן התורה כלה? אָמר לו: למדתנו רבינו: „כי אָדם אין צדיק באָרץ אשר יעשה טוב ולא יחטא".

י ד ב נ י מ י ן

סלמנדרא. (ו) יושבי חלד — יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות.

(א) חמה עזה — על עצמו היה אומר שכעס עליו המקום והכביד חוליו. (ב) ספר תורה — הכונה על ר"א. (ג) שאין יינו מחמיץ — שהיתה הצלחה בכל מעשי ידיו. (ד) ואין דובשנו מדביש — אין דבש שלו מתקלקל ומתעפש. (ה) קבל רבי עולמו — שכרו בעולם הזה. (ו) בצער — ושכרו משתמר להבא ולכך אני שמח.

רבי עקיבא ושליחותו של משה

„וימת מלך במצרים" שנצטרע והמצורע חשוב כמת שנאמר „אל נא תהי כמת". ויאנחו „בני ישראל". למה נתאנחו? לפי שאמרו לו חרטומי מצרים: אין לך רפואה אם לא נשחט מקטני ישראל ק"ן בערב וק"ן בבקר ותרחץ בדמיהם שתי פעמים ביום. כיון ששמעו ישראל גזירה קשה התחילו מתאנחים ומקוננים.

„וישמע אלהים את נאקתם". רבי עקיבא אומר: אספקלטורין-שרים של פרעה היו מחנקים — משקעים בן הלבנים, את ישראל בקירות בתים לבנין והיו צועקים מתוך הבנין צועקים מתוך הקירות והקדוש-ברוך-הוא שומע את נאקתם.

(פרקי דרבי אליעזר).

רבי עקיבא מגיע לפסוק „מה רבו מעשיך ד'"

ת"ר הצב למינהו להביא הערוד (א) וכן הנפילים (ב) וסלמנדרא (ג). וכשהגיע לפסוק זה (ד) היה אומר: „מה רבו מעשיך ה'". יש לך בריות גדלות בים ויש לך בריות גדלות ביבשה. שבים — אלמלי עולות ליבשה מיד מתות; שביבשה — אלמלי יורדות לים מיד מתות. יש לך בריות גדלות באור (ה) ויש לך בריות גדלות באויר. שבאור — אלמלי עולות לאויר מיד מתות; שבאויר — אלמלי יורדות לאור מיד מתות. מקום חיותה של זו מיתתה של זו ומקום מיתתה של זו חיותה של זו —

יד בנימין

(א) ערוד — מן הצב ומן הנחש הוא בא. (ב) וכן הנפילים — שרץ מן צב. (ג) וסלמנדרא — שרץ הנוצר מן האור מעצי הדס ע"י כשפים, והסך מדמו אין האור שולט בו וקים ליה לר"ע דמינא צב הוא. (ד) לפסוק זה — משום דמיירי בסלמנדרא. (ה) באור — באש, כגון

רבי עקיבא נטל מעות מר׳ טרפון וחלקם לעניים

רבי עקיבא אומר כל מי שאינו נותן צדקה גורם עניות לבניו. מה יעשה אָדם ויהיו בניו עשירים ויקיימו יעשה חפצי שמים וחפצי אשתו. ואלו הן חפצי שמים: יפזר מעותיו לעניים, שנאמר: „פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד". אָמרו עליו על ר׳ טרפון שהיה עשיר גדול ולא היה נותן מתנות לאביונים כראוי. פעם אחת מצאו רבי עקיבא, אָמר לו: רבי, רצונך שאקח לך עיר אחת או שתים. אָמר לו: הן. מיד עמד ר׳ טרפון ונתן לו ארבעה אלפים דינרי זהב. נטלם רבי עקיבא וחלקם לתלמידי-חכמים עניים. לימים מצאו ר׳ טרפון, אָמר לו: היכן העירות שלקחת לי? תפסו בידו והוליכו לבית המדרש והביא תינוק (א) ובידו ספר תהלים והיה קורא והולך עד שהגיע לפסוק זה: „פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד". אָמר לו: זוהי העיר שלקחתי לך. עמד ר׳ טרפון ונשקו ואָמר לו: „רבי אלופי — רבי בחכמה ואלופי בדרך ארץ", והוסיף לו ממון לבזבז.

(מסכת כלה).

רבי עקיבא בספינה

תניא אמר ר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה והייתי מצטער על ת"ח שבה ומענו ברבי

יד בנימין

(א) תינוק — מש"ה היה רוצה ר׳ עקיבא שדוקא התינוק יקרא הפסוק ולמה לא הראה הוא בעצמו את הפסוק, אלא שכוונת ר"ע היה להראות שע"י המעות שילם שכר מלמדים ללמוד עם התינוקות כדי שיהא ר"ט שמח על שמעותיו הצליחו ועשה פרי כדי שיתן לב מכאן ולהבא לפזר ממונו לצדקה.

רבי עקיבא בדבר מלאכה בתשעה באב

רבי עקיבא אומר כל העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה (א) לעולם. וחכמים אומרים: כל העושה מלאכה בתשעה-באָב ואינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה, שנאמר: „שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה". מכאן אָמרו: כל המתאבל על ירושלים — זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים — אינו רואה בשמחתה. תנ"ה כל האוכל בשר ושותה יין בשתעה-באָב עליו הכתוב אומר: „ותהי עונותם על עצמותם" (ב).

רבי עקיבא מהלך בדרך

וכבר היה רבן גמליאל ורבי אליעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכים בדרך ושמעו קול המונה של רומי מפלטיא — רעש השוק ברחוק מאה ועשרים מיל. התחילו בוכים ור' עקיבא משחק. אָמרו לו: מפני מה אתה משחק? אָמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אָמרו לו: עובדי כוכבים הללו שמשתחוים לעצבים ומקטרים לאלילים יושבים בטח ושלוה ואָנו — בית-הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? אָמר להם: לכך אני משחק. מה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה.

(מכות כ"ד).

י ד ב נ י מ י ן

(א) סימן ברכה — מאותה מלאכה. (ב) ותהי עונותם על עצמותם — אף שהם בגלות אין הגלות מכפר עליהם כיון שאינם מתאבלים על ירושלים ולא נחסר מעוונם כלום.

תלמידי רבי עקיבא שהיו הולכין לכזיב

מעשה בתלמידי רבי עקיבא שהיו הולכין לכזיב. פגעו בהם לסטים. אָמרו להם: להיכן אתם הולכין? אָמרו להם: לעכו כיון שהגיעו לכזיב פרשו. אָמרו להם: תלמידי מי אתם? אָמרו להם: תלמידי ר' עקיבא. אָמרו להם: אשרי רבי עקיבא ותלמידיו שלא פגע בהם אָדם רע מעולם.

(ע"ז כ"ה).

רבי עקיבא אומר חביבים ישראל למקום

רבי עקיבא אומר: חביבים ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה — נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר: „בנים אתם לה' אלהיכם", חביבים ישראל שנתן להם כלי-חמדה; חבה יתרה — נודעת להם שנתן להם כלי-חמדה שבו נברא העולם, שנאמר: „כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אַל תעזבו".

שאל בלצא את רבי עקיבא

אָמרו רבנן בשם ר' הושעיא שאל בלצא את רבי עקיבא, אָמר לו: מהיכן הרעש נעשה? אָמר לו: בשעה שהקדוש-ברוך-הוא מסתכל בבתי עבודה-זרה ובאומות האיך נתונין בשקט ובשלוה בעולם, ורואה ביתו חרב ונתון בידם של ערלים, כביכול הוא מקנא ושואג, ומיד השמים והאָרץ רועשים, שנאמר: „ה' מציון ישאג ומירושלים יתן קולו". וישראל מה היו עושין? כביכול הוא מגין עליהם, שנאמר: וה' מחסה לעמו (א).

(שמות רבה פ' כ"ט).

יד בנימין

(א) וה' מחסה לעמו — ואע"ג דהאי קרא לעתיד מיירי, ילפינן מיניה דכי היכי דרעש דהתם על קנאת ה' לציון הכי נמי כל רעש אלא רעש דלעתיד יהיה להפליא מאד.

עקיבא וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה. אָמרתי לו: בני, מי העלך? אָמר לי: דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי (א). מכאן אָמרו חכמים: אם יבואו רשעים על אָדם ינענע לו ראשו (ב). אָמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים שאומרים מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף אסורה.

תניא אמר רבי עקיבא: פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת (ג) בים והייתי מצטער על תלמיד־חכם שבה ומי הוא? ר' מאיר. כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה. ואָמרתי לו: בני, מי העלך? אָמר לו: גל טרדני (ד) לחברו וחברו לחברו עד שהקיאני ליבשה. אָמרתי באותה שעה: כמה גדולים דברי חכמים שאָמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת, מים שאין להם סוף אשתו אסורה.

(יבמות, קכ"א).

רבי עקיבא אוהב המדיים

אָמר רבי עקיבא: בשלשה דברים אוהב אני את המדיים: כשחותכים את הבשר אין חותכים אלא על גבי השלחן; כשנושקים אין נושקים אלא על גב היד, וכשיועצים אין יועצים אלא בשדה. אָמר רב אדא בר אהבה מאי קרא וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו.

(ברכות ח').

י ד ב נ י מ י ן

(א) נענעתי לו ראשי — ועבר על גבי והלך לו. (ב) ונענע לו ראשו — נדחה מפני השעה ולא יתגרה בהם, כי אם יסבול וישא עד יעבור זעמם. (ג) מטורפת — מטולטלת וטובעת. (ד) טרדני — הטילני.

יפה בבית, והנך יפה בשדה. בבית — במזוזה „וכתבתם על מזוזות ביתך"; בשדה — בתרומות ובמעשרות, בלקט, בשכחה, ופאה. הנך יפה בבית, הנך יפה בגג, שנאמר: „כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך"; הנך יפה בעולם-הזה, הנך יפה בעולם-הבא.

(מדרש תנחומא תצוה).

שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא

שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא אָמר לו: מה יום מיומים (א)? אָמר לו: ומה גבר מגברים (ב)? אָמר לו: דמרי צבי (ג), שבת נמי דמָרי צבי. א"ל כך אָמרתי לך מי יאמר שהיום שבת (ד)? א"ל: נהר סמבטיון יוכיח, שהוא מושך אבנים כל ימות החול ובשבת הוא נח. א"ל: לרוח אתה מוליכני (ה). א"ל: בעל-אוב יוכיח (ו). קברו של אביך יוכיח, שאינו מעלה עשן בשבת (ז). א"ל: בזיתו ביישתו וקללתו (ח). חזר אצל רבי עקיבא א"ל: אם כדבריך שהקדוש-ברוך-הוא מכבד את השבת אַל ישיב בה רוחות, אַל יוריד בה גשמים, ואַל יצמיח בה עשב. א"ל: תפח רוחו של אותו האיש. אמשול לך משל, למה הדבר דומה? לשנים שהיו דרין בחצר אחת. אם אין

יד בנימין

(א) מה יום מיומים — במה חשוב יום השבת משאר הימים. (ב) ומה גבר מגברים — מה לאיש כמוך להיות שר וגדול מכל אנשים. (ג) דמרי צבי — ארוני חפץ לגדלני, המלך קיסר המשילני. (ד) מי יאמר שהיום שבת? — ודילמא אחד משאר ימים הוא שבת. (ה) לרוח אתה מוליכני — אתה דוחני בקש והרוצה לשקר מרחיק עדותו. (ו) בעל-אוב יוכיח — שאינו עולה בשבת. (ז) שאינו מעלה עשן בשבת —

רבי עקיבא אומר: כל המגביה עצמו

אָמר רבי עקיבא: כל המגביה עצמו על דברי־תורה למה הוא דומה? לנבלה מושלכת בדרך, כל עובר ושב מניח ידו על חטמו ומתרחק ממנה והולך, שנאמר: „אם נבלת בהתנשא אם זמות יד לפה".

(אָבות דרבי נתן י"א).

רבי עקיבא עומר כל הנוטל פרוטה מן הצדקה בזמן שאינו צריך אינו נפטר מן העולם עד (א) שיצטרך לבריות.

(שם פ' שלישי).

אָמר רבי עקיבא לא היה כל העולם כלו

„הנך יפה רעיתי הנך יפה" — אָמר ר' עקיבא: לא היה כל העולם כלו כדי כיום שנתן בו „שיר־השירים" לישראל: שכל הכתובים — קדש, ושיר־השירים קדש קדשים. ר' אלעזר בן עזריה משלו משל: למה הדבר דומה? — למלך שנטל סאה של חטים ונתנה לנחתום ואָמר לו: הוציא ממנה כך וכך סולת, כך וכך סובין, כך וכך מורסן, וסלת לו מתוכה גלוסקא אחת יפה מנופה ומעלה, כך כל הכתובים קדש ושה"ש קדש קדשים. ראה מה הקדוש־ברוך־הוא מקלס לישראל בתוכו — „הנך יפה רעיתי הנך יפה" — הנך יפה במעשים, הנך יפה במעשי אבותיך, הנך

יד בנימין

(א) אינו נפטר מן העולם עד — בסוף מסכת פאה חשוב ג"כ ההיפך וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו, שבטחונו בקונו. לכך אמר במדת שכרו שיזקין ושאינו מת מן הזקנה עד וכו'.

אָמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים (ג) ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים! שנאמר: „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם" ואומר: „מקוה ישראל ה'", מה המקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל.

(יומא, פ"ה).

אחד לו ואחד לדוד — דברי ר' עקיבא

„עד די כרסוון רמיו (א) ועתיק יומין יתב", כרסוון למה בלשון רבים? כדרבי יוחנן דא"ר יוחנן אין הקב"ה עושה דבר אלא אם כן נמלך בפמליא של מעלה בעצתם, שנאמר: „בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלתא", התינח כולהו עד די כורסוון רמיו מאי איכא למימר? אחד לו ואחד לדוד (ב) — דברי ר' עקיבא. אָמר לו ר' יוסי: עקיבא, עד מתי אתה עושה שכינה חול (ג)? אלא אחד לדין ואחד לצדקה. קבל ר' עקיבא מר' יוסי ודרש פעם אחרת כמותו: אחד לדין ואחד לצדקה. אָמר לו ר' אלעזר בן עזריה: עקיבא, מה לך אצל אגדה, כלך אצל נגעים ואהלות (ד)! אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף: כסא לישב עליו ושרפרף להדום רגלו. אָמר ר' יוחנן: כל מקום

יד בנימין

נותנין לו את היכולת. (ג) מי אתם מטהרים — לפי שיצר לב האדם רע עליו לא יוכל להתגבר עליו לכופו ליטהר בתשובה והוא רחום יכפר עוז יעוררהו ובימין צדקו יתמכהו לבלתי ידח ממנו נדח.

(א) כורסוון רמיו — שני כסאות נתקנו לישב עליהם אחד לו ואחד לפמליא שלו שנמלך בהם. (ב) אחד לדוד — שיושב לימינו של הקב"ה. (ג) שכינה חול — שאתה מושיב בשר־ודם אצלו. (ד)

זה נותן עירוב וזה נותן עירוב שמא מותרין לטלטל בחצר? אבל אם היה אחד דר בחצר הרי הוא מותר לטלטל בכל החצר כולה. אף כאן הקדוש-ברוך-הוא, לפי שכל העולם שלו ואין רשות אחרת עמו הרי מותר בכל העולם כולו. ולא עוד אלא שהרי אוכלי המן מעידין עליו שכל ימות השנה היה יורד ובשבת לא היה יורד.

(סנהדרין ס"ה, ב"ר פ' י"א).

אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל

חטאת ואשם ודאי מכפרין (א). מיתה ויום-הכפורים מכפרין עם התשובה. תשובה מכפרת על עבירות קלות, על עשה ועל לא תעשה, ועל החמורות הוא תולה עד שיבא יום-הכפורים ויכפר. האומר: „אחטא ואָשוב אחטא ואָשוב" — אין מספיקין בידו (ב) לעשות תשובה. אחטא ויום-הכפורים מכפר — אין יוה"כ מכפר. עברות שבין אָדם למקום — יום-הכפורים מכפר, עברות שבין אָדם לחברו — אין יום-הכפורים מכפר עד שירצה את חברו. את זו דרש ר' אלעזר בן עזריה: „מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו". עברות שבין אָדם למקום — יוה"כ מכפר, עברות שבין אָדם לחברו — אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חברו.

י ד ב נ י מ י ן

שבשבת פושעי גיהנם שובתין ונתכוון לומר שהוא רשע בן רשע. (ח) קללתו — הך קללה אינה אלא גדוף שכעס על שבזה בכבוד אביו המת.

(א) חטאת ואשם ודאי מכפרין — ומסתמא תשובה יש, שאם לא היה מתחרט לא היה מביא קרבן. (ב) אין מספיקין בידו — אין

אותם שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני. כיון שהגיע זמנם לצאת הלך זה לבית עבודה-זרה. אמרו יסורים: דין הוא שלא נצא; וחוזרים ואומרים: וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהוגן אָנו נאבד שבועתנו? והיינו דאמר רבי יוחנן מ"ד „וחלים רעים ונאמנים", רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן.

(ע"ז, נ"ה).

רבי אליעזר נתפס למינות

ת"ר כשנתפס רבי אליעזר למינות (א) העלוהו לגרדום (ב) לידון. אָמר לו אותו הגמון (ג): זקן שכמותך יעסוק בדברים בטלים (ד) הללו. אָמר לו: נאמן עלי הדין. כסבור אותו ההגמון עליו הוא אומר (ה), והוא לא אָמר אלא כנגד אביו שבשמים (ו). אָמר לו: הואיל ואמנת עליך דימוס פטור אתה (ז). כשבא אל ביתו נכנסו תלמידיו אצלו לנחמו (ח) ולא קבל מהם תנחומים. אָמר לו ר' עקיבא: רבי, תרשני לומר דבר אחד ממה שלמדתני. אָמר לו: אמור. אָמר לו: רבי, שמא דבר מינות בא לידך והנאך (ט) הדבר ועליו נתפשתה למינות? אָמר לו: עקיבא, הזכרתני! פעם אחת הייתי מהלך בשוק העליון של צפורי ומצאני אָדם אחד

יד בנימין

(א) נתפס למינות — מינים תפסוהו לכופו לעבודת-כוכבים. (ב) לגרדום — מקום משפט. (ג) הגמון — שר רומי. (ד) בדברים בטלים — זו תורת המינים. (ה) עליו הוא אומר —:כלומר, הדין עמך דדברים בטלים הם. (ו) כנגד אביו שבשמים — הקב"ה דנני ליתן לי צרה זו שפשעתי לקוני. (ז) דימוס פטור אתה — דימוס היתה שם יראתו ונשבע בה. (ח) לנחמו — על שנחשד במינות. (ט)

שפקרו המינים תשובתם בצדם — „נעשה אָדם בצלמנו" ואומר: „ויברא אלהים את האָדם (ה) בצלמו", „הבה נרדה ונבלה שם שפתם", „וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל", „כי שם נגלו אליו האלהים", ואומר: „לאל העונה אותי ביום צרתי", „כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו" ו„מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם".

(סנהדרין, ל"ח).

שאל זונין לר' עקיבא

אָמר לו זונין (א) לר' עקיבא: לבי ולבך יודעים שעבודה־זרה לית בה משׁשׁא והא קא חזינן גברי דאזלי (ב) כי מתברי ואתו כי מצמדי. א"ל: אמשל לך משל למה הדבר דומה: לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידים אצלו שלא בעדים ובא אָדם אחד והפקיד אצלו בעדים. פעם אחת שכח והפקיד אצלו שלא בעדים, אָמרה לו אשתו: בוא ונכפרנו. אָמר לה: וכי מפני ששוטה זה עשה שלא כהגון אָנו נאבד את אמונתנו? אַף כך יסורים — בשעה שמשגרין אותם על האָדם משביעין

י ד ב נ י מ י ן

נגעים ואהלות — שהן חמורים ובהם אתה מחודד ולא בהגדה. (ה) ויברא אלהים את האדם — הרי בענין זה עצמו נאמר בלשון יחיד וכן שאר הכתובים שמשתמש בהם שם אלהות בלשון רבים הרי נאמר מיד באותו הענין בלשון יחיד.

(א) זונין — שם חכם מישראל. (ב) גברי דאזלי — הרי רואים אָנו בני אָדם שהולכים לעבודת־כוכבים כשהם פוסחים, ובאים באבריהם בריאים ושלמים.

הטפש שבהם אָחז את הקלח בידו אחת ונשכו בשניו. אָמר לו ר' עקיבא: לא כך, בני, אלא הנח עקבך (ה) עליו בתוך הקערה. ואחר כך הביאו לפניהם מבשל, אָכלו ונסתפקו. אָמר להם: בני, לא עשיתי לכם כל־כך אלא לבדוק אתכם אם יש בידכם דרך־ארץ אם לאו.

(מסכת דרך ארץ, פרק שביעי).

שאל מלך ערביים את רבי עקיבא

אָמרו רבותינו: בזמן שהאשה מייחדת עם בעלה והיא משמשת עמו ולבה לאיש אחר שראתה בדרך, אין לך ניאוף גדול מזה, שנאמר: „האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים", וכי יש אשה שמנאפת תחת אישה? אלא זו היא שפגעה באיש אחר ונתנה עיניה בו, והיא משמשת עם בעלה ולבה עליו.

שאל מלך ערביים את ר' עקיבא: אני כושי (א) ואשתי כושית וילדה בן לבן — אהרגנה שזנתה תחתי? אָמר לו: צורות ביתך שחורות או לבנות? אָמר לו: לבנות. אָמר לו: כשהיית מתעסק עמה נתנה עיניה בצורות הלבנות וילדה כיוצא בהן. ואם תמה אתה בדבר למוד מצאנו של יעקב אָבינו שמן המקלות היו מתיחמות (ב). והודה מלך ערביים לר' עקיבא. אף כאן רמז משה בתורה „תחת אישך וכי נטמאת", „ויתן איש

יד בנימין

חתיכה. (ג) לא בא אחריו — הירק לא נתלש ונפרס מחמת קשיו. (ד) ריקם — בלא לפת. (ה) הנח עקבך — א"ל רבי עקיבא: לא, כי הנח עקבך עליו בתוך הקערה ותלש בו.

(א) כושי — שחור. (ב) היו מתיחמות — וילדו כמותם. (ג)

ויעקב איש כפר סכניא שמו. אָמר לי: כתוב בתורתכם: „לא תבוא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלהיך וגו'" — מהו לעשות ממנו בית־הכסא לכהן גדול? ולא אָמרתי לו כלום. אָמר לי: כך למדני: „כי מאתנן זונה קבצה ועד אתנן זונה ישובו". ממקום הטנופת באו למקום הטנופת ילכו, והנאי הדבר ועל ידי זה נתפשתי למינות ועברתי על מה שכתוב בתורה: „הרחק מעליה דרכך ואַל תקרב אל פתח ביתה" — „הרחק מעליה דרכך" זו מינות; „ואַל תקרב אל פתח ביתה" זו הרשות (י).

(ע"ז ט"ז).

רבי עקיבא עשה סעודה לתלמידיו

שנים שהיו יושבין על שלחן אחד. הגדול שבהן שולח יד תחלה ואח"כ הקטן. ואם שלח הקטן ה"ז גרגרן. ומעשה *) בר' עקיבא שעשה סעודה לתלמידיו. הביאו לפניהם שני תבשילים: אחד נא ואחד מבשל. בתחלה הביאו לפניהם נא. הפקח שבהם אחז את הקלח (א) בידו אחת ותלשו (ב) בידו אחת. לא בא אחריו (ג), משך ידו ממנו ואָכל פתו ריקם (ד).

---

*) מעשה בר' עקיבא שעשה משתה לתלמידים, הביאו לפניהם שני תבשילין: אחד חי ואחד מבושל. בתחלה הביאו לפניהם קלח של כרוב. בא הפקח, אחז הקלח בידו ותלשו. הטפש אחז הקלח בשתי ידיו.

י ד ב נ י מ י ן

והנאד — גרם לך הנאה, וע"י זה בעון זה שנהניתי מדברי מין. (י) הרשות שולטנות לפי שנותנין עיניהם בבעלי ממון להרגם וליטול ממונם.

(א) הקלח — השורש של הירק העשוי נא. (ב) כדי ליטול ממנו

מישראל. הרי שהיו ישראל שני אלפים ושתי רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה-ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. אבא חנן אמר משום ר' אליעזר חייב מיתה, שנאמר: „ובנים לא היו להם", הא אם היו להם בנים לא מתו. אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר: „להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך" — בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה, אין זרעך אחריך על מי שורה על העצים ועל האבנים.

(יבמות, דף ס"ג).

אמר רבי עקיבא אחת מכל אלה

דרש ר' שמלאי: תרי"ג מצות נאמרו לו למשה שס"ה לאוין כמנין ימות החמה רמ"ח — מאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד אבריו של אדם. א"ר המנונא מאי קרא: „תורה צוה לנו משה" תורה בגימטריא שית מאה וחדסרי „אָנכי ולא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום. בא דוד והעמידן על אחת עשרה (א), שנאמר: „מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו" וגו' „הולך תמים" — זה אברהם, שנאמר בו: „התהלך לפני והיה תמים", „ופועל צדק", כגון אבא חלקיה (ב) „ודובר אמת בלבבו" כגון רב ספרא: „לא רגל על לשונו" — זה יעקב אָבינו (ג), שנאמר: „אולי ימושני אָבי והייתי

יד בנימין

(א) שבתחלה היו צדיקים והיו יכולין לקבל עול מצות הרבה, אבל דורות האחרונים אם באו לשמור כולם אין לך אדם שיזכה ובא דוד והעמידן על י"א כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו. (ב) שעושה הרבה צדקה. (ג) שלא רצה לשקר אלא שאמו הכריעתו ע"פ הדבור

בך מבלעדי אישך", לא על זו (ג) אנו משביעין אותך בלבד, אלא מה שסטית מבלעדי אשך.

(במדבר רבה, פרשה ט').

רבי עקיבא אומר כאלו ממעט את הדמות

אָמר רבי אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף (א), שנאמר: „כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי". תניא רבי אלעזר אומר כל איש שאינו עוסק בפריה-ורביה כאלו שופך דמים, שנאמר: „שופך דם האָדם באדם דמו ישפך", וכתוב אחריו: „ואתם פרו ורבו". רבי עקיבא אומר: כאלו ממעט את הדמות (ב), שנאמר: „כי בצלם אלהים עשה את האָדם" וסמוך ליה: „ואתם פרו ורבו". בן-עזאי אומר: כאלו שופך דמים וממעט הדמות. אָמרו לו לבן-עזאי: יש נאה דורש ונאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים. אָמר להם: ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקים על ידי אחרים (ג).

ת"ר „ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושתי רבבות

יד בנימין

לא על זו — לא על זו שחטאה במחשבה שאף שהוא עבירה גדולה, על כל זה אין המים בודקין אותה על זה, אלא על מה שסטית במעשה מבלעדי אישך.

(א) שבגוף — פרגוד ששם נשמות נתונות שנבראו מששת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידים להבראות. (ב) את הדמות — של הקב"ה בעולם שאָדם נברא בצלמו. (ג) אחרים — אע"פ שנשא בתו של ר' עקיבא אמרינן דנשא וגרשה.

אל האָדם ויאמר לו „איכה". מעשה בארבעה זקנים שהלכו למלכות הפנימית והיה להם פילוסופוס (א) אחד חבר שם, ואלו הם: רבן גמליאל ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא. אָמר לו ר' יהושע לרבן גמליאל: רבי, רצונך שנקבל פני פילוסופוס חברנו? אָמר לו: לאו. בשחרית אָמר לו: רבי, רצונך ונקבל פני פילוסופוס חברנו? אָמר לו: הן. הלך ר' יהושע וטפח (ב) על הדלת והיה פילוסופוס ההוא מחשב בדעתו ואומר: אין זו דרך־ארץ אלא של חכם. פעם שניה — עמד ורחץ פניו, ידיו ורגליו. פעם שלישית — עמד ופתח את הדלת וראה את חכמי ישראל אלו באין מכאן ואלו באין מכאן. אלו רבן גמליאל ורבי יהושע ור"א בן עזריה מימינו ורבי עקיבא משמאלו. והיה פילוסופוס מחשב בדעתו ואומר: היאך אתן שלום לחכמי ישראל: אם אומר אני: שלום עליך, רבן גמליאל, נמצא מבזה את חכמי ישראל (ג). אם אומר אני: שלום עליכם, חכמי ישראל, נמצא מבזה את רבן גמליאל. כיון שהגיע אצלם אָמר להם: שלום עליכם, חכמי ישראל ורבן גמליאל בראש.

(דרך ארץ, פרק חמישי).

רבי עקיבא בא לפני בית־דין

רבי עקיבא אומר כל הנוטל פרוטה מן הצדקה בזמן שאינו צריך אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות: הוא היה אומר: המכריך סמרטוטין (א) על עיניו ועל שוקיו ואומר: תנו לסומא

יד בנימין

(א) פילוסופוס — שם חכם מאומות־העולם. (ב) טפח — דפק. (ג) את חכמי ישראל שבאו עם רבן גמליאל שהיה נשיא.

(א) איירי שאפילו הוא עני באמת ועושה כן דרך ערמה שיתנו

בעיניו כמתעתע", „לא עשה לרעהו רעה", שלא ירד לאומנות חברו: „וחרפה לא נשא על קרובו", זה המקרב את קרוביו: „נבזה בעיניו נמאס", זה חזקיהו המלך שגרר עצמות אָביו במטה של חבלים. „ואת יראי ה' יכבד" — זה יהושפט מלך יהודה שבשעה שהיה רואה תלמיד-חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו: אבי, אָבי, רבי, רבי, מרי, מרי, „נשבע להרע ולא ימיר" כר' יוחנן שאמר ר' יוחנן אהא בתענית עד שאבא לביתי „כספו לא נתן בנשך" אפילו רבית נכרים. „ושוחד על נקי לא לקח", כגון ר' ישמעאל ברבי יוסי וכתיב „עושה אלה לא ימוט לעולם", וכשהיה רבן גמליאל מגיע למקרא הזה היה בוכה. אמר מאן דעביד כולהו הוא דלא ימוט הא עשה אחד מהם ימוט? אמר לו ר' עקיבא: אלא מעתה „אַל תטמאו בכל אלה". בכל — הן, באחד מהם — לא? אלא „בכל אלה", באחת מכל אלה אף כאן „עושה אלה" אחת מכל אלה.

(מכות, כ"ד).

מעשה בארבעה זקנים

לעולם אַל יפטר אָדם לא מאצל רבו ולא מאצל חברו אלא אם כן נוטל הימנו רשות, וילמדו כל אָדם דרך-ארץ מן המקום, שאָמר לאברהם: הריני נפטר ממך, שנאמר: „וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו". לעולם אַל יכנס אָדם פתאום לבית חברו וילמדו כל אָדם דרך-ארץ מן המקום, שעמד על פתח הגן וקרא לו לאדם, שנאמר: „ויקרא ה' אלהים

יד בנימין

דכתיב עלי קללתך בני — עלי איתאמר בנבואה דלא ייתון לוטיא עלך בני.

רבי עקיבא וחבריו שהלכו לחולת אנטוכיא

מעשה בר"א ור' יהושע ורבי עקיבא שעלו לחולת אנטוכיא על עסק מגבת צדקה לחכמים והוה לתמן חד — היה שם אחד אבא־יודן שהיה עושה מצוה בעין יפה וירד מנכסיו. כיון שראה רבותינו נתכרכמו פניו (א) והלך לביתו. אָמרה לו אשתו: למה פניך חולניות. אָמר לה: רבותינו כאן ואיני יודע מה אעשה. אשתו שהיתה צדקת ממנו אָמרה לו: לא נשתירה לנו אלא שדה אחת, לך מכור חציה ותן להם. הלך ועשה כן. נתפללו עליו רבותינו ואָמרו לו: אבא־יודן, המקום ימלא חסרונך. עם כשהלכו להם ירד לחרוש בחצי שדהו. עם כשהוא חורש נבקעה האָרץ מתחתיו ושקעה רגל פרתו ונשברה. ירד להעלותה. האיר הקב"ה את עיניו ומצא שם אוצר. אָמר: לטובתו נשברה רגל פרתו. כשחזרו רבותינו לשם שאלון עלוי — שאלו עליו: מה אבא־יודן עושה? אמרין: מי יכול למיחמי אפוי (ב). אָמרו להם: מי יכול לראות סבר פניו. אבא־יודן דתורוי — שורים אבא־יודן דחמרוי — חמורים. אבא־יודן דגמלוי — גמלים חזר אבא־יודן לכמות שהיה ובא אצל רבותינו ושאל בשלומן. אָמרו לו: מה אבא־יודן עושה? אָמר להם: עשתה תפלתכם פירות ופרי — פירות. אָמרו לו: חייך אף־על־פי שנתנו אחרים יותר ממך אותך כתבנו ראש טימוס — בראש המגילה של המתנדבים. נטלוהו והושיבוהו אצלם וקראו עליו הפסוק הזה: מתן אָדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו.

(ירושלמי הוריות, פרק ג'.

יד בנימין

(א) נתרככמו פניו — הוריקו פניו מפני הבושה. (ב) דרך כבוד אָמרו כן.

למוכה שחין — אין זה סוף שהוא אומר לאמתו. מעשה בחסיד אחד, שהיה רגיל בצדקה. פעם אחת הלך וישב בספינה, בא הרוח וטבעה ספינתו בים. ראהו רבי עקיבא (ב) ובא לפני בית־דין להעיד על אשתו להנשא. עד שלא הגיעה עת לעמוד (ג) בא אותו האיש ועמד לפניו, אָמר לו: אתה הוא שטבעת בים? אָמר לו: הן. ומי העלך מן הים? אָמר לו: צדקה שעשיתי היא העלתני מן הים. אָמר לו: מאין אתה יודע? אָמר לו: כשירדתי למעמקי־מצולה שמעתי קול רעש גדול מגלי הים, שזה אומר לזה וזה אומר לזה: רוצו ונעלה את האיש הזה מן הים שעשה צדקה כל ימיו. באותה שעה פתח ר' עקיבא ואָמר: ברוך אלהים אלהי ישראל שבחר בדברי תורה ובדברי חכמים, שדברי תורה ודברי חכמים קימים הם לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר: „שלח לחמך על פני המים כי ברוב הימים תמצאנו“, ועוד כתוב „וצדקה תציל ממות“. מעשה בבנימין הצדיק שהיה ממונה על קופה של צדקה ובאתה אשה אחת לפניו. אָמרה לו: רבי, פרנסני. אָמר לה: העבודה שאין בקופה של צדקה כלום. אָמרה לו: רבי, אם אין אתה מפרנסני הנני מתה וארבעה בנים. עמד ופרנסה משלו. לימים חלה בנימין הצדיק והיה מצטער על המטה. אָמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו־של־עולם, אתה אָמרת כל המקים נפש אחת מישראל כאילו קים עולם מלא. בנימין הצדיק שקים אלמנה וארבעה בנים על אחת כמה וכמה, והוא מצטער בצער חולי זה על המטה. מיד בקשו עליו רחמים וקראו לו גזר דינו והוסיפו לו כ"ב שנים על שנותיו.

(אבות דרבי נתן, פרק שלישי).

יד בנימין

לו יותר. (ב) שטבעה הספינה עם החסיד. (ג) לפני הבית־דין להעיד עדותו.

בידה. ר׳ שמעון בן מנסיא אומר: „ושמרו בני ישראל את השבת". אָמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה. אָמר רב יהודה אָמר שמואל: אי הואי התם הוה אמינא דידי עדיפה מדידהו — אלו הייתי שם הייתי אומר שלי יפה משלהם ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם וחי בהם, ולא שימות בהם.

(יומא, פ"ה).

כך דברי רבי עקיבא

„עת ללדת ועת למות", א"ר ברכיה הרי כל חכמתו של שלמה, שאמר עת ללדת ועת למות מה הוא? אשריו לאדם ששעת מיתתו כשעת לידתו. מה שעת לידתו נקי אף שעת מיתתו נקי. ד"א „עת ללדת ועת למות" מעת ללדת היא עת למות. משעה שאָדם נולד נגזר עליו כמה שנים יחיה. אם זכה הוא משלים את שנותיו ואם לאו — פוחתין ממנו, דכתיב „יראת ה׳ תוסף ימים ושנות רשעים תקצרנה". כך דברי רבי עקיבא, וחכמים אומרים: אם זכה מוסיפין לו על שנותיו ואם לאו פוחתין לו משנותיו.

ומעשה זה מסייע לחכמים — ודא מסייע למה דאמרין חכימי רבנן. מעשה באחד מגדולי צפורי שבאה לו ברית-מילה ועלו אנשי עין-תאנה לכבדו ועלה עמהם ר׳ שמעון בן חלפתא.

*) כד אתו לפילין אשכחון קל טלייא קיימין מדחכין קומי חדא דרתא. חמן לר"ש בן חלפתא עולין ויאה.

---

*) כשבאו לשער העיר מצאו ילדים עומדים ומשחקים לפני חצר אחת. ראו את ר׳ שמעון בן חלפתא מעולה ונאה אָמרו לו: אין אתה זז מכאן עד שאתה מרקד לנו קצת. אָמר להם: אין זה משלי, איש

רבי עקיבא וחבריו מהלכים בדרך ולוי הסדר

וכבר היה ר׳ ישמעאל ורבי עקיבא ור׳ אלעזר בן עזריה מהלכים בדרך ולוי הסדר ור׳ ישמעאל בנו של ר׳ אלעזר בן עזריה מהלכים אחריהם. נשאלה שאלה זו בפניהם: מנין לפקוח נפש שדוחה את השבת. נענה ר׳ ישמעאל ואָמר: „אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים". ומה זה שספק על ממון בא ספק על נפשות בא ושפיכות דמים מטמא את האָרץ (א) וגורם לשכינה שתסתלק מישראל (ב) ניתן להצילו בנפשו (ג). קל-וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת. נענה רבי עקיבא ואמר: „וכי יזיד איש על רעהו וגו׳ מעם מזבחי תקחנו למות" — מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. ואָמר רבה בר בר חנה אָמר רבי יוחנן: לא שנו אלא להמית אבל להחיות אפילו מעל מזבחי ומה זה שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו ועבודה חמורה דוחה שבת (ד) ק"ו לפקוח-נפש שדוחה את השבת. נענה ר׳ אלעזר ואָמר: ומה מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה אברים שבאדם דוחה את השבת קל-וחומר לכל גופו שדוחה את השבת. ר׳ יוסי בר׳ יהודה אומר: את שבתותי תשמרו יכול לכל תלמוד לומר: „אך" חלק. ר׳ יונתן בן יוסף אומר: „כי קדש היא לכם", מסורה היא בידכם ולא אתם מסירים

י ד   ב נ י מ י ן

(א) את האָרץ — עבירה חמורה היא, שמטמא את האָרץ כדכתיב ולא תטמא את האָרץ גבי פ׳ רוצחים. (ב) מישראל — כדכתיב אשר אָנכי שוכן בתוכה הא אם תטמאו איני שוכן. (ג) בנפשו — ניתן רשות לבעה"ב להציל עצמו בנפשו של הרוצח. (ד) דוחה שבת — עבודת כהן במקדש חמורה כל כך שדוחה את השבת, ואעפ"כ דוחין את העבודה משום ספק דיני נפשות.

במארי דשמיא דמיניה אנא משקי לכון במשתותיה. וענו בתריה כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה.

מן קל מיליהון נפק ר"ש בן חלפתא בחשיכתא ופגע ביה שליחהון דברייתא א"ל מן בגין דאתון רחצין על עובדיכון טביא אתן נפקין על שעה דלא שעה א"ל את מאן את אמר לו אנא שליחהון דברייתא א"ל ולמה אפיך בישין אמר: מן קל מיליא קשיאתא דאנא שמע מן ברייתא בכל יום, א"ל ומה אינון, אמר לו הדין מיינוקא דגזרתון יומא דין. פתקיה גבי דאינסב יתיה מן הכא לתלתין יומין והוה אבוי משקו לכון ואמר

מתוך אותן הדברים יצא לו ר"ש בחצי הלילה לילך לעירו. פגע בו מלאך־המות בדרך, אמר לו: בשביל שאתם בוטחים במעשיכם הטובים אתם יוצאים בשעה שאינה שעה. אמר לו: ואתה מי אתה? אמר לו: שליחו של מקום אני. אמר לו: ולמה פניך משונים? אמר לו: מקול דברים קשים שאני שומע מפי הבריות בכל יום. אמר לו: ומה הם? א"ל: התינוק הזה שהכרתם ערלתו היום שטר פסק דינו עמדי הוא, שאקח אותו מכאן לאחר ל' יום. ואביו השקה אתכם ואמר לכם: „שתו יין הטוב. מובטחני באלהי השמים ממנו שאני משקה אתכם בשמחתו", ושמעתי ונעצבתי שתפלתכם תבטל הגזרה הזאת. אמר לו: חייך, הראה לי את פתקי. אמר לו: לא עליך ולא על כיוצא בך אני שולט. אמר לו: שבכל יום ויום אתם עמלים בתורה ובמצוות ועושים צדקות והקב"ה מוסיף ימים על ימיכם. אמר לו: יהי רצון מלפני הקב"ה כשם שאין אתה שולט בפתק שלנו כך לא תהא לך רשות לעבור על דברינו. בקשו רחמים וחיה התינוק. אמר רבי עקיבא: מה לנו המעשה, אין לי המעשה אלא מקרא מלא „את מספר ימיך אמלא", שהרי משה כמה מצוות עשה וכמה צדקות עשה ובסוף נאמר לו: „הן קרבו ימיך למות", הוא „עת ללדת ועת למות".

אמרון לית את זיע מן הכא עד דאת מרקיד לן ציבחר. אָמר לון לית דא מן דידי דאנא גבר סב וזעף לון ולא איזדעזעו ולא איתכנעון. תלה אפוי וחמא הדא דרתא הפוכה: א"ל אניבון אבתרי מה דאנא אמר לכון: איזלון אמרי להדין מרא דהדא דרתא לאין דמיך יתעיר דרישיה דחטייה חלי וסופיה מרים.

מן קל מיליהון איתעיר מרא דהדא דרתא ונפק ליה ורבע ליה על רגליה דר' שמעון א"ל אנא בעי מינך לא תסתכל למיליהון דאינון חליין ושטיין. א"ל מה נעבד לך גזירתה גזירה: ברם תלי אנא לך עד דתפיק כל מה דאית לך בדרתא. כיון דאפיק כל מה דאית ליה בדרתא סליקת ההוא דרתא ונחתת לה.

אזלין למקיימיה מצותא דגזירתא והוה אבוי דמיינוקא משקי לון חמר עתיק ואמר שתון מן הדין חמרא טבא. דאנא רחיץ

זקן אני. וגער בהם ולא נזדעזעו ולא נכנעו. תלה עיניו וראה אותה חצר שעומדת ליפול. אמר להם: עונים אתם אחרי מה שאני אומר לכם? לכו ואמרו לבעל החצר: אם ישן הוא יעור שתחלת החטא מתוק וסופו מר.

מקול דבריהם נעור בעל החצר ויצא ונפל לרגליו של ר' שמעון. אמר: רבי, בבקשה ממך אַל תסתכל בדבריהם. ילדים הם, ושוטים. אָמר לו: מה אעשה לך? הגזרה נגזרה. אבל תולה אני לך עד שתוציא כל מה שיש לך בחצר. כיון שהוציא כל מה שיש לו בחצר נתמוטטה ונפלה.

הלכו לקים מצות מילה· היה אבא של התינוק משקה אותם יין ישן. אמר להם: שתו מיין טוב זה. מובטחני באלהי השמים ממנו אני משקה אתכם בשמחתו של בני. ענו אחריו: כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתורה ולחופה.

אף כאן צלפחד דברי רבי עקיבא

תנו רבנן „מקושש" זה צלפחד וכן הוא אומר: „ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת" ולהלן הוא אומר: „אָבינו מת במדבר". מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד, דברי רבי עקיבא. אָמר לו רבי יהודה בן בתרא: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד לתן את הדין. אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז (א) על אותו צדיק ואלא הא גמר גזירה שוה (ב). גזירה שוה לא גמיר. אלא (ג) מהיכא הוה? מויעפילו (ד) הוה. כיוצא בדבר אתה אומר: „ויחר אף ה' בם וילך", מלמד שגם אהרן נצטרע, דברי רבי עקיבא. אָמר לו רבי יהודה בן בתירה: עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד לתן את הדין. אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לא אתה מוציא לעז על אותו צדיק. ואלא הא כתיב „בם" ההוא בנזיפה בעלמא. תניא כמאן דאָמר אף אהרן נצטרע דכתיב „ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת" תנא שפנה מצרעתו (ה).

(שבת, צ"ו).

יד בנימין

(א) לעז — שם רע. (ב) גזירה שוה — וא"כ לא כסתו התורה דהוה ליה כמפורש ומשני ר' יהודה בן בתירה לא גמרה ואין אָדם דן גזרה שוה מעצמו. (ג) אלא — לר' יהודה מהיכן הוה באיזה חטא מת במדבר דכתיב כי בחטאו מת. (ד) מויעפילו — ויעפילו לעלות וג' ויכום ויכתום. (ה) שפנה מצרעתו — שקדם ונתרפא.

אישתון חמר טב דאנא רחיץ במארי דשמיא מיניה אנא משקי לכון במשתותיה ושמעית ועצבית דצלותהון מבטלה יתיה, א"ל חייך דאת מחמי לי פיתקי, אָמר: לית אנא שליט על דידך ולא על דלחברך. א"ל למה אמר דבכל יום ויום אתון עמלין בתורה ובמצות.

(קהלת רבתי, ג').

אָמַר ר' עקיבא כך היתה תחלת תשמישי

מצא מת מצוה הרי זה מטפל בו וקוברו. איזהו מת מצוה? כל שהוא צווח ואין בני העיר שומעין את קולו, אבל בני העיר שומעין את קולו אין זה מת מצוה.

אָמר רבי עקיבא: זו היתה תחילת זכותי (א) — תשמישי לפני חכמים. פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי הרוג אחד והייתי מטפל בו בג' תחומי שבת עד שבאתי למקום הקברות וקברתיו. וכשבאתי לפני חכמים אצל ר' אליעזר ואצל ר' יהושע אָמרתי להם את הדבר. אָמרו לי: על כל פסיעה ופסיעה שהיית פוסע (ב) מעלין עליך כאילו שפכת דמים (ג). דנתי קל־וחומר בעצמי: ומה אם עכשיו שנתכונתי לזכות חטאתי בשעה שלא נתכונתי על אחת כמה וכמה. באותה שעה לא זזתי מלשמש חכמים. וכשהיה אָדם מדבר זה לפני רבי עקיבא היה אומר: זה היתה תחלת זכותי.

(שמחות, ד').

יד בנימין

(א) זכותי — דבר זה גרם שאשמש תלמידי־חכמים. (ב) פוסע — להעבירו לקבורה במקום אחר. (ג) דמים — שמת מצוה קבורתו במקום שנמצא.

ר׳ עקיבא אומר: „הירא ורך הלבב" כמשמעו

משוח מלחמה (א) בשעה שהוא מדבר אל העם בלשון קודש היה מדבר, שנאמר: „והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן" זה כהן משוח מלחמה, „ודבר אל העם" בלשון הקודש „ואמר אליהם: שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם" ולא על אחיכם: לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין, שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, כמו שנאמר להלן: „ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערמיהם הלבישו מן-השלל וילבישום וינעלום ויאכלום וישקום ויסכום וינהלום בחמרים לכל-כושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם וישובו שמרון". על אויביכם אתם הולכים שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם „אל-ירך לבבכם אל תיראו ואל-תחפזו ואל-תערצו מפניהם". „אל ירך לבבכם" מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות (ב). „אל תיראו" מפני הגפת תריסין (ג) משפעת הקלגסין (ד). „אל תחפזו" מקול קרנות ואל תערצו מפני קול צווחות, „כי ה׳ אלהיכם ההולך עמכם" הם באים בנצחונו של בשר ודם ואתם באים בנצחונו של מקום: פלשתים באו בנצחונו של גלית מה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו: בני-עמון באו בנצחונו של שובך (ה) מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם אי אתם כן, „כי ה׳ אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם" „להושיע אתכם" — זה מחנה הארון. ואמר אליהם: „שמע ישראל". למה מתחיל בלשון זה? א״ר יוחנן

יד בנימין

(א) משוח מלחמה — כהן שנמשח לכך. (ב) חרבות — ברק החרבות. (ג) תריסין — סגירת המגינים כדי שינקשו זה על זה והקול נשמע. (ד) הקלגסין — רבוי החיילות. (ה) שובך — שר צבא

ר׳ עקיבא היה רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב

אָמר רב הונא אָמר רב משום ר׳ מאיר וכן תנא משמיה דר״ע לעולם יהא אָדם רגיל לומר כל דעבדין מן שמיא לטב. כי הא דרבי עקיבא הוה אזיל באורחא והוה בהדיה חמרָא ותרנגולא (א) ושרגא מטא האי דוכתא בעא אושפיזא ולא יהבו ליה. אָמר: „כל דעבדין מן שמיא לטב" אזל בת בדברא. אתא אריה אכליה לחמריה. אתא שונרא אכלה לתרנגולא. אתא זיקא כביה לשרגא. אמר: כל דעבדין מן שמיא לטב. ביה בלילה אתא גייסא שבייה למתא. אמר להו היינו דאמרי כל דעבדין מן שמיא לטב (ב).

---

* אמר רב הונא אָמר רב משום ר׳ מאיר וכן שנו משמו של רבי עקיבא: לעולם יהא אָדם רגיל לומר כל מה שעושה הקב״ה הכל לטובה. פעם אחת היה ר׳ עקיבא מהלך בדרך, היו עמו חמור ותרנגול ונר. הגיע למקום אחד, בקש אכסניא ולא נתנו לו. אָמר: „כל מה שעשה הקדוש־ברוך־הוא הכל לטובה". הלך ולן בשדה. בא אריה ואָכל את החמור. בא חתול ואָכל את התרנגול. בא רוח וכבה את הנר. אָמר: כל מה שעושה הקדוש־ברוך־הוא לטובה. בו בלילה באו גיסות ושבו את בני העיר. אָמר ר׳ עקיבא: ולא אָמרתי לכם מה שעושה הקדוש־ברוך־הוא לטובה.

י ד ב נ י מ י ן

(א) תרנגולא — להקיצו משנתו. (ב) אילו היה הנר דולק היה הגיים רואה אותי ואילו היה החמור נוער או התרנגול קורא היה הגיים בא ובוזז אותי; שאלמלי נתנו לו אכסניא היה נשבה עם שאר בני העיר.

ויפלו חללים בהר הגלבע" בד"א במלחמות הרשות אבל במלחמות מצוה (ח) הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

(סוטה, מ"ד).

מיתתו של רבי עקיבא

תניא רבי אליעזר הגדול אומר אם נאמר „בכל נפשך" (א) למה נאמר „בכל מאדך" ואם נאמר „בכל מאדך" למה נאמר „בכל נפשך"? לומר לך אם יש לך אָדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר „בכל נפשך"; ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר „בכל מאדך". רבי עקיבא אומר: „בכל נפשך" אפילו הוא נוטל את נפשך. פעם אחת גזרה מלכות שלא יעסקו ישראל בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה. אָמר לו: עקיבא, אי אתה מתירא מפני מלכות? אָמר לו: אתה, פפוס, שאומרים עליך חכם אתה אי אתה אלא טפש! אמשל לך משל למה הדבר דומה: לשועל שהיה מהלך על שפת הנהר. ראה דגים שהיו רצים לכאן ולכאן. אָמר להם: מפני מה אתם בורחים? אָמרו לו: מפני הרשתות והמכמרות (ב) הבאות עלינו. אָמר להם: רצונכם שתעלו ליבשה (ג) ונדור אני ואתם כדרך שדרו אבותי ואבותיכם? אָמרו

יד בנימין

בכך החזרה ולא יתבייש לומר מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר. (ח) מצוה — כגון כיבוש ארץ ישראל הכל יוצאין.

(א) „בכל נפשך" — פי' יאמר החביב משניהם ודיו, ומפרש לפי שפעמים שזה חביב ופעמים שזה חביב, לכך הוצרכו שניהם לומר אהוב את בוראך יותר מן החביב עליך. (ב) הרשתות והמכמורות — מין רשת — הם הגזירות שמביאים עלינו בני אדום. (ג) רצונכם שתעלו

משום ר' שמעון בן יוחאי: א"ל הקב"ה לישראל אפילו לא קימתם אלא ק"ש שחרית וערבית אין אתם נמסרים בידם. „אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו" כנגד ארבעה דברים שהאויבים עושים: מגיפים ומריעים וצוחים ורומסים. „ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית־חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן־ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו". כל אלו שומעים דברי כהן מערכי המלחמה וחוזרים ומספקים מים ומזון ומתקנים את הדרכים.

„ויספו השוטרים לדבר אל העם ואמרו: מי האיש הירא ורך הלבב" רבי עקיבא אומר: „הירא ורך הלבב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה (ו) ולראות חרב שלופה, ר' יוסי הגלילי אומר: „הירא ורך הלבב" זה המתירא מן העברות שבידו לפיכך (ז) תלתה לו התורה את כל אלו שיחזור בגללן. רבי יוסי אומר: אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין הרי „הירא ורך הלבב" והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם ובעקיבו — בסופו של עם מעמידין זקיפין — גבורים לפניהם ואחרים מאחוריהם וכישילין — חצין של ברזל בידיהן וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו שתחילת ניסה נפילה שנאמר: „נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתם בעם" ולהלן הוא אומר: „וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים

יד בנימין

הדרעזר. (ו) המלחמה — במערכות הלוחמים. (ז) לפיכך — שהירא זהו הירא מעבירות תלה התורה בנה ונטע ואירס לחזור בגללן כדי שיתלה

לידי ואקימנו ועכשו שבא לידי — לא אקימנו ? היה מאריך ב„אחד" עד שיצאה נשמתו ב„אחד". יצאה בת-קול ואמרה : אשריך, רבי עקיבא, שיצאה נשמתך ב„אחד". אמרו מלאכי-השרת לפני הקב"ה : רבונו-של-עולם ! זו תורה וזו שכרה ? „ממתים ידך ה' ממתים מחלד". אמר להם : „חלקם בחיים". יצאה בת-קול ואמרה לו : אשריך, רבי עקיבא, שאתה מזמן לחיי העולם הבא.

(ברכות, ס"א).

כך הוא דרכו של יצה"ר — דברי ר' עקיבא

„לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל אחר". רבי אלכסנדראי פתח „לא יהיה בך אל זר" זה יצר הרע, „ולא תשתחוה לאל נכר" שלא תבעל ארמית. רב אלעזר אומר : „לא יהיה בך אל זר" שלא תהא נח לכעוס. שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה. דאמר רבי עקיבא כך הוא דרכו של יצה"ר. היום אומר לאדם : עשה כך, למחר אומר לו : עשה כך, עד שאומר לו : לך עבוד אלילים והוא הולך ועובד. הוא היה אומר : כעס תלמיד חכם גדול מכולן. בד"א בדברים שהם כנגד הקב"ה דאמרה תורה אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', אבל בדברים אחרים אסור לו לכעוס. והרב על תלמיד כדי שיהי' נמצא בכבודו ובמוראו מותר, וכן על שאר העם למען יהיה מוראו עליהם לשם שמים מותר. ושאר אנשים שאין כעסנותם ליראת

יד בנימין

השם כיון שנתחלל השם ע"י, ועל זה אמר הייתי מצטער כל ימי : — וזה שהשיב הקב"ה למלאכי השרת חלקם בחיים שאף אבותיו יהיו חלקם בחיים עי"ז.

לו: אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות — אי אתה אלא טפש! ומה במקום חיותנו אָנו מתיראים במקום מיתתנו — לא כל-שכן. ואף אָנו כך: בזמן שאָנו עוסקים בתורה שכתוב בה „כי היא חייך וארך ימיך" אָנו מתיראים אם אָנו פוסקים מדברי תורה — על אחת כמה וכמה. אָמרו: לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית-האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אָמר לו: פפוס, מי הביאך לכאן? אָמר לו: אשריך, רבי עקיבא, שנתפסת על דברי תורה. אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים.

(ברכות, ס"א).

רבי עקיבא האריך ב„אחד"

בשעה שהוציאו את רבי עקיבא להריגה זמן קריאת-שמע היה והיה סורקין את בשרו במסרקות של ברזל והיה מתכון לקבל עליו על מלכות שמים באהבה. אָמרו לו תלמידיו: רבנו! עד כאן? (א) אמר להם: כל ימי (ב) הייתי מצטער על פסוק זה „ובכל נפשך" ואפילו הוא נוטל את נפשך. אָמרתי: מתי יבא

יד בנימין

ליבשה — היינו מתוך המים שהם משל לתורה לבטל תורת משה דהיינו שהיינו לעם אחד כמו שהיה בחורבן בית ראשון, שנאמר: „על עזבם את תורתי".

(א) רבנו, עד כאן — בשעת יסורי מות אתה קורא ק"ש? (ב) תשובת הרב כל ימי — אע"ג דאין לאדם להביא עצמו לידי נסיון מ"מ י"ל רע"ק שהיה מבני בניו של סיסרא ויעל, ומצינו בסיסרא „והוא לחץ את ישראל בחזקה" והוא היה רוצה לתקן אבותיו ע"ד „ברא מזכה אבא" אע"ג דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, מ"מ רצה לתקן אותו ע"י קידוש

לי פסוקיך. אָמר לו: „כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני". הכניסו לבית כנסת אחר. א"ל לתינוק: פסוק לי פסוקיך. א"ל: „ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני וכי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי את נפשך יבקשו". וכך הכניסהו לשלשה עשר בתי כנסיות וכל התינוקות פסקו לו מעין זה לרעה. כשאָמר לאחרון „פסוק לי פסוקיך", אָמר לו: „ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי". ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה אישתמע — ונשמע כאילו אָמר: ולאלישע אָמר אלהים. אָמר אי הוה סכינא בהדאי קרעתיה. — אלמלי היה סכין בידי קרעתיו.

(חגיגה ט"ו).

ר' מאיר אומר יכולה היא שתרחם

שנו רבותינו: הנכנס לבקר את החולה בשבת אומר: „שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא" (א) ור' מאיר אומר: יכולה היא שתרחם" (ב). ר' יהודה אומר: „המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל". ר' יוסי אומר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל (ג). שבנא (ד) איש ירושלים בכניסתו אומר: „שלום" וביציאתו אומר: „שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא ורחמיו מרובים ושבתו בשלום" (ה). כמאן אזלא הא דאמר ר' חנינא: מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי

יד בנימין

(א) לבוא — צריך להניח דעתם בתנחומים שלא יצטערו. (ב) שתרחם — אם תכבדוה מלהצטער בה. (ג) ישראל — שמתוך שכוללו עם אחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים. (ד) שבנא — אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא. (ה) בשלום — נוחו בשבתכם לשלום.

שמים אסור. אָמר רבי שמעון מדת הצדיק קשה לכעוס ונח לרצות. וזו המדה גדולה מכלם.

(ז"ח).

ר' מאיר למד תורה מאלישע בן אבויה

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה מ"ד „לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי-פז" א"ל: אלו דברי תורה שקשים לקנותם ככלי זהב ופז ונוחים לאבדם ככלי זכוכית. אָמר לו: האלהים (א) אפילו ככלי חרס. אבל ר' עקיבא רבך לא היה אומר כך אלא מה כלי זהב וכלי זכוכית הללו אף-על-פי שנשברו יש להם תקנה, כך תלמיד-חכם אף-על-פי שסרח יש לו תקנה. א"ל ר' מאיר: אף אתה חזור בך. אָמר לו: כבר שמעתי מאחורי הפרגוד (ב) שובו בנים שובבים חוץ מאחר (ג). שנו חכמים מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת והיה ר' מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו. כיון שהגיעו לתחום-שבת אָמר לו: מאיר, חזור בך, שכבר שערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום-שבת. אָמר לו: ואף אתה חזור בך. אָמר לו: ולא כבר אָמרתי לך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד „שובו בנים שובבים חוץ מאחר". תקפיה ועייליה בי מדרשא — תפסו והכניסו לבית המדרש. אָמר לו לתינוק: פסוק לי פסוקיך. אָמר לו: „אין שלום אמר ה' לרשעים". הכניסו לבית כנסת אחר, אָמר לו לתינוק: פסוק

יד בנימין

(א) האלהים — לשון שבועה. (ב) הפרגוד — וילון שיש לפני פתחי המלכים. (ג) מאחר — הגם דאין דבר עומד בפני התשובה יש לומר דב"ק זו להכשילו ברוב חטאתיו היה ע"ד משגיא לגוים. מ"מ יהיב אל לבו ושב בשעת מותו ומתוך תשובה נסתלק.

רבי יוסי הגלילי הוה קא אזיל באורחא — היה מהלך בדרך אשכחה לברוריה — מצאה לברוריה אמר לה: באיזה דרך נלך לעיר לוד. אמרה לו: גלילי (ג) שוטה. לא כך אמרו חכמים „אל תרבה שיחה עם האשה". היה לך לומר: באיזה ללוד. ברוריה מצאתו לתלמיד אחד שהיה לומד בלחש. בעטה בו ואמרה: ולא כך נאמר: „ערוכה בכל ושמורה". אם ערוכה ברמ"ח אברים של אדם שמורה בלב. תנא תלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר בן יעקב שהיה שונה בלחש, לאחר שלש שנים שכח תלמידו. א"ל שמואל לרב יהודה שיננא פתח פומך קרי פתח פומך תני כי היכי דתוריך חיין (ד) ותתקיים בידך.

(שם, נ"ג).

ר' מאיר דורש בפרקו שליש הלכה שליש אגדה ושליש משלים

א"ל ההוא מינא לר' ישמעאל בר' יוסי כתיב „וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' " מאתו מיבעי ליה א"ל: ההוא כובס שבקיה אנא מהדרנא ליה דכתיב „ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך" נשיי מיבעי ליה אלא משתעי קרא הכי ה"נ משתעי קרא הכי, א"ל: מנא לך הא מפירקיה דר' מאיר שמיע לי דא"ר יוחנן כשהיה ר' מאיר דורש בפרקו היה דורש שליש הלכה ושליש אגדה ושליש משלים. ואמר ר' יוחנן: שלש מאות משלות שועלים היו לו לר' מאיר ואנו

יד בנימין

ישבתי בשורה שלאחריו. (ג) מארץ הגליל בצפון א"י. (ד) חיין — שתאריך ימים.

ישראל. כמאן כרבי יוסי וא"ר חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת. תניא נמי הכי הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי המטה ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה, שנאמר: „ה' יסעדנו על ערש דוי".

(שבת, י"ב).

לא ר' מאיר שמו אלא ר' נהוראי שמו

אָמר רבי אחא ברבי חנינא: גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של ר' מאיר כמותו. ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו (א) שהיה אומר על טמא טהור ומראה לו פנים ועל טהור טמא ומראה לו פנים.

שנו לא ר' מאיר שמו אלא ר' נהוראי שמו. ולמה נקרא שמו ר' מאיר שהיה מאיר עיני חכמים בהלכה; ולא רבי נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו, ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו, ולמה נקרא שמו ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה. אָמר רבי מה שמחודד אני מחברי מפני שראיתי את ר' מאיר מאחוריו (ב) ואלמלי ראיתיו מלפניו הייתי מחודד יותר, שנאמר: „והיו עיניך רואות את מורך".

(עירובין, י"ג).

יד בנימין

(א) דעתו — לא יכלו להבין באיזו דבריו נכונים שהיה נותן טעם מיושב והגון לשאין הלכה כהלכה. (ב) מאחוריו — כשלמדתי לפניו

על המטה ופרשה סדין עליהם. במוצאי־שבת בא ר׳ מאיר מבית המדרש, אָמר לה: היכן שני בני? אָמרה לו: לבית המדרש הלכו. אָמר לה: צפיתי צפיתי בבית־המדרש ולא ראיתים. נתנה לו כוס של הבדלה והבדיל. חזר ואָמר לה: היכן שני בני? אָמרה לו: פעמים שהולכים למקום פלוני ועכשיו הם באים. הקריבה לפניו לאכול. לאחר שאָכל אָמרה לו: רבי, שאלה יש לי לשאול. אמר לה: שאלי שאלתך. אָמרה לו: רבי, קודם היום (א) בא אחד ונתן לי פקדון ועכשיו בא ליטול, אחזיר לו או לאו? אָמר לה: בתי, מי שיש לו פקדון צריך להחזיר לבעליו. אָמרה לו: חוץ מדעתך (ב) לא הייתי מחזרת אותו. מה עשתה? תפשה אותו בידו והעלתו לחדר והקריבה אותו למטה. נטלה הסדין מעליהם וראה שניהם מתים מונחים על המטה. התחיל בוכה ואומר: בני, בני, רבותי, רבותי, בני בדרך־ארץ ורבותי שהיו מאירים עיני בתורתם. באותה שעה אָמרה לו: רבי, לא כך אָמרת לי שאָנו צריכים להחזיר פקדון לבעליו, כך ה׳ נתן וה׳ לקח, יהי שם ה׳ מברך. א״ר חנינא: בדבר זה נחמתו ונתישבה דעתו. לכך נאמר: „אשת חיל מי ימצא“. אָמר ר׳ חמא בר חנינא מפני מה מתו בניו של ר׳ מאיר בבת אחת? מפני שהיו רגילים להניח בית־המדרש ועוסקים באכילה ושתיה. א״ר יצחק בר נחמיה: כשם שנתן הקדוש־ברוך־הוא תורה לישראל בעשרים ושתים אותיות כך הוא מְשבח הנשים הכשרות בעשרים ושתים אותיות.

(מדרש משלי, ל״א).

יד בנימין

(א) קודם היום — אתמול. (ב) חוץ מדעתך — שלא מדעתך.

אין לנו אלא שלשה: „אָבות יאכלו בסר (א) ושני הבנים תקהינה" (ב), „מאזני צדק אבני צדק", „צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו".

אָבות אָכלו בוסר: משל הוא שרימה השועל את הזאב לכנוס לחצר היהודים בערב שבת ולתקן עמהם צרכי סעודה ותאכל עמהם בשבת. כשבא לכנס חברו עליו במקלות. בא להרוג את השועל. אָמר: לא הלקוך אלא בשביל אָביך, שפעם אחת היה מסיעם בסעודה ואכל כל חתיכה יפה. אָמר לו: בשביל אבא אני לוקה. א"ל: הן. „אָבות אָכלו בוסר ושני בנים תקהינה". אבל בא עמי ואראך מקום לאכול ולשבוע. בא לו על הבאר ועל שפתו מוטל עץ והחבל מונח עליו ובשני ראשי החבל שני דליים קשורים ונכנס השועל בדלי העליון והכביד וירד למטה ודלי התחתון עלה. אָמר לו הזאב: למה אתה נכנס לשם. א"ל: יש כאן בשר וגבינה לאכול ולשבוע. הראה לו דמות הלבנה במים כדמות עגול כמין גבינה עגולה. א"ל: אני היאך ארד. א"ל: הכנס אתה בדלי העליון. נכנס והכביד וירד והדלי שהשועל בו עלה. א"ל: היאך אני עולה. א"ל: „צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו". לא כך נאמר: „מאזני צדק אבני צדק".

(סנהדרין, ל"ח: רש"י שם).

ר' מאיר היה יושב במנחה בשבת בבית המדרש

„אשת חיל מי ימצא" זו ברוריה, אשתו של ר' מאיר, בתו של ר' חנינא בן תרדיון. מעשה בר' מאיר שהיה יושב במנחה בשבת ודורש: מתו שני בניו מה עשתה אמם? הניחה שניהם

יד בנימין

(א) בסר — פרי עד שלא נתבשל. (ב) תקהינה — כך דרכו של הקב"ה האָבות חוטאים והבנים לוקים.

ויונה בשמחת לבו הקדים ונתן שכרה, שנאמר: „ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה' וירד יפו". פרשו מהלך יום אחד בים ועמדה עליהם רוח סערה מימינם ומשמאלם. וכל האֳניות שבים עוברות ושבות בשלום והאניה שירד בה יונה היתה בצרה גדולה, שנאמר: „והאניה חשבה להשבר". ר' חנניה אומר: משבעים לשונות היו באניה וכל אחד ואחד אלהיו בידו ואָמרו: נקרא איש אל אלהיו והיה האלהים אשר יענה ויציל אותנו מצרה זו הוא האלהים. וקראו איש אל אלהיו ולא הועילו. ויונה בצרת נפשו נרדם וישן לו. בא אליו רב החובל, אָמר לו: הרי אָנו עומדים בין מות לחיים ואתה נרדם וישן. מאיזה עם אתה? א"ל: „עברי אָנכי". א"ל: והלא שמענו שאלהי העברים גדול הוא. „קום קרא אלהיך אולי יתעשת האלהים לנו" ויעשה עמנו נסים כמו שעשה לכם בים סוף. אָמר יונה: לא אכחד מכם כי בשבילי הצרה הזאת עליכם, „שאוני והטילוני אל הים וישתק הים מעליכם". ר"ש אומר: לא קבלו האנשים להפילו אל הים „ויפילו גורלות ויפול הגורל על יונה". נטלו את הכלים שבאניה והשליכו אותם אל הים להקל מעליהם ולא הועילו. רצו לחתור ליבשה ולא יכלו. מה עשו? נטלו את יונה ועמדו על ירכתי הספינה ואָמרו: אלהי עולם ה' אַל תתן עלינו דם נקי ואל נא נאבדה בנפש האיש הזה, שאין אָנו יודעים מה טיבו ומה מעשיו אלא הוא אומר בפיו „בשבילי הצרה הזאת עליכם". מיד נטלוהו והטילוהו עד ארכבותיו ועמד הים מזעפו. העלוהו אצלם — והים הולך וסוער. הטילוהו עד צוארו — ועמד הים מזעפו. העלוהו אצלם והים הולך וסוער עליהם. עד שהטילוהו כלו. ומיד עמד הים מזעפו. ר' טרפון אומר: ממנה היה אותו הדג לבלוע את יונה מששת ימי בראשית, שנאמר: „וימן ה' דג גדול לבלוע את יונה", נכנס בפיו כאָדם שנכנס לבית גדול ועמד. והיו שתי עיניו של דג כשני חלונות מאירות ליונה. ר' מאיר אומר: מרגלית

יונה הנביא בדג, ור' מאיר אומר מרגלית היתה במעין של דג

„ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה'". למה ברח? שפעם ראשונה שלחו הקב"ה להשיב את בני ישראל ועמדו דבריו, שנאמר: „הוא השיב את גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן־אמתי הנביא אשר מגת החפר". פעם שניה שלחו לירושלים להחריבה וכיון שעשו ישראל תשובה עשה הקב"ה כרב חסדיו ונחם על הרעה ולא החריבה והיו ישראל קוראים אותו: „נביא שקר". פעם שלישית שלחו לנינוה. דן יונה דין בינו לבין עצמו. אמר: אני יודע, שזה הגוי קרובי־התשובה הם. עכשיו עושים תשובה והקב"ה שולח רגזו על ישראל (א). ולא די שישראל קוראים אותו „נביא השקר", אלא אף אומות־העולם. הריני בורח לי למקום שלא נאמר כבודו שם. אם על השמים נאמר שכבודו שם, שנאמר: „מלא כל הארץ כבודו", הריני בורח לי למקום שלא נאמר כבודו שם. ירד יונה ליפו ולא מצא שם אניה לירד בה. והאניה שירד בה יונה היתה רחוקה מיפו מהלך שני ימים לנסות את יונה. מה עשה הקב"ה? הביא עליה רוח סערה בים והחזירה ליפו. כיון שראה יונה שמח בלבו ואמר: עכשיו אני יודע שדרכי ישרה לפני הקב"ה. אמר לאנשי האניה: ארד עמכם. אמרו לו: הרי אנו הולכים לאיי הים תרשישה. אמר להם: אבוא עמכם תרשישה. ודרך כל האניות כשאדם יוצא ממנה הוא נותן שכרה

יד בנימין

(א) ישראל — אע"ג בירושלים עשו תשובה כשהזהיר אותם ע"ז למה חשש יונה שישלח ה' רוגזו על ישראל יש לומר דעדיין היו שארית ישראל שלא עשו תשובה ושמא אנשי נינוה יעשו תשובה יותר.

לפניך אשלם ביום ישועת ישראל. מיד רמז הקב"ה לדג ופלט את יונה. ראו המלחים את כל האותות והנפלאות הגדולות שעשה הקב"ה עם יונה, מיד עמדו והשליכו איש את אלהיו בים, שנאמר: „משמרים הבלי־שוא חסדם יעזבו", וחזרו ליפו ועלו לירושלים ומלו את בשר ערלתם, שנאמר: „וייראו האנשים יראה גדולה את ה' ויזבחו־זבח לה' וידרו נדרים" וכי זבח זבחו והלא אין מקבלים זבח (ג) מן עובדי כוכבים ומזלות אלא זה הוא דם ברית שהוא כדם זבח ונדרו ושלמו להביא איש אשתו ואת כל אשר לו ליראת אלהי יונה ונדרו ושלמו.

(„פרקי רבי אליעזר, פרק עשירי).

היורד לה על אחת כמה וכמה דברי ר' מאיר

תניא אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אָמר להם: בשנה זו אָמות. אָמרו לו: מנין אתה יודע? אָמר להם: בכל יום־הכפורים היה מזדמן לי (א) זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, נכנס עמי (ב) ויוצא עמי. שנה זו נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים, נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל חלה שבעת ימים ומת ונמנעו אחיו הכהנים מלברך (ג) בשם (ד). בשעת פטירתו אָמר להם: חוניו בני ישמש תחתי (ה). נתקנא בו שמעי אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים ומחצה. אָמר לו (ו):

יד בנימין

(ג) זבח — כי זבחי עובדי כוכבים ומזלות אסורין לכן דרשו שזהו דם מילה שהוא כדם זבח שמלו את עצמם.

(א) לי — בבית קדשי קדשים בשעת עבודה. (ב) עמי — לפני ולפנים. (ג) מלברך — את העם ברכת כהנים. (ד) בשם—בשם המפורש. (ה) תחתי — בכהונה גדולה. (ו) אמר לו — שמעי לחוניו. (ז)

היתה תלויה במעיו של דג ומאירה ליונה כשמש, זה שהוא מאיר לו בצהרים ומראה לו כל מה שבים ובתהומות. ועליו הכתוב אומר: „אור זרוע לצדיק". אָמר לו הדג ליונה: אין אתה יודע שבא יומי להאכיל בפיו של לויתן. אָמר לו יונה: הוליכני אצלו ואני מציל אותך ואת נפשי. מיד הוליכו אצלו. אָמר יונה ללויתן: לויתן, תדע שבשבילך ירדתי לראות מקום מדורך. ולא עוד אלא שאני עתיד ליתן חבל בלשונך ולהעלותך ולזבוח (ב) אותך לסעודה הגדולה של צדיקים. הראיהו חותמו של אברהם, אָמר: הבט לברית. וראה לויתן וברח מפני יונה מהלך שני ימים. אמר לו יונה לדג: הרי הצלתיך מפיו של לויתן, הראני כל מה שבים ובתהומות. הראהו נהר גדול שמימי אוקינוס יוצאים ממנו, שנאמר: „תהום יסבבני". והראהו שבילי ים סוף שעברו ישראל בתוכו, שנאמר: „סוף חבוש לראשי". והראהו מקום משברי הים וגליו, שנאמר: „כל משבריך וגליך עלי עברו". והראהו עמודי ארץ ומכוניה, שנאמר: „הארץ ברחיה בעדי לעולם". והראהו גיהנם ושאול תחתיות, והראהו היכל ה', והראהו אבן-שתיה קבועה בתהום תחת היכל ה' ובני קרח עומדים עליה ומתפללים. אָמר לו הדג ליונה: הרי אתה נגד היכל ה', התפלל ואתה נענה. אָמר יונה לדג: עמוד במקום עמדך שאני מבקש להתפלל. עמד הדג והתחיל יונה להתפלל לפני הקב"ה ואמר לפניו: רבונו של עולם, נקראת „מוריד ומעלה", הרי ירדתי — העלני. נקראת „ממית ומחיה", הרי נפשי הגיע למות — החייני. ולא נענה, עד שיצא מפיו דבר זה: „אשר נדרתי אשלמה" — אשר נדרתי להעלות את לויתן ולזבוח אותו בסעודה של צדיקים

יד בנימין

(ב) ולזבוח — עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן.

לה׳". וכששמעו חכמים בדבר אָמרו: ומה זה שברח ממנה כך המבקש לירד לה על אחת כמה וכמה.

(מנחות ק"ט).

תניא ר׳ מאיר אומר כל זמן שמאורות לוקים

תנו רבנן: בזמן שהחמה לוקה (א) סמן רע לכל העולם כלו משל למה הדבר דומה למלך בשר-ודם שעשה סעודה לעבדיו והניח פנס לפניהם. כעס עליהם ואמר לעבדו: טול פנס מפניהם והושיבם בחשך (ב). ר׳ מאיר אומר: כל זמן שמאורות לוקים סמן רע לשונאיהם של ישראל (ג) מפני שמלומדים במכותיהם (ד) משל לסופר שבא לבית-הספר ורצועה בידו. מי דואג? מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג. שנו רבותינו: בזמן שהחמה לוקה סמן רע לעובדי כוכבים, לבנה לוקה סמן רע לשונאיהם של ישראל משום שישראל מונים ללבנה ועובדי כוכבים לחמה. לוקה במזרח (ה) סמן רע ליושבי מזרח. במערב — סמן רע ליושבי מערב, באמצע הרקיע (ו) — סמן רע לכל העולם כולו. פניו של חמה דומה לדם — חרב בא לעולם; לשק — רעב בא לעולם; לזה ולזה — חרב וחיצי רעב באים לעולם.

יד בנימין

(א) חמה לוקה — כלומר מתקדרת. (ב) בחשך — כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל כך. (ג) של ישראל — כלומר לישראל ולשון יפה היא כלפי ישראל. (ד) במכותיהם — רגילים ללקות. כל מיני קללה ופורענות הבאים לעולם יש להם לישראל לדאוג יותר משאר עובדי כוכבים מפני שהם רגילין ללקות יותר מכולם לפיכך יש להם לישראל לדאג ולומר לא בא סימן זה אלא בשבילנו. (ה) במזרח — בבקר כשהחמה במזרח. (ו) הרקיע — בחצות היום.

בא ואלמדך סדר־עבודה. הלבישו באונקלי (ז) וחגרו בצלצול (ח) והעמידו אצל מזבח. אָמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקים לאהובתו (ט). אותו היום שאשמש בכהונה גדולה אלביש באונקלי שליכי (י) ואחגור בצלצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, רץ מפניהם ורצו אחריו. הלך לאלכסנדריא של מצרים ובנה שם מזבח והעלה עליו לשם עבודה־זרה. וכששמעו חכמים בדבר אָמרו: מה זה שלא ירד לה (יא) כך (יב) היורד לה (יג) על אחת כמה וכמה (יד) — דברי ר׳ מאיר. אָמר לו רבי יהודה: לא כך היה מעשה אלא לא קבל עליו חוניו שהיה שמעי אָחיו גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ואף־על־פי־כן נתקנא בו חוניו בשמעי אחיו אמר בא ואלמדך (טו) סדר עבודה. הלבישו באונקלי וחגרו בצלצול והעמידו אצל המזבח. אָמר להם לאחיו הכהנים: ראו מה נדר זה וקים לאהובתו אותו היום שאשמש בכהונה גדולה אלבש באונקלי שליכי ואחגור בצלצול שליכי. בקשו אחיו הכהנים להרגו, סח להם כל המאורע. בקשו להרוג את חוניו. רץ מפניהם ורצו אחריו. רץ לבית המלך ורצו אחריו. כל הרואה אותו אומר: זה הוא, זה הוא. הלך לאלכסנדריה של מצרים ובנה שם מזבח והעלה עליו לשם שמים, שנאמר: „ביום ההוא יהיה מזבח לה׳ בתוך ארץ מצרים ומצבה אצל־גבולה

יד בנימין

באונקלי — מלבוש של עור, מין מעיל. (ח) בצלצול — חגורה. (ט) לאהובתו — לאשתו. (י) שליכי — שלך. (יא) ירד לה — שלא הספיק עדין לשמש בכהונה. (יב) כך — קשה עליו הפרידה מן הגדולה עד שפרש לעבודה־זרה כשדחוהו. (יג) לה — לכהונה. (יד) כמה וכמה — שאין לדחותו אחר בָּד׳. (טו) בא ואלמדך — חוניו היה חכם משמעי.

אדם על מצות לא־תעשה ועשה תשובה — תשובה תולה (ה) ויום הכפורים מכפר, שנאמר: „כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם". עבר אָדם על כריתות ומיתות בית־דין ועשה תשובה — תשובה ויום הכפורים תולים ויסורים ממרקים, שנאמר: „ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם". אבל מי שיש חלול השם (ו) בידו אין כח לא בתשובה לתלות ולא ביום־הכפורים לכפר ולא ביסורים למרק אלא כולם תולים ומיתה ממרקת, שנאמר: ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון (ז).

(יומא, פ"ו).

שנו רבותינו: מפקחין פקוח־נפש בשבת והזריז הרי זה משובח ואין צריך לטול רשות מבית־דין (ט) הא כיצד. ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו. ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו. ראה שננעלה דלת בפני תינוק שוברה ומוציאו. מכבין ומפסיקין מפני הדלקה בשבת והזריז הרי זה משובח ואין צריך לטול רשות מבית־דין.

(שם, פ"ד).

יד בנימין

כפרות עונות זה כך וזה כך. (ה) תולה — גזר־הדין. (ו) השם — חוטא ומחטיא אחרים. (ז) תמותון — למדנו שיש עבירה שאין לה כפרה אלא במיתה. (ח) נפש — בכל דבר שצריך לו לנפש להעביר סכנת מות קרוי „פקוח נפש". (ט) מבית־דין — על עשית מלאכה בשבת לצורך זה.

לקח בכניסתו פורענות שוהה לבא. ביציאתו — פורענות ממהרת לבוא לעולם. וי"א חלוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שהיא לוקה שאין אלהיה לוקה עמה, שנאמר: „ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים". ובזמן שישראל עושים רצונו של מקום אין מתיראים מכל אלו שנאמר: „אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה", הגוים יחתו ואין ישראל יחתו.

(סוכה, כ"ט).

ר' מאיר אומר גדולה תשובה

תניא היה ר' מאיר אומר: גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לו ולכל העולם, שנאמר: „ארפא משובתם אוהבם נדבה (א) כי שב אפי ממנו" — „מהם" לא נאמר אלא „ממנו" (ב). בעל תשובה כיצד אמר רב יהודה כגון שבא דבר עבירה לידו (ג) פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה. תניא ר' אליעזר אומר: אי אפשר לומר „ונקה" שכבר נאמר „לא ינקה", ואי אפשר לומר „לא ינקה", שכבר נאמר „ונקה". הא כיצד? מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינם שבים. שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי: שמעת ארבעה חלוקי כפרה (ד) שהיה ר' ישמעאל דורש. אמר לו: שלשה הם ותשובה עם כל אחד ואחד. עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה מוחלין לו מיד, שנאמר: „שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם". עבר

יד בנימין

(א) נדבה — מקובלת ברצון וחביבים הם עלי כקרבנות נדבה. (ב) ממנו — כששב אפי ממנו מן היחיד ארפא משובת כולם. (ג) לידו — אותה עבירה שנכשל בה כבר. (ד) כפרה — חלוקים לענין

את המקום (ה) מאי „ונערים קטנים" א"ר אלעזר: נערים שהיו מנוערים מהמצות קטנים שהיו מקטני אמנה (ו) תנא נערים היו ובזבזו עצמם כקטנים.

(סוטא, מ"ו).

ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בר' יוסי הלכו לרומי

שאל רבי מתיא בן חרש את ר' שמעון בן־יוחאי: מנין לדם שרצים שהוא טמא? אָמר לו: אמר קרא „וזה לכם הטמא" אמרו לו תלמידיו חכים ליה בן יוחאי (א) אָמר להם: תלמוד ערוך הוא (ב) בפיו של ר' אלעזר בר' יוסי שפעם אחת גזרה מלכות גזרה על ישראל שלא ישמרו שבת ושלא ימולו בניהם ושיבעלו נדות. הלך ר' ראובן בן אסטרובלי וספר קומי (ג) והלך וישב עמהם. אָמר להם: מי שיש לו אויב יעני או יעשיר. אמרו לו: יעני. אָמר להם: אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו. אָמרו: יפה אָמרת. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא (ד). אָמרו לו: יכחיש. אָמר להם: אם כן ימולו בניהם לשמונה ימים כדי שיכחישו. אָמרו: יפה אָמרת. חזר ואָמר להם: מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט. אָמרו לו: יתמעט. אָמר להם: אם כן לא יבעלו נדות. אָמרו: יפה אָמרת ובטלו את

יד בנימין

בהם. (ה) המקום — שכשהיו המים הרעים היתה פרנסתן להביא מים ולמכור. (ו) אמנה — שהיו דואגין שפסקה פרנסתן בשביל שנרפאו המים כי לא יהיה משם עוד מות ומשכלת.

(א) יוחאי — נתחכם שדרשה יפה. (ב) הוא — ולא אמרה מדעתו ששמע מר"א בר' יוסי שאמר כן משום אביו. (ג) קומי — שגילח השער שעל מצחו כמו הנכרים כדי שלא יכירוהו שהוא יהודי. (ד)

ר' מאיר אומר כופין ללויה

תניא היה ר' מאיר אומר: כופין ללויה (א) ששכר לויה אין לה שעור, שנאמר: „ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו: הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד" ונאמר: „ויראם את מבוא העיר" ומה חסד עשו עמו שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואת האיש ומשפחתו שלחו. „וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז" (ב). תנא היא לוז שצובעין בה תכלת, היא לוז שבא סנחריב ולא בלבלה, בא נבוכדנאצר ולא החריבה ואף מלאך-המות אין לו רשות לעבור בה אלא זקנים שבה, בזמן שדעתם קצה עליהם, יוצאים חוץ לחומה והם מתים. והלא דברים קל-וחומר ומה כנעני זה שלא הלך ברגליו ולא דבר בפיו (ג) גרם הצלה לו ולזרעו (ד) עד סוף כל הדורות, מי שעושה לויה ברגליו על אחת כמה וכמה. אלא במה הראה להם? חזקיה אָמר בפיו עקם להם. ר' יוחנן אָמר: באצבעו הראה להם. שנינו כדברי רבי יוחנן. בשביל שכנעני זה הראה באצבעו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אָמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים, שאלמלי לווהו אנשי יריחו לאלישע לא גרה דובים בתינוקות. שנאמר: „ויעל משם בית-אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו: עלה קרח עלה קרח". „קרח" שהקרחת עלינו

יד בנימין

(א) ללויה — כופין את מי שאין רוצה ללוות את חבירו לדרך שילווהו. (ב) לוז — סיפיה דקרא „הוא שמה עד היום הזה" ומיניה יליף שלא נתבלבלה ולא חרבה כדאמרינן כ"מ שנאמר: עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא. (ג) בפיו — אלא ויראם באצבעו או בעקימת שפתים. (ד) ולזרעו — כדאמרינן שאין מלאך-המות שולט

אפילו לא פעם אחת. יבוא הנס מכל מקום (י). קודם הוא נכנס בבתו של הקיסר (יא). כשהגיע לשם אמר: בן-תמליון, צא, בן-תמליון, צא. כיון שקראו לו יצא והלך. אמר להם הקיסר: שאלו כל מה שיש לכם לשאול והכנסו לאוצר וטלו כל מה שאתם רוצים. נכנסו ומצאו אותה האגרת (יב). נטלוה וקרעוה.

(מעילה, י"ז).

רשב"י שלח בנו לר' יונתן בן אסמי ולר' יהודה בן גרים

ר' יונתן בן עסמי ור' יהודה בן גרים (א) שנו פרשת נדרים בבית רשב"י. נפטרו ממנו בערב. בבקר באו ונפטרו ממנו שוב. אמר להם: ולא נפטרתם ממני בערב? אמרו לו: למדתנו רבנו תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך לפטור ממנו פעם אחרת. כתיב: „ביום השמיני שלח את העם וגו'" וכתיב: „ביום עשרים ושלשה

ר' יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים תנו פרשת נדרים בי רשב"י איפטור מיניה באורתא. בצפרא אתו וקא מפטרי מיניה. א"ל ולא אפטיריתו מינאי באורתא אמרו ליה למדתנו רבינו תלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך שיפטר הימנו פעם אחרת. דכתיב ביום השמיני שלח את העם וגו'. וכתיב ביום עשרים ושלשה

יד בנימין

אברהם. (י) מקום — אפילו ע"י שד. (יא) הקיסר — נכנס בן-תמליון לתוך גופה שלבת הקיסר ונשתגעה והיתה צועקת ואומרת הבו לי את רשב"י. (יב) האגרת — כתב הגזירה.

(א) גרים — זה אינו יהודה בן גרים דמסכת שבת דף ל"ג, שהלך יהודה בן גרים וסיפר דברים שדבר רשב"י ונשמעו למלכות ובעבור זה רצה המלכות רומי להרוג את רשב"י, אלא זה דמסכת שבת נקרא

הגזרה. הכירו בו שהוא יהודי והחזירוה. אָמרו: מי ילך ויבטל הגזרה. ילך ר' שמעון בן יוחאי שהוא מלומד (ה) בנסים ואחריו מי ילך — ר' אלעזר בר' יוסי. אָמר להם ר' יוסי: אילו היה אבא חלפתא (ו)קים, יכולים אתם לומר לו: תן בנך להריגה? אמר להם ר' שמעון: אילו היה יוחאי אבא קים יכולים אתם לומר לו: תן בנך להריגה. אָמר להם ר' יוסי: אני אלך שאני מתירא שמא יענשנו ר' שמעון. קבל עליו שלא יענשנו. אַף-עַל-פִּי-כֵן ענשו. כשהיו מהלכים בדרך נשאלה שאלה זו לפניהם: מנין לדם שרצים שהוא טמא? עקם פיו (ז) ר' אלעזר בר' יוסי ואָמר: „וזה לכם הטמא". אָמר לו ר' שמעון: מעקימת שפתיך אתה ניכר שתלמיד־חכם אתה. אַל יחזור הבן אצל אָביו. יצא לקראתו בן-תמליון (ח), אָמר: רצונכם אָבוא עמכם. בכה ר' שמעון ואָמר: שפחה של בית אבא (ט) נזדמן לה מלאך שלש פעמים. אני

יד בנימין

יבריא — יעשה בריא. (ה) מלומד — רגיל. (ו) חלפתא — אבי חלפתא שהיה אלעזר בן בנו חביב עליו ביותר שהיה ירא רבי יוסי שרשב"י מחמת קפדנותו יעניש לר' אלעזר בנו ורבי שמעון לא הבין כוונתו והיה סבר שמפני סכנת השליחות היה אומר כן ולכן השיב לו אף אני בסכנה „ואילו היה יוחאי אביו קים אין אתם יכולים לומר לו תן בנך להריגה" עד שא"ר יוסי שהיה ירא שמא ירבה לדבר שלא כרצונו ויענישנו עד שקבל עליו שלא יענישנו. (ז) פיו — דרך לעג שנעלם ממנו פסוק מפורש והחזיר פניו ודבר בלחש שלא ירגיש ר' שמעון שהוא משיב תשובה בפניו ואעפ"כ הרגיש ר' שמעון וקללו הואיל והורה לפניו וכשנזכר ר' שמעון שנדר לאביו שלא יענישנו בקש עליו רחמים שיתרפא. (ח) בן-תמליון — מין שד ליץ. (ט) אבא — הגר שפחת

— תשיא בנותיך ולא ימותו בעליהן ויחזרו אליך. „יחרב ביתך ויתקים מלונך" — העולם הזה מלון והקבר בית (ג); „יתבלבל שלחנך" מרוב בנים ובנות; „ולא תראה שנה חדשה" — שלא תמות אשתך ותשא אשה אחרת.

ולא לימותו גברייהו ולא ליהדרין לותך. „ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך" דהאי עלמא אושפיזא וההוא עלמא ביתא. „לבלבל פתורך" בבני ובבנתא. „ולא תחזי שתא חדתא" דלא תמות אתתך ולא תנסיב אחריתו.

(מועד קטן, ט').

ממשלת רומי הכריחה ר' אלעזר בר' שמעון תופסי גנבים

ר' אלעזר בר' שמעון מצאו לבלש אחד (א) שהוא תופס גנבים (ב). אָמר לו: היאך אתה מכיר בהם וכי לא לחיות הם דומים (ג) ככתוב „בו תרמש כל חיתו יער" שמא אתה נוטל צדיקים ומניח רשעים. אמר לו: ומה אעשה, מצות המלך היא. אָמר לו: בא ואלמדך היאך

רבי אלעזר ברבי שמעון אשכח להחוא פרהגונא. דקא תפיס גנבי, א"ל: היכי יכלת להו לאו כחיותא מתילי דכתיב בהו „בו תרמש כל חיתו-יער" דלמא שקלת צדיקי ושבקת רשיעי. א"ל: ומאי אעביד הורמנא דמלכא הוא. א"ל: תא אגמרך היכי תעביד. עול

יד בנימין

שיתברכו פעמיים: האחד מפיהם והשנית מפי הרשב"י ז"ל. (ג) בית — קבר הוי בית שעומד שם לעולם.

(א) בלש — ממונה של מלך לחפש ולתפוס חוטאים למלכות. (ב) גנבים — רודף אחריהם ותופסו. (ג) דומים — וכי לא כחיות נמשלו

לחדש השביעי שלח את העם" מכאן לתלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך לפטר ממנו פעם אחרת. אמר לבנו: בני אדם הללו אנשים של צורה הם. לך אצלם ויברכוך. הלך אצלם. אמרו לו: מה אתה מבקש כאן? אמר להם: אבא אמר לי: „לך אצלם ויברכוך". אמרו לו: יהי רצון שתזרע ולא תקצר (ב), תכנים ולא תוציא, תוציא ולא תכנים, יחרב ביתך ויתקים מלונך, יתבלבל שלחנך ולא תראה שנה חדשה. כשבא אצל אביו אמר: לא די שלא ברכוני אלא אף צערוני. אמר לו: מה אמרו לך? א"ל: כך וכך. א"ל: כל אלו ברכות הן: „תזרע ולא תקצור" — תוליד בנים ולא ימותו; „תכנים ולא תוציא" — תכנים כלות ולא ימותו בעליהן ויחזרו לבית אבותיהן; „תוציא ולא תכנים"

לחדש השביעי שלח את העם. מכאן לתלמיד שנפטר מרבו ולן באותה העיר צריך ליפטר ממנו פעם אחרת. א"ל לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם. זיל לגבייהו וליברכוך. אזל לגבייהו. אמרו ליה: מאי בעית הכא. אמר להו: דאמר לי אבא זיל גבייהו דליברכוך. אמרו ליה: יהא רעוא דתזרע ולא תחצד. תעייל ולא תפיק, תפיק ולא תעייל. ליחרוב ביתך וליתוב אושפיזך, לבלבל פתורך ולא תחזי לשתא חדתא. כי אתא לגבי אבוה א"ל לא ברוכי דלא ברכן אלא צעורי צערו לי. א"ל: מאי אמרו לך. א"ל הכי והכי. א"ל הנך כולהו ברכתא נינהו. „תזרע ולא תחצד" תוליד בנין ולא לימותו. „תעייל ולא תפיק" תעייל כלתא ולא לימותו בנך דליפקון. „תפיק ולא תעייל" תפיק בנתך

יד בנימין

יהודה בן גרים וזה נקרא רבי יהודה בן גרים. (ב) תקצר — יש מפרשים דברכוהו בהאי לישנא כדי לחלוק כבוד לרשב"י שהוא יחזור לפרש לשון הברכה ותהיה נקראת הברכה משמו של רשב"י וי"מ כדי

ר' אלעזר בר' שמעון הניח ידיו על בני מעיו

פעם אחת פגע בו כובס אחד וקראו חמץ בן יין (א). אָמר ר' אלעזר: משהוא חצוף (ב) כל כך רשע הוא. אָמר לעבדיו: תפסוהו, ותפסוהו. לאחר שנתישבה עליו דעתו חזר אחריו לפדותו ולא יכול. קרא על עצמו: „שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו". תלו את הכובס. עמד ר' אלעזר תחת העץ והיה בוכה (ג). אָמרו לו: רבי, אַל ירע בעיניך, שהוא ובנו באו אל נערה המאורסה (ד) ביום הכפורים. הניח ידו על בני־מעיו ואָמר: שישו בני־מעי, שישו, מה ספקות שלכם כך ודאות שלכם (ה) על אחת כמה וכמה. מובטח אני בכם שאין רמה ותולעת שולטת בכם. ואף על פי כן לא נתישבה דעתו. השקוהו סם של שינה

יומא חד פגע ביה ההוא כובס קרייה חומץ בן יין. אָמר מדחציף כולי האי שמע מיניה רשיעה הוא. אָמר להו תפסוה תפסוה לבתר דנח דעתיה אזל בתריה לפרוקיה ולא מצי קרי עליה: „שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו" וקפוה. קם תותי זקיפה וקא בכי אמרו ליה: רבי אַל ירע בעיניך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים. הניח ידו על בני מעיו ואָמר: שישו בני מעי שישו ומה ספקות שלכם כך ודאות שלכם עאכ"ו. מובטח אני בכם שאין רמה ותולעה שולטת בכם ואפ"ה לא מייתבא דעתיה. אשקיוה סמא דשינתא ועיילוה לביתא דשישא וקרעו לכריסיה הוו

יד בנימין

(א) חמץ בן יין — רשע בן צדיק. (ב) חצוף — עז פנים. (ג) בוכה — שמא הכובס נקי היה. (ד) המאורסה — שהיא בסקילה וכל הנסקלין נתלין. (ה) שלכם — מקום שיש טעם בדבר כגון הנך דנייתי בחנותא.

תעשה. הכנס בארבע שעות לחנות (ד), וכשתראה אדם שותה יין, יושב ומחזיק כוס בידו ומנמנם, שאל עליו. אם תלמיד־חכם הוא ומתנמנם השכים לתלמידו (ה); אם פועל הוא השכים למלאכתו; אומן שמלאכתו בלילה מותח חוטי נחשת (ו), לא זה ולא זה, תפסהו — גנב הוא. נשמעו הדברים למלך. אמרו: „קורא האגרת הוא יהא השליח".

הביאו את ר' אלעזר ברבי שמעון והיה תופס גנבים. שלח לו ר' יהושע בן קרחה: חמץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה? שלח לו ר' אלעזר: קוצים אני מכלה מן הכרם. שלח לו ר' יהושע: יבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו.

בארבע שעי לחנותא. כי חזית איניש דקא שתי חמרא וקא נקיט כסא בידי וקא מנמנם. שאיל עילוי האי צורבא מרבנן הוא וניים אקדומי קדום לגירסיה אי פועל הוא קדים קא עביד עבידתיה. אי עבידתיה בלילה רדודי רדיד ואי לא גנבא הוא ותפסיה. אשתמע מילתא בי מלכא אמרו: „קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא". אתיוה לר' אלעזר ברבי שמעון וקא תפיס גנבי ואזל. שלח ליה ר' יהושע בן קרחה חומץ בן יין עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה. שלח ליה: קוצים אני מכלה מן הכרם. שלח ליה: יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו.

(בבא מציעא, פ"ד).

יד בנימין

שמתחבאות ביום במסתריהם. (ד) לחנות — שהיא שעת סעודה והכל נכנסים בחנויות וסועדין. (ה) לתלמידו — השכים בעוד לילה ולכך הוא מתנמנם. (ו) נחשת — אומנותו בלילה שקול פטיש בלילה לא נשמע לפי שמושכן בכלי אומנותו המנוקב בנקבים דקים זה דק מזה ואין קולו נשמע.

ששים מיני מאכל ואכלם והבריא. ולא הניחתו אשתו לצאת לבית המדרש כדי שלא יצערוהו חכמים. בערב אמר להם ליסוריו: אחי ורעי, בואו. בבקר אָמר להם: לכו מפני בטול תורה. פעם אחת שמעה אשתו ואָמרה לו: ברצון אתה מביאם עליך. כלית ממון של בית אבא. מרדה עליו והלכה לבית אביה. היו מהלכים בים ששים ספנים (ב) וכשעָלו ליבשה הכניסו לו דורון ששים עבדים (ג) וששים ארנקאות. עשו לו ששים מיני מאכל ואכלם. פעם אחת אָמרה אשתו לבתה: לכי וראי בשלומו של אביך, מה הוא עכשו? באה אצלו ואמר לה: לכי ואמרי לאמך, שלנו גדול משלהם. קרא על עצמו: היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה.

להוא וברי. ולא הוה שבקה ליה דביתהו למיפק לבי מדרשא כי היכי דלא לדחקוה רבנן. באורתא אמר להו אחיי ורעיי בואו. בצפרא אמר להו זילו מפני ביטול תורה. יומא חד שמעה דביתהו אמרה ליה: את קא מייתית להו עילויך. כלית ממון של בית אבא אימרדה אזלה לבי נשא סליקו ואתו הנך שיתין ספונאי עיילו ליה שיתין עבדי כי נקיטי שיתין ארנקי ועבדו ליה שיתין מיני לפדא ואכל להו. יומא חד א"ל לברתא זיל בקי באבוך מאי קעביד האידנא. אתיא. א"ל זיל אמרי לאמך שלנו גדול משלהם. קרי אנפשיה: „היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה".

יד בנימין

עבדים — לפי שעמד עליהם נחשול של ים והתפללו לה' להנצל בזכותו של רבי אלעזר וניצלו בזכותו וכשעלו מן הים שלחו לו דורון. בתוספות כתבו שכך הוא במדרש.

והכניסוהו לבית של שיש וקרעו קרסו והוציאו מתוכו סלי סלים של חלב והניחום בחמה בתמוז ובאב ולא הסריחו. קרא על עצמו: „אף בשרי ישכון לבטח". ואף ר' ישמעאל בר' יוסי הגיע לידו מעשה כגון זה של ראב"ש: פגע בו אליהו, אמר לו: עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה? אמר לו: מה אעשה, מצות המלך היא. אמר לו: אביך ברח לעסיא, אתה ברח ללודקיא.

דתרבא ומותבי בשמשא בתמוז מפקי מיניה דיקולי דיקולי ובאב ולא מסרחו קרי אנפשיה „אף בשרי ישכון לבטח". ואף רבי ישמעאל ברבי יוסי מטא כי האי מעשה לידיה: פגע ביה אליהו. א"ל: עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה. אמר ליה מאי איעביד הורמנא דמלכא הוא. א"ל: אביך ערק לאסיא את ערוק ללודקיא.

(בבא מציעא, פ"ג).

ר' אלעזר בר' שמעון קבל על עצמו יסורים

ואף על פי כן עדיין לא סמך ראב"ש על דעתו. וקבל על עצמו יסורים. בערב היו מציעים תחתיו ששים מצעות ובבקר היו מושכים מתחתיו ששים ספלים של דם ומיגלא (א). למחר עשתה לו אשתו

ואפילו הכי לא סמך רבי אלעזר בר' שמעון אדעתיה קביל עליה ייסורי באורתא הוו מייכין ליה שיתין נמטי לצפרא נגדי מתותיה שיתין משכלי דמא וכובא. למחר עבדה ליה דביתהו שיתין מיני לפדא ואכל

(א) ומיגלא — ליחות של פצע. (ב) ספנים — חובלי אניות. (ג)

היה שוכב בעליתו וכשהייתי עולה הייתי בודקת לו בשערותיו וכשנשמטה שערה היה דם מבצבץ ויוצא. פעם אחת ראיתי רחש (ה) יוצא מתוך אָזנו. חלשה דעתי. נראה לי בחלום ואמר לי: „אין בכך כלום: פעם אחת שמעתי בזלזול תלמיד חכם ולא מחיתי כראוי".

ותרין שנין אוגניתיה בעילותא כי הוה סליקנא מעיינא ליה במזייה כי הוה משתמטא בינותא מיניה הוה אתא דמא. יומא חד חזאי ריחשא דקא נפיק מאודניה, חלש דעתאי איתחזי לי בחלמא, אָמר לי: לא מידי הוא. יומא חד שמעי בזילותא דצורבא מרבנן ולא מחאי כדאבעי לי.

(שם, פ"ג).

ר' שמעון בן יוחאי נראה בחלום של חכמים ואָמר להם להביא את בנו אליו

כשבאו שנים לדין היו עומדים על הפתח. זה אומר דבריו וזה אומר דבריו ויצא קול מן העליה ואמר: איש פלוני אתה חיב, איש פלוני אתה זכאי. פעם אחת נפלה קטטה בין אשתו ובין שכנתה אמרה לה: תהא כבעלך שלא נתן לקבורה. אָמרו חכמים: כל כך ודאי אין זה דרך־ארץ

כי הוו אתו בי תרי לדינא הוו קיימי אבבא אמר מר מלתיה ומר מלתיה נפיק קלא מעיליתיה ואמר: איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי. יומא חד הוה קא מינציא דביתהו בהדי שיבבתא אמרה לה: תהא כבעליך שלא ניתן לקבורה. אָמרו רבנן: כולי האי ודאי לאו אורח ארעא. א"ד:

יד בנימין

על שנלקחו גנבים על ידי והוו להו קרובים. (ה) רחש — תולעת.

ר' אלעזר בר' שמעון שוכב בעליתו עשרים ושתים שנים

אכל ושתה והבריא (א) ויצא לבית המדרש (ב). הביאו לפניו ששים מיני דם וטהרם (ג). היו חכמים מרננים ואמרו אפשר אין בהם ספק אחד. אמר להם ר' אלעזר: אם כמותי היא יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם. היו כלם זכרים וקראום ר' אלעזר על שמו. בשעת פטירתו אמר לאשתו: יודע אני בחכמים שכועסים עלי (ד) ולא יעסקו יפה בקבורתי. השכיבני בעליתי ולא תתיראי מפני. אמר ר' שמואל בר נחמני ספרה לי אמו של ר' יונתן שספרה לה אשתו של ראב"ש לא פחות משמונה עשרה ולא יותר מעשרים ושתים שנים

אָכל ושתי וברי נפק לבית-מדרשא אייתו לקמיה שיתין מיני דמא טהרינהו הוו קא מרנני רבנן ואמרי ס"ד לית בהו חד ספק אמר להו: אם כמותי הוא יהיו כלם זכרים ואם לאו תהא נקבה אחת ביניהם. היו כולם זכרים ואסיקו להו ר' אלעזר על שמיה.

כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא ברבנן דרתיחי עלי ולא מיעסקי בי שפיר אוגנין בעילתא ולא תדחלין מינאי. א"ר שמואל בר נחמני אישתעיא לי אומיה דרבי יונתן דאשתעיא לה דביתהו דרבי אב"ש לא פחות מתמני סרי ולא טפי מעשרין

יד בנימין

(א) והבריא — נתחזק. (ב) המדרש — אותו היום שלא עכבתו אשתו. (ב) שהראו לו הנשים לראות אם דם נדה הוא או אם דם טוהר הוא דקיימא לן חמשה דמים הן טמאים באשה ושאר מראה דמים טהורים. (ג) וטהרם — להזקק לבעליהן בלא טבילה. (ד) עלי —

לו: כלי שנשתמש בו קדש ישתמש בו חול? שלח לה: הגם שבתורה גדול ממני, אבל במעשים טובים כלום גדול ממני. שלחה לו: בתורה אם הוא גדול ממך איני יודעת, על הספסלים ישבו לפניהם ר' אבל במעשים טובים אני יודעת שהרי קבל על עצמו יסורים. בתורה מה הוא. כשהיו ר' שמעון בן גמליאל (א) ור' יהושע בן קרחה (ב) יושבים אלעזר בר' שמעון ורבי על גבי קרקע והיו שואלים ומשיבים. אָמרו (ג): מימיהם אָנו שותים והם יושבים על גבי קרקע. עשו להם ספסלים והעלים. אָמר להם רשב"ג: פרדה (ד) אחת יש לי ביניכם ואתם מבקשים לאבדה ממני (ה). הורידו את רבי. אָמר להם ר' יהושע בן קרחה: מי שיש לו

קדש ישתמש בו חול. שלח לה: נהי דבתורה גדול ממני אבל במע"ט מי גדול ממני. שלחה ליה: בתורה אם הוא גדול ממך לא ידענא אבל במעשים ידענא דהוה קבל עליה ייסורי, בתורה מאי היא דכי הוו יתבי רשב"ג ור' יהושע בן קרחה אספסלי יתבי קמייהו רבי אלעזר בר' שמעון ורבי אארעא מקשו ומפרקו אמרו מימיהם אָנו שותים והם יושבים על גבי קרקע. עבדו להו ספסלי אסקינהו, אָמר להם רשב"ג: פרידה אחת יש לי ביניכם ואתם מבקשים לאבדה הימני אחתוה לרבי אמר להם רבי יהושע בן קרחה מי שיש לו אב יחיה ומי שאין לו אב ימות. אחתוה נמי לר"א בר"ש חלש דעתיה אמר קא חשביתו ליה כוותי עד ההוא יומא כי הוה

יד בנימין

(א) גמליאל — אביו של רבי יהודה הנשיא (רבי — רבנו הקדוש). (ב) קרחה — ורבנן טובא בהדייהו אלא ששניהם גדולי הדור. (ג) אָמרו — רבנן דבי מדרשא דיתבי אספסלי. (ד) פרדה אחת — בן אחר.

(א). ויש אומרים: רשב"י נראה להם בחלום ואמר להם: פרידה אחת (ב) יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי. הלכו חכמים לעסוק בקבורתו ולא הניחום בני עכברא (ג) שכל השנים שהיה ראב"ש ישן בעליתו לא עלתה חיה רעה על עירם. פעם אחת ערב יום הכפורים היו בני העיר טרודים שלחו חכמים את בני בירי (ד) והורידו מטתו והביאוהו למערת אביו. מצאו עכנא כרוך על פי המערה. אָמרו לו עכנא עכנא פתח פיך ויכנס בן אצל אביו. פתח להם.

ר' שמעון בן יוחאי אתחזי להו בחלמא אמר להו: פרידה אחת יש לי ביניכם ואי אתם רוצים להביאה אצלי. אזול רבנן לאיעסוקי ביה לא שבקו בני עכבריא דכל שני דהוה ניים ר"א בר שמעון בעיליתיה לא סליק חיה רעה למתייהו. יומא חד מעלי יומא דכפורי הוה. הוו טרידי שדרוה רבנן לבני בירי ואסקוה לערסיה ואמטיוה למערתא דאבוה אשכחוה לעכנא דהדרא ליה למערתא. אמרו לה: עכנא עכנא פתחי פיך ויכנס בן אצל אביו. פתח להו.

(בבא מציעא, פ"ג).

שלח רבנו הקדוש לדבר באשתו

שלח רבי לדבר באשתו של ר' אלעזר בר' שמעון. שלחה

שלח רבי לדבר באשתו שלחה ליה: כלי שנשתמש בו

יד בנימין

(א) דרך ארץ — משנודע לבריות שאינו חי אין זה כבודו. (ב) פרידה אחת — גוזל א' יש לי ביניכם — (ג) עכברא — שם מקום שסמוך לעירו. (ד) בירי — שם כפר אחד שהיו קוברים. (ה) עכנא — נחש.

מקום, ואָמר: כמה נאים מעשיהם של אומה זו (ב). תקנו שוקים, תקנו גשרים (ג), תקנו מרחצאות. ר' יוסי שתק. נענה ר' שמעון בן יוחאי ואמר: כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמם. תקנו שוקים להושיב בהם זונות; מרחצאות — לעדן בהם עצמם; גשרים — לטול מהם מכס. הלך יהודה בן גרים וספר דבריהם (ד) ונשמעו למלכות. אָמרו: יהודה שעלה יתעלה (ה). יוסי ששתק יגלה לצפורי. שמעון שגנה יהרג. הלך ר' שמעון ובנו ונתחבאו בבית-המדרש. כל יום היתה אשתו מביאה להם ריפתא וכוזא — פתוכדא־כד — של מים, וכרכו — וסעדו, כי תכיף גזירתא — כשגברה הגזרה. א"ל לבריה — אָמר לבנו: נשים דעתן קלה עליהן שמא יצערוה ותגלה מקומנו. אזלו טשו במערתא — הלכו ונתחבאו במערה. אתרחיש ניסא — נעשה נס. איברי להו חרובא ועינא דמיא — ונברא להם חרוב ומעין. והוו משלחי מנייהו — והיו פושתים בגדיהם. והוו יתבי עד צאורייהו בחלא — ויושבים עד צוארם בחול. כולי יומא גרסי — כל היום עסקו בתורה. בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלי — בזמן תפלה היו מתלבשים ומתעטפים ומתפללים. והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו — ואחר כך היו חוזרים ופושטים בגדיהם כדי שלא יבלו. איתיבו תריסר שני במערתא — ישבו שתים עשרה שנה

יד בנימין

(א) בן גרים — בן גר וגיורת היה. (ב) זו — רומיים. (ג) גשרים — מעברות לנהר. (ד) דבריהם — לתלמידיהם או לאָביו ואמו ולא להשמיעם למלכות ונשמעו על ידו למלכות. (ה) יתעלה — להיות ראש המדברים דקי"ל בישיבה הלך אחר החכמה ובמסיבה אחר הזקנה אבל לזה ניתנה רשות מאת המלך להיות ראש המדברים בכל מקום.

אב יחיה ומי שאין לו אב (ו) ימות. הורידו אף את ראב"ש. חלשה דעתו של ראב"ש ואמר: חשוב הוא בעיניכם כמותי. עד אותו יום כשהיה אומר רבי דבר היה ראב"ש מסייע לו (ז) מכאן ואילך כשהיה רבי אומר יש לי להשיב, אמר לו ראב"ש כך וכך יש לך להשיב. זו היא תשובתך. עכשו הקפתנו תשובות חבילות שאין בהן ממש. חלשה דעתו של רבי ובא ואמר לאביו, אמר לו: בני, אל ירע לך, שהוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל.

אמר רבי מלתא הוה ראב"ש מסייע ליה מכאן ואילך כי הוה אמר לו: רבי, יש לי להשיב, אמר לו רבי אלעזר בר' שמעון: כך וכך יש לך להשיב — זו היא תשובתך השתא היקפתנו תשובות חבילות שאין בהם ממש. חלש דעתיה דרבי אתא א"ל לאבוה א"ל: בני אל ירע לך שהוא ארי בן ארי ואתה ארי בן שועל.

(שם, פ"ג).

ר' שמעון בן יוחאי עם בנו ר' אלעזר למדו תורה במערה י"ג שנה

א.

כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אחר שמת רבי עקיבא היו שם ר' יהודה בר' אלעאי ורבי יוסי ור' שמעון בן יוחאי. ויושב אצלם יהודה בן גרים (א). פתח ר' יהודה, ראש המדברים בכל

יד בנימין

(ה) ממני — שמא תשלוט בו עין רעה. (ו) אב — שאביו ר' שמעון כבר מת. (ז) לו — מביא לו ראיה.

חזא דהוו ביה פילי בגופיה — ראה ר' פנחס סדקים (ד) בגופו. הוה קא בכי קא נתרן דמעת עיניה וקא צווה ליה — התחיל בוכה ונשרו דמעותיו על בשרו של ר' שמעון וצעק מתוך כאב (ה). אָמר לו ר' פנחס: אוי לי שראיתיך בכך. אָמר לו: אשריך שראיתני בכך, שאלמלא ראיתני בכך לא מצאת בי כך (ו). דמעיקרא כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחאי קושיא הות מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י כ"ד פירוקי. אָמר ר"ש: הואיל ונעשה לי נס אלך ואתקן מילתא דכתיב: „ויבא יעקב שלם" ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו „ויחן את פני העיר" אָמר רב מטבע תקן להם ושמואל אָמר שווקים תקן להם ורבי יוחנן מרחצאות תקן להם. אמר לו: יש מילתא שצריך תקון. א"ל: יש כאן מקום של ספק טומאה והכהנים מצטערים להקיפו. (שם, ל"ג).

ג.

אמר: איכא אינש דידע דאתחזק הכא טהרה — א"ל: יש כאן אדם שיודע שהוחזקה כאן טהרה (א) א"ל זקן אחד: כאן קצץ בן־זכאי (ב) תרמוסי (ג) תרומה (ד). עשה אף הוא כך (ה).

יד בנימין

שלא רחץ כל השנים הללו. (ד) סדקים — בקיעים מחמת החול. (ה) כאב — שלחלוח הדמעות מכאיב את בשר הפצע. (ו) כך — כל כך תורה.

(א) טהרה — בהאי שוק שהיה מקום זה מוחזק למקום טהור. (ב) בן זכאי — שתלן ועקרן לאחר גידולן. מה שאָסור לעשות במקום טומאה. (ג) תרמוסי — מין ירק. (ד) תרומה — הצריכות לשומרם בטהרה וגם הוא היה כהן. (ה) כך — היה מקצץ תורמוסים ומשליכן

במערה. בא אליהו ועמד על פתח המערה, אָמר: מי יודיע לבן־יוחאי שמת הקיסר ובטלה גזרתו? נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי — יצאו וראו בני אדם כשהם חורשים וזורעים. אָמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנים עיניהם מיד נשרף. יצאה בת־קול ואָמרה להם להחריב עולמי יצאתם. חזרו למערתכם.

(שבת, י"ג).

ב.

— הדרו אזלו יתיבו תריסר ירחא שתא — חזרו והלכו וישבו שנים עשר חדש, אָמרו: משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש (א) יצאה בת־קול ואמרה: צאו ממערתכם. יצאו. כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש — כל מקום שהיה ר' אלעזר מכה היה ר' שמעון מרפא. אָמר לו בני די לעולם אני ואתה (ב) בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט — ערב שבת עם חשכה ראו זקן אחד כשהוא אוחז. תרי מדאני אסא — שתי חבילות של הדסים ורץ בין־השמשות. אָמרו לו: אלו למה לך? אָמר להם: לכבוד שבת. ויהא די לך באחד. אחד כנגד „זכור" ואחד כנגד „שמור". אָמר לו ר"ש לבנו: ראה כמה חביבות מצות על ישראל נתישבה דעתם. שמע ר' פנחס בן יאיר חתנו ויצא לקראתו. עייליה לבי בני — הכניסהו לבית המרחץ הוה קא אריך ליה לבישריה — והתחיל מתקן את בשרו (ג).

יד בנימין

(א) חדש — מפורש במס' עריות, ע"ש. (ב) ואתה — בעוסקי תורה אני ואתה על פי מ"ש פ' לולב וערבה שאמר ר' שמעון בן יוחאי: ראיתי בני עליה והנם מועטין אם שנים הם אני ובני מהם ומסקי שם רהיינו דעיילי בבר, ע"ש וק"ל. (ג) בשרו — לנקותו ולטהרו

ואם אוציא לך מתים אחרים. א"ל: הוצא והראה אותו (א): צפה ר"ש ברוח-הקודש שהוא נתנו שם. אמר: גוזרני על העליון (ב) שירד ועל התחתון (ג) שיעלה וכך היה.

מיתין מן בתרך א"ל גוד חמי ליה צפה רשב"י ברוה"ק שהוא נתנו שם, אמר: גוזר אני על העליון שירד ועל התחתון שיעלה והוה כן.

(בראשית רבה, פרשה ע"ט).

ר' שמעון בן יוחאי אומר אין שכר מתן התורה אלא לעוה"ב

מעשה בתלמיד אחד של רשב"י שיצא חוץ לארץ ובא עשיר (א) והיו התלמידים רואים אותו ומקנאים בו והיו מבקשים אף הם לצאת לחוץ-לארץ. וידע ר"ש (ב) והוציאם לבקעה אחת שלפני מירון והתפלל ואמר: בקעה בקעה התמלאי דינרי זהב. התחילה מושכת דינרי זהב לפניהם. אמר להם: אם זהב אתם מבקשים הרי זהב טלו לכם אלא הוו יודעים כל מי שנוטל עכשיו חלקו של עולם הבא הוא נוטל שאין מתן שכר התורה אלא לעולם הבא.

(שמות רבה, פרשה נ"ב).

יד בנימין

(א) הראה אותו — הראני את הקבר. (ב) העליון — על הכותי. (ג) התחתון — על המת שטמנו.

(א) עשיר — אפשר שיצא ע"י שום סיבה הכרחיות והצליח. וכן התלמידים שהיו מבקשים לצאת ח"ל היה מפני עניות דשרי. (ב) ר' שמעון — ברוה"ק שלו.

כל מקום שהיה קשה טהרו וכל מקום שהיה רפה צינו (ו). אמר אותו זקן: טהר בן-יוחאי בית הקברות א"ל: אלמלא לא היית (ז) עמנו ואפילו היית עמנו ולא נמנית (ח) עמנו יפה אתה אומר: עכשו שהיית עמנו ונמנית עמנו — יאמרו: זונות מפרכסות (ט) זו את זו תלמידי-חכמים לא כל שכן (י) נתן בו עיניו ומת. יצא ר"ש לשוק וראה את יהודה בן גרים, אמר: עדיין יש לזה בעולם נתן בו עיניו ועשאו גל של עצמות (יא).

(שם, ל"ג).

ר׳ שמעון בן יוחאי גוזר על העליון שירד ועל התחתון שיעלה

ראהו כותי אחד עם הארץ, אמר: כלום לא אלך ואשחק באותו זקן של היהודים. נטל מתו וטמנו בשוק שטהרו בבקר רשב"י הלך אצלו ואמר לו: וכי לא טהרת שוק פלוני. א"ל: הן.

חמתיה חד כותי עם דארעא אמר: לית אנא אזיל ומדחיך בהדין סבא דיהודאי. נסב קטיל וטמריה בשוקא דהוה מרכי אזל לגביה א"ל: לא דכיתא שוק פלן. א"ל הין. ואין אפיקית לך

יד בנימין

הירקות שם ונעשה נס וצף המת במקום שהוא שם וציינו למקום הקבר הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר ובסדר זרעים ירושלמי. (ו) צינו — העמיד עליו ציון לסימן קבר כדי שלא יעברו שם הכהנים. שרפיון העפר סימן שחפרו שם באדמה. (ז) היית — במעמד. (ח) נמנית — הסכמת לדעתינו להיות מן המנין. (ט) מפרכסות — צובעות ומיפות את שער חברותיהן להיות נאות. (י) כל שכן — שצריכים לסייע זה לזה בתקנותיהם. (יא) של עצמות — כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה.

שאלו את ר' שמעון בן יוחאי מפני מה לא יורד המן פעם אחת בשנה

שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחאי: מפני מה לא היה יורד להם לישראל מן פעם אחת בשנה. אמר להם: אמשול לכם משל. למה הדבר דומה — למלך בשר ודם, שהיה לו בן וקבע עליו פרנסתו פעם אחת בשנה ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד וקבע לו פרנסתו בכל יום ויום, והיה מקבל פני אביו בכל יום ויום. אף כך ישראל. מי שיש לו ד' ה' בנים היה דואג ואומר: שמא למחר אין המן יורד ונמצאו כלם מתים ברעב. נמצאו כל ישראל מכונים את לבם לאביהם שבשמים. דבר אחר שאוכלין אותו כשהוא חם ד"א מפני משאוי הדרך.

(יומא, ע"ו).

שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן-יוחאי: מפני מה נתחיבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה (א) אמר להם: אמרו לי אתם. אמרו לו: מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אמר להם: אם כן של שושן (ב) יהרגו של כל העולם כולו לא יהרגו. אמרו לו: אמור לנו אתה. אמר להם: מפני שהשתחוו לצלם (ג). אמרו לו: וכי משוא-פנים יש בדבר. אמר להם: הם לא עשו אלא לפנים אף הקדוש-ברוך-הוא לא עשה אלא לפנים.

מגילה, י"ב).

יד בנימין

(א) כליה — שייכא הד מלתא אהאי קרא דכתיב ביה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן משתה משמע שגם ישראל היו שם. (ב) שושן — שבאו לסעודה. (ג) לצלם — אע"פ שעיקר העונש היה על שנהנו מסעודת אחשורוש עב"ז לא היה בזה כדי שיגזור גזרה להשמיד להרוג ולאבד, אבל כשהשתחוו להמן, שגרם בטול הבנין, נתגלגל הכל

ר' שמעון בן יוחאי אומר, אבן טובה היתה תלויה באברהם אָבינו ע"ה

„וה' ברך את אברהם בכל" מאי בכל ר' מאיר אומר: שלא היתה לו בת (א). ר' יהודה אומר, שהיתה לו בת. אחרים אומרים בת היתה לו לאברהם ובכל שמה. רבי אלעזר המודעי אומר: אצטגנינות גדולה היתה בלבו של אברהם אָבינו שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו. ר' שמעון בן יוחאי אומר: אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אָבינו, שכל חולה שרואה אותה מיד נתרפא. ובשעה שנפטר מן העולם נטלה הקדוש-ברוך-הוא ותלאה בגלגל חמה. אָמר אביי: זה שאומרין הבריות אידלי יומא — אידלי קצירא — עלה היום (ב) — עלה החולה (ג).

(בבא בתרא, ט"ז).

יד בנימין

(א) בת — ומתיבת בכל קא דריש בכל בגימטריא בן ור' יהודה נמי דריש בכל שקיים כל מצוות פ"ו בבן ובת וכה"ג לאחרים שבבל שמה ור"א המודעי דריש מתיבת בכל שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו שהבינו שהיה לו אצטגניגות בשכלו ובדעתו והנהיג מנהגיו ועניניו במדות אלהיות מכל אשר לפניו ורשב"י אומר: אבן טובה היתה תלויה בצוארו כי אברהם אָבינו היה החכם השלם בידיעתו ונדבק שכלו בחכמה הטבעית ובחכמה האלהית כשמת שלא היה אָדם בארץ כמותו, נטל הקב"ה החכמה הזאת ותלאה בגלגל חמה — רצונו בזה, כי כשידע האדם תכונת הגלגלים ותנועתם ומהלכתם ומספרם וישים כל מחשבתו להתבונן בהם, אָז יגיע אל תכלית החכמה שהיא ידיעת האל יתברך. (ב) היום — כשהחמה זורחת. (ג) החולה — מיקל החולה.

משכימין לפתחו ישתה יין וישתכר. אמר ר' יצחק: מנין שחזר שלמה והודה לאמו שנאמר: „כי בער אָנכי מאיש ולא בינת אדם לי", „כי בער אָנכי מאיש" מנח שנאמר: „ויחל נח איש האדמה" „ולא בינת אדם לי" זה (ז) אדם הראשון.

(סנהדרין, ע').

אין יוצאין מארץ לחוץ לאָרץ וכן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר

שנו חכמים : אין יוצאין מארץ לחוץ-לאָרץ אם כן עמדו סאתים בסלע (א) אמר ר' שמעון אימתי בזמן שאינו מוצא לקח (ב) אבל בזמן שמוצא לקח אפילו עמדה סאה בסלע לא יצא. וכן היה ר' שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך מחלון וכליון גדולי הדור היו ופרנסי הדור (ג) היו ומפני מה נענשו מפני שיצאו מארץ לחוץ לאָרץ שנאמר: „ותהום כל העיר עֲליהן ותאמרנה הזאת נעמי" מהו „הזאת נעמי" אמר ר' יצחק אמרו : חזיתם נעמי שיצאה מארץ לחוץ לאָרץ מה עלתה לה (ד) ואמר רבי יצחק אותו היום שבאה רות המואביה לארץ ישראל מתה אשתו

יד בנימין

שתשמיש יפה לולד ללבנו ולזרזו. (ו) אי שכר — אל לרוזנים לומר איה שכר, לא נאה להם לומר כן. (ז) זה — אדה"ר שנכשל ביין כמ"ד אילן שאדם אכל ממנו גפן היה דהיינו היוצא מהגפן ואני שתיתי יותר.

(א) בסלע — שער התבואה נתייקר עם שסאתים תבואה נמכרות בסלע. סלע — ארבעה דינרים. (ב) ליקח — שאפילו סאתים בסלע אינו מצוי ליקח בכל זמן כי אם ע"י הדחק וגם התבואה אינה מצויה אי נמי שאינו מוצא לקנות כלל אלא פת מן הפלטר ואמרו חכמים ואל תאמין בחייך זה הסומך על הפלטר. (ג) הדור — מנהיגי הדור. (ד)

ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי שאמר הכל יודעין שאביך דוד ירא שמים היה

„דברי למואל מלך (א) משא אשר יסרתו אמו". אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי: מלמד שכפתתו (ג) אמו על העמוד ואמרה לו: „מה ברי ומה בר בטני ומה בר נדרי". „מה ברי" הכל יודעין שאביך ירא שמים היה. עכשיו יאמרו אמו גרמה (ד) לו: „ומה בר בטני" (ה) כל הנשים של בית אביך כיון שמתעברות שוב אינן רואות פני המלך ואני דחקתי ונכנסתי כדי שיהא לי בן מזורז ומלובן. „ומה בר נדרי" כל הנשים של בית אביך היו נודרות ואומרות „יהא לי בן הגון למלכות" ואני נדרתי ואמרתי: „יהא לי בן זריז וממולא בתורה והגון לנביאות". „אל למלכים למואל" מה לך אצל מלאכים שאומרים למה לנו אל. „אל למלכים שתו יין" מה לך אצל מלאכים ששותים יין ומשתכרים ועושים כל מיני זמה. „ולרוזנים אי שכר" מי שכל רזי עולם גלוים לו ישתה יין וישתכר. יש אומרים: מי שכל רוזני עולם

יד בנימין

ונתעורר עון ראשון וזה שהקשה רשב"י לתלמידיו שכיון שעיקר העון היתה סעודת שושן של שושן יהרגו ושל שאר מדינות לא יהרגו כי אין להם עון במשתה וגם לא בהשתחויה להמן. לכך תירץ רשב"י שעיקר העונש היה על צלם נ"נ והאריך ה' אפו עמם ועכשיו ששנו באולתם להשתחוות לצלם המן הזכיר עון ראשון.

(א) מלך — שלמה המלך מעשיו וחכמתו. (ב) אמו — תוכחה שהוכיחתו אמו. (ג) שכפתתו — כפתה ואסרה אותו להלקותו. (ד) אמו גרמה — שאינה יראת שמים שהרי באביך לא יתלו החובה והיינו מה ברי למה תגרום לרנן אחריך כי אתה בני ולא בן אביך. (ה) בר בטני — מעי גרמו לך להיותך בעל צורה ובעל כח שדחקתי ונכנסתי

העיר. ומה סימניה — ומה סימנו. יתיב ביני עניי סובלים חלאים (ה) — יושב בין עניים סובלי חלאים. וכלן שרו ואסירי בחד זימנא ואיהו שרי חד ואסיר חד — כלם מתירים ואוסרים — בפעם אחת והוא מתיר אחד ואוסר אחד. אמר: דלמא מיבעינא דלא איעכבנא — שאומר: שמא אתבקש ולא אתעכב. אזל לגביה — הלך אצלו. אמר לו: שלום עליך רבי ומורי. א"ל: שלום עליך בר ליואי. א"ל: אימתי בא מר. א"ל: היום. בא אצל אליהו. א"ל: מה אמר לך. א"ל: שלום עליך בר ליואי. א"ל: מובטח אתה ואביך לעולם הבא (ו). אמר לו: שיקרא קא שקר לי שאמר היום אני בא ולא בא. אמר לו: כך אמר לך „היום אם בקולו (ז) תשמעו". שאלו תלמידי ר' יוסי בן קסמא: אימתי בן דוד בא: אמר: מתירא אני שמא תבקשו ממני אות. אמרו לו: אין אנו מבקשים ממך אות. אמר להם: לכשיפל השער הזה ויבנה ויפל ואין מספיקין לבנותו (ח) עד שבן דוד בא. אמרו לו: רבנו, תן לנו אות. אמר להם: ולא כך אמרתם לי שאין אתם מבקשים ממני אות. אמרו לו: ואף-על-פי-כן. אמר להם: אם כך יהפכו מי מערת פמים (ט) לדם ונהפכו לדם.

(סנהדרין, צ"ח).

יד בנימין

רומי. (ה) חלאים — מנוגעים והוא נמי מנוגע לפי שמשיח סובל יסורים בשביל כפרת ישראל. (ו) הבא — דאי לאו צדיקים גמורים אתם לא הוה יהיב לך שלמא ולא הוה מדכר שמא דאבוך. (ז) בקולו — של הקב"ה תשמעו. (ח) לבנותו — פעם שלישית. (ט) פמים — שירדן נובע ממנו.

של בועז (ה) והיינו דאמרי אינשי עד דלא שכיב שכבא (ו) קיימא מנו ביתיה (ז). אמר ר' חייא בר אבין א"ר יהושע בן קרחה חס־ ושלום שאפילו מצאו סובין לא יצאו (ח) ואלא מפני מה נענשו שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא בקשו שנאמר: „בזעקך יצילוך קבוציך" (ט) אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לא שנו אלא מעות בזול ופירות ביוקר אבל מעות ביוקר (י) אפילו עמדו ארבעה סאין בסלע (יא) יוצאין.

(בבא בתרא, צ"א).

אליהו עומד על המערה של ר' שמעון בן יוחאי

ר' יהושע בן לוי מצאו לאליהו שהיה עומד על פתח המערה של ר' שמעון בן יוחאי א"ל: אתינא לעלמא דאתי (א) — בא אני לעולם הבא אמר לו: אם ירצה האדון הזה (ב). אמר ר' יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי (ג). אמר לו: אימתי משיח בא. אמר לו: זיל שייליה — לך ושאלהו. והיכא יתיב — והיכן הוא יושב. אפתחא דקרתא (ד) — על פתח

יד בנימין

מה עלתה לה — מה היה סופה. (ה) בעז — לאשמעינן אתא שהקב"ה מקדים רפואה למכה ויש לאדם לבטוח בהקב"ה. (ו) שכבא — קודם שימות המת. (ו) ביתיה — עומד ומזומן כבר הממונה על ביתו ועומד במקומו. (ח) לא יצאו — שמפקיע עצמו מן המצות. (ט) קבוציך — ע"י שתצעק לקבץ הנדחים תנצל. (י) ביוקר — שהפרקמטיא זלה מאד יוצאין. (יא) בסלע — שהיו רגילין למכור ד' סאין בסלע כשער התבואה יוצאין..

(א) דאתי — היה מסתפק בנפשיה. (ב) הזה — שכינה היתה עמהם. (ג) שמעתי — דשכינה הוה בהדייהו. (ד) דקרתא — של עיר

בבית המדרש ושלח לביתו. אתא רבי אושעיא בריה יתיב קמיה (ח) — בא ר' אושעיא בנו וישב לפניו. הוה קא משאיל ליה שמעתה חזא דקא מחדדי שמעתתיה — שאלו בהלכה וראה ששמועותיו מחודדות. חלשה דעתו. אמר אי הואי הכא (ט) הוה לי זרע כי האי — אילו הייתי כאן היה לי בן כמותו. על לביתיה על בריה — כשנכנס לביתו נכנס גם בנו. קם קמיה — עמד ר' חמא לפניו. הוא סבר למשאל שמעתתא קא בעי — כסבור שהוא מבקש לשאול הלכה. אמרה ליה דביתהו — אמרה לו אשתו. מי איכא אבא דקאים מקמי ברא — כלום אב עומד לפני בנו. קרא עליו רמי בר חמא: „והחוט המשלש (י) לא במהרה ינתק" זה ר' אושעיא בנו של חמא בר ביסא. רב יוסף בריה דרבא שדריה אבוה לבי רב לקמי דרב יוסף — רב יוסף בנו של רבא שלחו אביו לבית מדרש לפני רב יוסף. פסקו ליה שית שנין— פסקו לו שש שנים. כי הוה תלת שני מטא מעלי יומא דכפורי אמר — כשעברו שלש שנים והגיע ערב יום כפורים אמר: איזיל

יד בנימין

— שנכנס לביתו פתאום לפי שאמר רשב"י ארבעה דברים הקב"ה שונאן ואני איני אוהבן: האוחז באמה ומשתין והמשמש מטתו ערום והאומר דבר שבינו ובין אשתו בפרהסיא והנכנס לביתו פתאום וכל שכן לתוך ביתו של חברו. (ח) קמיה — ולא היה האב מכירו. (ט) הכא — לפי שאם בנו חריף וראוי ללמוד תורה בנו קודם, לכן אמר אילו הייתי כאן הייתי מלמדו תורה והיה חכם כזה, ויש לפרש מאי דהוה מחרדן שמעתתא דר' אושעיא אע"ג דלא היה אביו מלמדו כל אותן י"ב שנה היה אבי אבא ר' ביסא מלמדו כדאמרינן בעלמא כל המלמד את בן בנו תורה כאילו קבלה מהר סיני. (י) המשלש — כיון שאדם לומד הוא ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה.

ר׳ שמעון בן יוחאי הלך ללמוד תורה אצל רבי עקיבא

רבי חנינא בן חכינאי ור׳ שמעון בן יוחאי הלכו ללמוד תורה אצל ר׳ עקיבא בבני ברק (א). שהו שם שלש עשרה שנה. ר׳ שמעון בן יוחאי היה משגר (ב) וידע מה בגו ביתא — שבתוך ביתו, ור׳ חנינא בן חכינאי לא ידע. שגרה לו אשתו: בתך בגרה (ג) בוא והשיאה. צפה ר׳ עקיבא ברוח הקודש ואמר: כל מי שיש לו בת בוגרת ילך וישאנה. נטל רשות (ד) והלך. אזל בעי לעייל לגו ביתיה ואשכח דפניי לזוית אוחרי — כשחזר מצא שנשתנו שבילי עירו (ה) ולא היה יודע היכן הוא ביתו. מה עשה הלך וישב על שפת הנהר שמע ריבות קוראות לאחת מהן: בת חכינאי, „מלתי קולתיך וסך לך" — „מלאי כדך ונלך". אָמר: שמע מינה האי רביתא דידן. מובן שריבה זו משלנו היא. הלך אחריה עד שנכנסה לתוך בית ונכנס אחריה. פתאום לא הספיקה אשתו לראותו (ו) עד שיצאה נשמתה. אמר לפני הקב"ה עניה זו זה שכרה לאחר י"ג שנים שהמתינה. בקש רחמים עליה והחזרה נשמתה.

רבי חמא בר ביסא אזל יתיב תריסר שני בבי מדרשא, הלך וישב שתים עשרה שנה בבית המדרש. כי אתא אמר. כשחזר אָמר: לא אעביד כדעביד בן חכינאי (ז) — לא אעשה כמו שעשה בן-חכינאי. עייל יתיב במדרשא שלח לביתיה — עלה וישב

יד בנימין

(א) בבני ברק — שם מקום בארץ ישראל שהיתה בו ישיבת חכמים. (ב) משגר — היה שולח לשאול בשלום הבית. (ג) בגרה — שהיתה גדלה והגיע זמנה להנשא. (ד) רשות — מרבי עקיבא רבו לילך לביתו. (ה) עירו — שנבנו בעיר בנינים חדשים ונסתמו בה מבואות. (ו) לראותו — נדמה ללבה פתאום שזה בעלה. (ז) חכינאי

ומביא את הרוח לפני הקב"ה וכשהיא באה מיד כורעת ומשתחוה לפני המלך מלכי המלכים הקב"ה. אותה שעה אומר הקב"ה לרוח הכנסי בטפה זו שביד פלוני. פתח הרוח פיו ואומר לפניו: רבונו של עולם ! די לי העולם שהייתי דר בו מיום שבראתני, למה רצונך להכניסני בטפה סרוחה זו. אני קדושה וטהורה גזורה מגזרת כבודך. מיד אומר הקב"ה לנשמה עולם שאני מכניסך יפה יהא לך ממה שהיית דר בו ובשעה שיצרתיך לא יצרתיך אלא לטפה זו. מיד מכניסו הקב"ה לשם בעל כרחו ואחר חוזר המלאך ומכניס הרוח לתוך מעי אמו ומזמנין לו שני מלאכים ושומרין אותו שלא יצא משם ושלא יפול, ושם נר דלוק על ראשו זש"ה „מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני", „בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך" ומביט ורואה מסוף העולם ועד סופו. נוטלו המלאך משם ומוליכו לגן עדן ומראה לו הצדיקים יושבים בכבוד ועטרותיהם בראשיהם ואומר המלאך לאותו הרוח: תדע לך מי הם אלו. אמר לו הרוח: לא אדוני. חוזר המלאך ואומר לו: הללו שאתה רואה נוצרו בתחלה כמותך בתוך מעי אמם ויצאו לעולם ושמרו התורה והמצות לפיכך זכו ונזדמנו לטובה זו שאתה רואה. דע לך שסופך לצאת מן העולם ואם תזכה ותשמור התורה של הקב"ה תזכה לכך ולישיבת של אלו ואם לאו דע וראה שתזכה למקום אחר. לערב מוליכו לגיהנם ומראה לו שם את הרשעים שמלאכי חבלה מכים אותם במקלות של אש וקוראים וי וי ואינם מרחמים עליהם, ואומר לו עוד אותו מלאך לאותו הרוח: תדע מי הם אלו, ואומר: לא אדוני, ואומר לו המלאך: אלו הנשרפין נוצרו כמותך ויצאו לעולם ולא שמרו התורה וחוקותיו של הקב"ה לכך באו לחרפה זו שאתה רואה ואתה דע לך שסופך לצאת לעולם והוי צדיק ואל תהי רשע ותזכה ותחיה לעולם הבא.

ואיחזינהו לאינשי ביתי — אלך ואראה בני־ביתי. שמע אָביו שקל מנא ונפק לאפיה — נטל מקל ויצא לקראתו. אמר לו: זוגתך נזכרת. נטרדו שניהם בקטטה ולֹא אָכלו סעודה המפסקת.

(כתובות, ס"ב).

אָמר רשב"י היכל של מטה מכוון כנגד היכל של מעלה

אלה פקודי המשכן „ה' אהבתי מעון ביתך" זה ההיכל שהוא מכוון, „במקום משכן כבודך" ארשב"י זאת אומרת שהיכל שלמטה מכוון כנגד היכל של מעלה שנאמר: „מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך. — אל תקרא מכון אלא מכוון לשבתך כנגד כסא הכבוד. יצירת הולד כיצירת העולם כנגד יצירת הולד במעי אמו. בשעה שבא אדם לשמש עם אשתו רומז הקב"ה למלאך הממונה על הריון ושמו לילה והקב"ה אומר לו: דע שזו הלילה נוצר אדם מזרע פלוני. דע לך והשמר בזו הטיפה וטול אותה בכפך וזרע אותה בגורן לשס"ה חלקים והוא עושה לו כן. מיד נוטל בידו ומביא לפני „מי שאמר והיה העולם" ואומר לפניו עשיתי ככל אשר צויתני וטיפה זו מה תהא נגזר עליה. מיד הקב"ה גוזר על הטיפה מה יהא בסופו אם זכר אם נקבה, אם חלש אם גבור, אם עני אם עשיר, אם קצר אם ארוך, אם מכוער אם נאה, אם עבה אם דק, אם בזוי אם גס. וכן גוזר על כל קורותיו אבל אם צדיק אם רשע לא. אלא הדבר ההוא נותנו בידו של אָדם בלבד, שנאמר: ראה נתתי לפניך היום את החיים את הטוב ואת המות ואת הרע. מיד רומז הקב"ה למלאך הממונה על הרוחות ואומר לו: הבא לי רוח פלונית שהיא בגן עדן ששמה פלוני ותוארה כך וכך לפי שכל הרוחות שעתידין להראות כולן הן נבראות מיום שברא העולם עד שיכלה כל העולם הם מזומנין בבני אָדם דכתיב „מה שהיה" כבר נקרא שמו מיד הולך המלאך

ומחבקין ומנשקין אותו כשהוא בן שנה. עולם שני דומה לחזיר שהוא מנקר באשפות — כך הולד מנקר בצואה כשהוא בן שנתים. עולם שלישי דומה לגדי שהוא מרקד לכאן ולכאן במרעה טוב לפני אמו. כך התינוק מתענג לפני אָביו ואמו ומרקד לכאן ולכאן ומשחק והכל שמחים בו. עולם ד׳ דומה לסוס שהוא מהלך ברחובות כשהגיע על פרקו כשהוא בן י״ח כשם שהסוס רץ ומשתבח כך הנער משתבח בבחרותו. עולם חמישי דומה לחמור שמניחין עליו אוכף כך לבני אדם מניחין לו אוכפו עליו נותנין לו אשה ומוליד בנים ובנות. חוזר והולך לכאן ולכאן ומביא מזון ומפרנס לבניו ומכלכל ונותנין עליו משא והוא מעומס מן בנים ובנות ואימתי כשהוא בן ארבעים שנה. עולם ששי דומה לכלב שהוא חצוף לכאן ולכאן ונוטל מזה ונותן לזה ואינו מתביש. עולם שביעי דומה לקוף שנשתנה דמותו מכל הבריות — שואל על כל דבר ודבר ואוכל ושותה כמו נער ומשחק כמו תינוק וישוב לימי עלומיו בדעת אבל לא בדבר אחר. ואפילו בניו ואנשי ביתו מלעיגין עליו ומקללין אותו ושונאין אותו וכשהוא דובר שום דבר אומרים לו הניחו לו כי הוא נער וזקן והוא דומה לקוף בכל עניניו ובכל דבריו ואפילו התינוקות מלעיגין עליו ומשחקין בו, ואפילו צפור דרור ינערנו משנתו. לסוף הגיע זמנו בא לו אותו המלאך ואומר לו: תכירני? אומר לו: הן. ואומר לו: למה באת לי היום מכל שאר הימים? אומר לו המלאך: כדי להוציאך מן העולם שהגיע זמנך להפטר. מיד מתחיל בוכה ומשמיע קולו מסוף העולם ועד סופו ואין הבריות מכירין ולא שומעין את קולו חוץ מן התרנגול בלבד, ואומר למלאך: הלא כבר הוציאתני משני עולמות והכנסתני בזה העולם. ואמר לו המלאך: והלא כבר אָמרתי לך שעל כרחך נוצרת ועל כרחך נולדת ועל כרחך אתה חי ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני הקב״ה. והן הן ארבעה מחנות שהראה

ומנין שהוא כן שנאמר : „כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי" „וירני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמר מצותי וחיה" „כי בן הייתי לאָבי". קודם שיצאתי ממעי אמי הייתי בנו של הקב"ה כי כן יסרני כמו האָב שמייסר את בנו „רך ויחיד לפני אמי" העת שהייתי רך והייתי יחיד שלא היה שום אדם בחבורתו לפני אמי ויורני המלאך „ויאמר לי יתמך דברי לבך שמר מצותי וחיה" ומטייל אותו המלאך מן הבקר ועד הערב ומראה לו מקום שהוא עתיד למות בו ומקום שהוא עתיד להקבר בו ואחר כך מוליכו ומטיילו על כל העולם ומראה לו את הצדיקים ואת הרשעים ומראה לו הכל בערב מחזירו לתוך מעי אמו והקב"ה עושה לו שם בריח ודלתים. שנאמר: „ויסך בדלתים ים בגיחו מרחם יצא" והולד מונח במעי אמו תשעה חדשים. שלשה חדשים הראשונים הולד דר במעי אמו במדור התחתון, שלשה חדשים השניים דר במדור האמצעי והאחרונים דר במדור העליון וכשמגיע זמנו לצאת לאויר העולם הוא מתגולל ויורד ברגע אחד מן העליון לאמצעי ומן האמצעי לאחרון ומכל מה שאמו אוכלת ושותה בראשונה הוא אוכל ושותה ואינו מוציא רעי. לסוף מגיע זמנו לצאת לאויר העולם, מיד בא אותו המלאך ואומר לו : הגיע זמנך לצאת לאויר העולם והוא אומר לו: למה אתה רוצה להוציאני לאויר העולם אומר לו המלאך: בני, תדע שעל כרחך אתה נוצר ועכשו דע שעל כרחך נולדת ועל כרחך אתה מת ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. ואינו רוצה לצאת משם עד שמכהו ומכבה לו את הנר שהוא דלוק על ראשו ומוציאו לאויר העולם בעל כרחו. מיד שוכח התינוק כל מה שראה ביציאתו וכל מה שהוא יודע ולמה התינוק בוכה ביציאתו ? על מה שאבד לו מקום הנחה והרוחה ועל העולם שיצא ממנו. באותה שעה מתחלפים עליו שבעה עולמות עולם ראשון דומה למלך שהכל שואלין בשלומו ומתאוין הכל לראותו

אזל איתחזי ליה — הלך ונראה לו. א"ל: אחוי לי דוכתאי — אָמר לו ר' יהושע בן לוי: הראני מקומי בגן עדן. אָמר ליה: לחיי — אָמר לו: טוב. אָמר לו: הב לי סכינך דלמא מיבעתית לי באורחא — א"ל: תן לי סכינך שמא תבעתני בדרך. יהבה ניהליה — נתן לו. כי מטא להתם דלייה קא מחוי ליה — כשהגיעו לגן עדן הגביהו והראה לו. שוור נפל לההוא גיסא. נקטיה בקרנא דגלימיה — קפץ ר' יהושע בן לוי ונפל לצד השני. תפסו מלאך המות בשולי בגדו. א"ל: בשבועתא דלא אתינא — אָמר לו ר' יהושע בן לוי בשבועה שלא אצא. אָמר הקב"ה אי איתשל אשבועתיה (ד) נהדר אי לא לא ניהדר — אָמר הקב"ה אם נשאל מימיו על שבועתו יחזור ואם לאו לא יחזור. א"ל: הב לי סכינאי לא הוה יהב ליה — אָמר לו מלאך המות: תן לי סכיני. לא נתן לו. נפקא בת קלא ואמרה ליה הב ניהליה דמתבעא לברייתא — יצתה בת-קול ואמרה לו: תן לו שהבריות צריכין לו. מכריז אליהו קמיה פנו מקום לבר ליואי, פנו מקום לבר ליואי — היה אליהו מכריז לפניו פנו מקום לבן לוי, פנו מקום לבן לוי. אזל אשכחיה לרשב"י דהוה יתיב על תלת עשר תכטקי פיזא — הלך ומצא את רשב"י שהיה יושב על י"ג כסאות של פז. א"ל: את הוא בר ליואי. א"ל: הן. — אָמר לו: אתה הוא בן לוי? אָמר לו: הן. אָמר לו: נראתה הקשת בימיך. אָמר לו: הן. אָמר לו: אם כן אין אתה בן לוי (ה). ולא היא לא נראה הקשת בימיו אלא סבר שלא נחזיק טובה לעצמו. רבי חנינא

יד בנימין

ומובטח היה שתגין התורה עליו ולא יוזק. (ד) אשבועתיה — ונשאל עליה להתירה פעם אחת בחייו. (ה) לוי — אין אתה ראוי לכרוז זה שאני שומע שהקשת אינו אלא אות ברית שלא יחרב העולם ואם יש

הקב"ה לאליהו ז"ל שנאמר: „צא ועמדת בהר וגו'. א"ל: אליהו! מה הן אלו ד' מחנות שאתה רואה? א"ל: רבון העולמים, איני יודע. א"ל הקב"ה: אלו ארבעה עולמים שאדם עובר עליהם, אלו הם: „ורוח גדולה וחזק" הוא העולם הזה שהוא דומה לרוח שהוא עובר. „ואחר הרוח רעש", אחר העולם הזה יום המיתה שדומה לרעש שמרעיש כל גופו של אָדם. „ואחר הרעש אש" הוא אחר המיתה דינה של גיהנם שהוא כלו אש. „ואחר האש קול דממה דקה" אחר דינה של גיהנם זה יום הדין הגדול שנאמר: „כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו" אל ישאר בו אלא הקב"ה לבדו בעולמו שנאמר: „ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".

(תנחומא, פקודי).

ר' שמעון בן יוחאי יושב בגן-עדן על שלשה עשר כסאות של פז

מכריז ר' יוחנן הזהרו מזבובים של בעלי ראתן (א). רבי זירא לא הוה יתיב בזוקיה (ב). ר' אלעזר לא עייל באהליה. רַבי אמי ור' אסי לא הוו אָכלו מביעי דההיא מבואה. ר' יהושע בן לוי נכרך (ג) בהו והיה עוסק בתורה, אָמר: „אילת אהבים ויעלת חן" אם חן מעלה על לומדיה לא תגן עליהם? כי הוה שכיב אמרו ליה למלאך המות — כשהגיעה שעת פטירתו אָמרו לו למלאך המות: זיל עביד ליה רעותיה — לך ועשה לו רצונו.

י ד ב נ י מ י ן

(א) ראתן — זבובים השוכנים עליו יכול להביא חולי ראתן — מחלת זיבה על איש אחר. (ב) בזיקיה — במקום שתנשב רוח אחד על שניהם. (ג) נכרך — נתחבר בבעלי ראתן ועסק בתורה הושיבן אצלו

ר׳ שמעון בן יוחאי אומר למה אָדם הראשון דומה

ר׳ שמעון בן יוחאי אומר: אמשל לך משל למה אָדם הראשון דומה לאחד שהיה אשה בתוך ביתו. הלך והביא את החבית והניח בה תאנים במנין ואגוזים במנין וצד את העקרב ונתנו על פי החבית והקיפה בצמיד פתיל והניחה בקרן זוית אָמר לאשתו: בתי, כל שיש לי בבית הזה מסור בידך חוץ מחבית זו שלא תגעי בה כל עיקר. מה עשתה האשה? כיון שיצא בעלה לשוק עמדה ופתחה את החבית והושיטה ידה לתוכה ועקצה עקרב. הלכה לה ונפלה על המטה. כיון שבא בעלה מן השוק אָמר לה: מה זה? אָמרה לו: ידי הושטתי אל החבית ועקצני עקרב והריני מתה. אָמר לה: לא כך אָמרתי לך מתחלה: כל מה שיש לי בבית זה מסור בידך חוץ מחבית זו שלא תגעי בה כל עיקר. מיד כעס עליה והוציאה. כך אָדם הראשון דומה: בשעה שאָמר לו הקב״ה „מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות״. כיון שאָכל ממנו נטרד לקים מה שנאמר: „אָדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו״. בו ביום נוצר, בו ביום נברא, בו ביום נוצרה צורתו (א), בו ביום נעשה גולם (ב), בו ביום נתקשרו אבריו ונפתחו נקביו, בו ביום נתנה נשמה (ג) בו, בו ביום עמד על רגליו, בו ביום נזדווגה לו חוה, בו ביום קרא שמות, בו ביום הכניסו לגן־עדן, בו ביום צוהו, בו ביום סרחו, בו ביום נטרד לקים מה שנאמר: „אדם ביקר בל ילין״.

(אָבות דרבי נתן, פרק ראשון).

י ד ב נ י מ י ן

(א) צורתו — תאריו ומראיו. (ב) גולם — בלא חתוך אברים. וזהו גלמו ראו עיניך. (ג) נשמה — היתה מהקב״ה בעצמו ולא מן היש שברא ביום הראשון.

בר פפא שושביניה (ו) הוה — מלאך המות שושבינו היה. כי הוה קא ניחא נפשיה אָמרו למלאך המות זיל עביד ליה רעותיה — בשעת פטירתו אָמרו לו למלאך המות: לך עשה לו רצונו. אזל לגביה ואיתחזי ליה — הלך אצלו ונראה לו. א"ל: שבקן תלתין יומי עד דניהדר תלמודאי — אָמר לו: הניחני שלשים יום עד שאחזור על תלמודי שאָמרו: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. שבקיה — הניחו. לבתר תלתין יומין אזל אתחזי ליה — לאחר שלשים יום הלך ונראה לו. אָמר ליה אחוי לי דוכתאי אמר ליה לחיי — אָמר לו: הראני מקומי. אָמר לו: טוב. אָמר ליה: הב לי סכינך דלמא מבעתת לי באורחא — אָמר לו: תן לי סכינך שמא תהא מבעתני בדרך. אָמר ליה: כחברך בעית למיעבד לי — אָמר לו: כחברך אתה רוצה לעשות לי. אמר ליה: אייתי ספר תורה וחזי מי איכא מידי דכתיב ביה דלא קיימיה — אָמר לו: הבא ספר תורה וראה כלום יש דבר שכתוב בה ולא קימתיו. אמר ליה: מי איכרכת בבעלי ראתן ואיעסקת בתורה — אָמר לו: כלום כרוך היית עם בעלי ראתן ועוסק בתורה כר' יהושע בן לוי. ואף על פי כן כשנפטר הפסיק לו עמוד-אש בינו ובין הבריות. ומקבלנו שאין עמוד אש מפסיק אלא ליחיד בדור או לשנים בדור. קרב אצלו ר' אלכסנדרי, אָמר: עשה בשביל כבוד חכמים. לא השגיח. עשה בשביל כבוד אָביך. לא השגיח. עשה בשביל כבוד עצמך (ז) ונסתלק עמוד האש.

(כתובות, ע"ז).

י ד ב נ י מ י ן

צדיק גמור בדור אין צריך אות. (ו) שושביניה — אוהבו ורגיל אצלו מלאך המות. (ז) עצמך — שיקרבו אליך ויספדוך ויתעסקו בך. ואי אפשר להם בשביל עמוד האש.

רשב"י התפלל על זוג ונפקדו

א"ר אידי מעשה באשה אחת בצידון ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה. אתון גבי רשב"י בעין למשתבקא דין מדין — באו אצל ר' שמעון בן יוחאי והיו רוצים להתפרש זה מזה (א). אָמר להם חייכם כשם שנזדוגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה (ב). הלכו בדרכיו ועשו לעצמם יום טוב ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי. כיון שנתישבה דעתו עליו אָמר לה: בתי, ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך. מה עשתה היא? לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואָמרה להם: שאוהו במטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא. בחצי הלילה ננער משנתו. כיון שפג יינו (ג) אָמר לה: בתי, היכן אני נתון. אָמרה לו: בבית אבא. אָמר לה: מה לי לבית אָביך? אָמרה לו: ולא כך אָמרת לי בערב: „כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך". אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך. הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי, ועמד והתפלל עליהם ונפקדו. ללמדך מה הקב"ה פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות. והרי דברים ק"ו ומה אם ב"ו על שאמר לב"ו שכמותו אין לי חפץ בעולם טוב ממך נפקדו, ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום ויום ואומרים אין לנו מלך אלא אתה עאכ"ו.

(ש"ה, פ"א).

יד בנימין

(א) זה מזה — שהיה בעל כרחה והלכה עמו מצד הדין. (ב) ומשתה — כוונת רשב"י היתה דבאדם המגרש את אשתו אפילו מזבח מוריד עליו דמעות. אבל בזו כיון שנגרשה לשם שמים עושה מצוה. וכל אדם העושה מצוה צריך לעשות סעודה כמו מילה וחתונה. (ג) שפג יינו — שהמיר ונשתנה יינו מעליו.

~~Greenberg, Rabbi~~
~~Benjamin.~~
Rabbi Akiba and his
pupils. 1514599.

OCT 6 1956
OCT 11 1956